

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM
JÄRELEVALVEOSAKOND

ÜLEVAADE HARIDUSSÜSTEEMI JÄRELEVALVEST 2005/2006. ÕPPEAASTAL

TARTU 2006

Ülevaate koostajad:

Annaliisa Ainsalu

Hille Vooremäe

Janne Parri

Kadri Peterson

Kaspar Kreegimäe

Katrin Vaher

Liia Vilu

Merike Olt

Tiina Laidvee

Tiina Peterson

Ulvi Soomlais

Toimetaja: Inga Kukk

© Haridus- ja Teadusministeerium, 2006

ISBN-13: 978-9985-72-170-4

ISBN-10: 9985-72-170-5

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Alusharidus	5
Ülevaade järelevalve läbiviimisest koolieelsetes lasteasutustes	5
Laste erivajadustega arvestamine ja koolivalmiduse toetamine	6
Kokkuvõtte laste erivajadustega arvestamisest ja koolivalmiduse toetamisest	18
Kokkuvõtte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest	20
2. Üldharidus	22
Ülevaade järelevalve läbiviimisest üldhariduskoolides	22
Õpilaste toetamine ja tugisüsteemi rakendamine	23
Kokkuvõtte ja järeldused	34
Koduõppe rakendamine	36
Kokkuvõtte ja järeldused	42
Kokkuvõtte 2006. aasta riigieksamite tulemuste vaidlustamisest	44
Kokkuvõtte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest	51
3. Kutseharidus	54
Ülevaade järelevalve läbiviimisest kutseõppeasutustes	54
Tugisüsteemide rakendamine õpilaste toetamiseks, õppepraktika korraldus ja koostöö tööandjatega	55
Kokkuvõtte tugisüsteemide rakendamisest õpilaste toetamiseks, õppepraktika korraldusest ja koostööst tööandjatega	65
Kokkuvõtte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest	67
4. Kõrgharidus	69
Ülevaade järelevalve läbiviimisest kõrgkoolides	69
Ülevaade kõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel esinenud puudustest	71
5. Muudatused õppeasutuste hindamistegevuses	77
6. Muudatused riikliku järelevalve korralduses	79
7. Lisad	82
Lisa 1 Järelevalve tulemused erakutseõppeasutustes	82
Lisa 2 Järelevalve tulemused HTMi hallatavates kutseõppeasutustes	84

SISSEJUHATUS

*Tulevikku on võimalik mõjutada oma valikute ja tegudega – soovide ja tahtega.
Tänastest tegudest sünnib homme tulevik.*

*“Õppiv kool ja enesehindamine”
Nikkanen, Lyytinen*

Eesti hariduse välishindamise süsteem, sh järelevalve on muutuste protsessis, mida on mõjutanud üleilmastumisest tulenev vajadus võrrelda haridussüsteeme ja anda tagasisidet haridusstrateegiliste eesmärkide saavutamise kohta.

Muudatused lähtuvad põhimõttest, et õppeasutustele antakse suurem otsustus- ja vastutusõigus, mille loomulikuks osaks on õppeasutuste enesehindamine ning riigi toetus uute väljakutsetega toimetulekuks (Eesti Hariduse Infosüsteem, Euroopa Sotsiaalfondi projektid, nõustamine jm).

Käesolev kogumik annab ülevaate õppeasutuste riikliku järelevalve tulemustest 2005/2006. õppeaastal.

Praegu on Teie ees veel järelevalve ülevaade, mille formaat on viimastel aastatel olnud suhteliselt sarnane. Uueks väljakutseks on ühendada erinevad võimalused ja andmebaasid põhjalikuma ja laiaulatuslikuma ülevaate saamiseks hariduses toimuvast.

Täname oma koostööpartnereid panuse eest käesoleva ülevaate valmimisse ning loodame, et haridussüsteemis tegutsejad saavad materjalist tuge oma homsete tegevuste planeerimisel.

Järelevalveosakonna nimel

Kadri Peterson
Järelevalveosakonna juhataja

1. ALUSHARIDUS

Ülevaade järelevalve läbiviimisest koolieelsetes lasteasutustes

2005/2006. õppeaastal temaatilise riikliku järelevalve käigus kontrollitud koolieelsete lasteasutuste (edaspidi *lasteasutuste*) üldandmed

01.09.2005 seisuga oli Eestis 600 koolieelset lasteasutust (Statistikaamet, 2005). Temaatilist riiklikku järelevalvet teostati 2005/2006. õppeaastal 61 lasteasutuses (vt tabel 1).

Tabel 1

Temaatilise riikliku järelevalve käigus kontrollitud lasteasutuste arv 2005/2006. õppeaastal

Maakond	Lasteaed	Lasteaed- algkool	Lasteaed- põhikool	Erilasteaed	Kokku
Harju	12	2	-	-	14
Hiiu	1	-	-	-	1
Ida-Viru	5	-	-	-	5
Jõgeva	1	-	1	-	2
Järva	3	-	-	-	3
Lääne	2	-	-	-	2
Lääne-Viru	1	-	-	-	1
Põlva	3	-	-	-	3
Pärnu	5	3	-	-	8
Rapla	1	3	-	1	5
Saare	4	-	-	-	4
Tartu	6	-	-	-	6
Valga	-	-	-	-	-
Viljandi	4	1	-	-	5
Võru	1	-	1	-	2
Kokku	49	9	2	1	61

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Laste arv kontrollitud lasteasutustes oli 14 – 269. 47% lasteasutustes oli kuni 50 last ja 53% 51 – 269 last.

Tabel 2

Laste arv kontrollitud lasteasutustes

Laste arv	14 – 25	26 – 50	51 – 100	101 – 150	151 – 269
Lasteasutuste arv	14	15	13	10	9

Kontrollitud lasteasutustes oli 1 – 12 rühma. 53% lasteasutusi olid 1 – 3 rühmaga, 30% 4 – 6 rühmaga ning 17% 6 – 12 rühmaga. Kümnes lasteasutuses olid lastele loodud erirühmad, sh sobitusrühmad.

Tabel 3

Rühmade arv lasteasutustes

Rühmade arv	1	2	3	4	5	6	8	10	11	12
Lasteasutuste arv	11	14	8	6	4	8	2	1	3	4

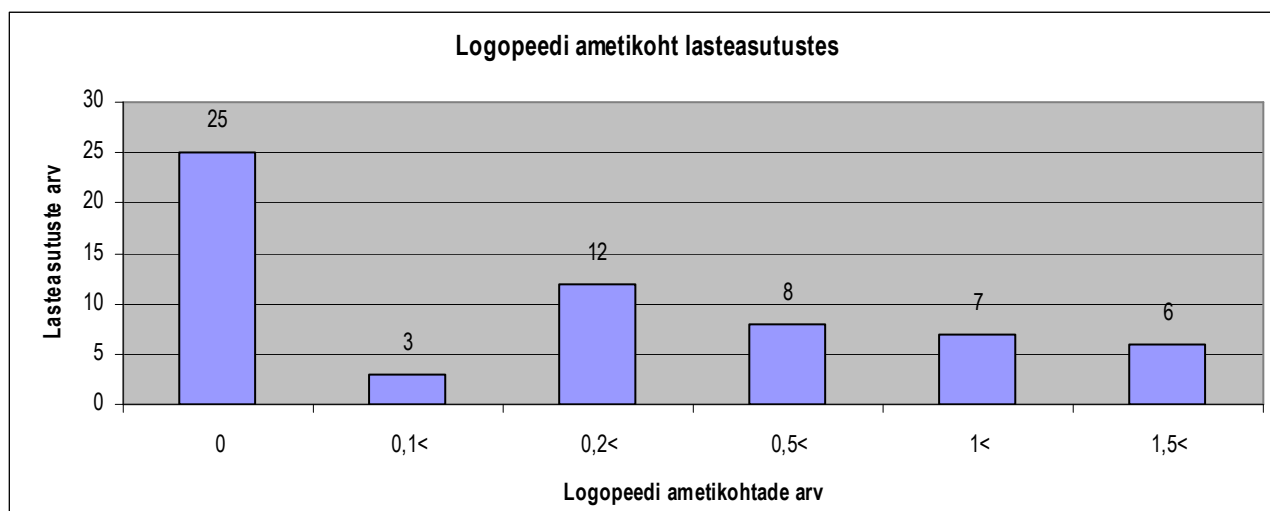
Kontrollitud lasteasutustes oli 2 – 39 pedagoogi (rühmaõpetajad, liikumisõpetajad, muusikaõpetajad, juhataja asetäitjad õppe- ja kasvatustöö alal, juhatajad). 38% lasteasutustes töötas 2 – 5 pedagoogi, 25% 6 – 10, 23% 11 – 20, 15% 21 – 39 pedagoogi.

Tabel 4

Pedagoogide arv kontrollitud lasteasutustes

Pedagoogide arv	2 – 5	6 – 10	11 – 15	16 – 20	21 – 39
Lasteasutuste arv	23	15	8	6	9

59% lasteasutustes oli loodud logopeedi ametikoht. 38% lasteasutustes oli logopeedile loodud 0,1 – 0,5 ja 21% 1 – 2 ametikohta.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 1. Logopeedi ametikoht lasteasutustes.

Laste erivajadustega arvestamine ja koolivalmiduse toetamine

Laste erivajaduste arvestamisest ja koolivalmiduse toetamisest ülevaate saamiseks selgitati riikliku järelevalve käigus:

- kuidas toetab lasteasutuste strateegiline ja personalijuhtimine erivajadustega laste õppe- ja kasvatustegevust lasteasutustes;
- milline on lasteasutustes loodud kasvukeskkond laste turvalise arengu toetamiseks;
- kuidas on tagatud erivajadustega laste toetamine lasteasutustes;
- kuidas hinnatakse laste koolivalmidust ja tagatakse laste sujuv üleminek lasteasutusest kooli.

Riikliku järelevalve käigus analüüsiti prioriteedist tulenevalt järgmisi indikaatoreid: arengukava, aasta tegevuskava, sisehindamine, personaliarendus, koostöö, lasteasutuse kasvukeskkond, laste toetamine ja koolivalmidus.

Arengukava

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste arengukavadega ja kontrolliti, kuidas laste erinevate vajaduste arvestamine ning erivajadustega lastele õppimisvõimaluste loomine kajastub arengukavades.

Arengukava koostamine lähtudes laste individuaalse arengu ja eripära toetamise põhimõttest

66% lasteasutuste arengukavades määratletud missioon ja visioon ning õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted lähtuvad lapsest. Laste eripära ja individuaalsusega arvestamine kajastub arengukava eesmärkides, ülesannetes ja tegevuskavades, nt lapse arengu mudeli väljatöötamine, laste arenguestluste läbiviimine, individuaalse arengukava koostamine, kasvukeskkonna arendamine lähtuvalt laste vajadustest. Planeeritud on erialaspetsialistide, lastevanemate ja pedagoogide koostöö lapse arengu hindamisel ja analüüsimisel, andekuse ja koolivalmiduse toetamine. Eelpool kirjeldatud lasteasutuste arengukavades on määratletud lasteasutuse arenduse põhisuunad ja -valdkonnad ning tegevuskava kolmeks aastaks lähtudes koolieelse lasteasutuse seadusest (edaspidi KLS) § 9¹ lg 2 p 1 ja 2.

34% lasteasutuste arengukavades jääb vajaka eesmärkide ja planeeritud tegevuste seostatusest, nt eesmärgis kajastub laste erivajadustega arvestamine, tegevuskavas aga puuduvad planeeritud tegevused eesmärgi saavutamiseks. Täpsemalt tuleks arengukavades määratleda soovitud tulemused ja sisehindamise käigus analüüsida, kas püstitatud eesmärgid realiseeruvad. Ühel kontrollitud lasteasutusel puudus arengukava, mis on vastuolus KLS § 9¹ lg 1, millest tulenevalt koostab lasteasutus järjepideva arengu tagamiseks koostöös hoolekogu ja pedagoogilise nõukoguga lasteasutuse arengukava.

Erivajadustega laste õppimisvõimaluste kirjeldamine arengukavas

57% lasteasutuste arengukavades on prognoositud vajadused erivajadustega laste toetamiseks, millest lähtuvalt on määratletud tegevused. Kavandatud on nt logopeedi ja eripedagoogi ametikoha loomine, erivajadustega lastele mõeldud toetava teenuse tõhustamine: individuaalsust arvestavate kasvatusmeetodite rakendamine; tugisüsteemide arendamine laste erivajaduse toetamiseks; erirühmade töökorralduse täiendamine; sooliste ja rahvuslike erivajadustega arvestamine; personaliarenduse ja täienduskoolituse planeerimine toimetulekuks erivajadustega lastega.

43% lasteasutuste arengukavades ei ole planeeritud või vajab täpsemat määratlemist õppimisvõimaluste loomine erivajadustega lastele ning pedagoogide täienduskoolituse kavandamine erivajadustega laste toetamiseks. Vähesel määral kajastub tegevuste kavandamine muukeelsete laste integreerimiseks eesti keelekeskkonda. Ühe põhjusena on toonud järelevalve läbiviijad lasteaiajuhataja töökoormuse lasteaiaõpetajana 1 – 2 rühmaga lasteaedades, mille tõttu kannatab lasteasutuse juhtimine.

Riikliku järelevalve tulemustest võib järeldada, et erivajadustega lastele õppimisvõimaluste kavandamisel ja tugisüsteemide rakendamisel on otsene seos. Lasteasutustes, kus on prognoositud vajadused erivajadustega laste toetamiseks ja määratletud meetmed tugiteenuste võimaldamiseks, leitakse ka ressursid kavandatu elluviimiseks.

Aasta tegevuskava

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste aasta tegevuskavadega, et välja selgitada, kuidas kajastub erivajadustega laste õpetamine aasta tegevuskavades ning millised on tegevused lastele alushariduse võimaldamisel.

Erivajadustega laste temaatika käsitlemine aasta tegevuskavas

53% lasteasutustes on õppeaasta põhieesmärgiks püstitatud laste erivajaduste toetamine. Nt on aasta tegevuskavades kavandatud tegevused erivajadustega laste toetamiseks:

- planeeritud on ühtse lasteaiaasisese individuaalse arenduskaardi väljatöötamine erivajadustega lastele ning individuaalse arenduskava täiustamine;
- konkreetselt on määratletud lasteaia käivad erivajadustega lapsed ja konkretiseeritud koostöövõrgustik nende laste toetamiseks ja erivajadustega arvestamiseks;
- kavandatud on erivajadustega lastega tehtav individuaalne töö, nt individuaalne juhendamine õpetaja ning õpetaja abi poolt, individuaalsed tööd lastele või töötamine väikestes gruppides, individuaalse töö korraldamine kooliks ettevalmistamisel;
- logopeediline töö on aasta tegevuskavades planeeritud õppeaasta eesmärkidest lähtuvalt, nt töö rühmas, õpetajate juhendamine, grupitunnid, individuaalsed tunnid, töö koolieelikutega, kõneuurimise ja kõneravi planeerimine;
- aasta tegevuskavades on kavandatud tegevused andekate laste toetamiseks — andekate laste suunamine ja toetamine toimub läbi huviringide (nt muusika-, meisterdamis-, näite- ja kunstiring, täiendav keeleõpe-, mängu-, spordi- ja rahvatantsuring);
- lähtuvalt arengukava tegevuskavadest on planeeritud konkreetsed tegevused muukeelsest perest lastele, nt individuaalse arenduskava koostamine, pedagoogilise nõukogu temaatikana on käsitletud muukeelse lapse õpetamist lasteasutuses.

47% lasteasutustes ei ole aasta tegevuskavas planeeritud tööd erivajadustega lastega. Sageli jäävad lasteasutuste aasta tegevuskavad liialt üldiseks, ei selgu, milliseid tegevusi planeeritakse eesmärkide realiseerimiseks. Strateegilistes dokumentides vajaks täpsustamist tugisüsteemide loomine ja tõhustamine, õppevahendite ja inventari soetamine, õpetajate koostöö laste toetamisel erispetsialistide, tervishoiutöötaja, lastevanematega ning täienduskoolituse planeerimine tööks erivajadustega lastega.

Sisehindamine

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste sisehindamise alaste materjalidega, selgitamaks välja, kuidas lasteasutus on hinnanud erivajadustega laste õpetamist ning õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust ning saanud tagasisidet laste edasijõudmise kohta koolis.

Lasteasutustes loodud sisehindamissüsteem hõlmab kõiki põhitegevusi, sh laste arengut ja erivajadustega laste toetamist

61% lasteasutustes jälgitakse ja hinnatakse arengukavas ja õppekavas fikseeritud õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid pidevalt sisehindamise käigus. Lasteaias on mitme aasta töö tulemusena välja töötatud sisehindamise kord, mis sisaldab personali eneseanalüüsi individuaalselt ja meeskonnas, ankeetküsitlusi lastevanematele, arenguestlusi lastevanematega laste arengust, arenguestlusi pedagoogidega õppeaasta lõpus, sisekontrolli juhtkonna poolt. Sisehindamisel analüüsivad erinevad pooled õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust. Sisehindamine on kavandatud võtmealade kaupa (laste toetamine on üks võtmeala). Erivajadustega laste temaatikat hinnatakse lähtuvalt õppeaasta prioriteetidest ja eesmärkidest, koostatud on analüüsid ja tehtud järeldused arendustegevusteks. Rühmapedagoogid kaasavad laste arengu analüüsimisele logopeedi, tervishoiutöötaja, huviringide juhendajad, liikumis- ja muusikaõpetajad. Lisaks kvantitatiivsetele meetoditele on sisehindamises hakatud rakendama kvalitatiivseid hindamisvorme: arenguestlusi, vaatlust, intervjuud lapsega. Tulemustest teavitatakse lapsevanemat arenguestluse käigus ja üheskoos planeeritakse vajaduse korral arendusplaanid. Muukeelsetele lastele on koostatud lapse arengut kajastav kriteeriumite kogum, mida täidab nii lapsevanem kui ka vanuserühma õpetaja, ning selle alusel koostatakse individuaalne arenduskava. Üks osa õpetajate õppeaasta kokkuvõttest sisaldab individuaalse töö analüüsi. Õppe- ja kasvatustegevuse kokkuvõtted arutatakse läbi ning analüüsitakse pedagoogilises nõukogus.

39% lasteasutustes ei lähtuta sisehindamisel lasteasutuste eesmärkidest ning erinevaid sidusgrupe kaasates ei analüüsita õppe- ja kasvatustegevuse ning juhtimise tulemuslikkust. Pealiskaudselt on hinnatud erivajadustega laste õpetamist. Õppe- ja kasvatustegevuse kokkuvõtted on kirjeldavad, sisaldades vähe analüüsi. Sageli ei seostata sisehindamistulemusi arendusstrateegiate väljatöötamiseks vajaliku informatsiooniga.

Kokkuvõtvalt võib väita, et sisehindamise läbiviimise korra määratlemisel peaksid lasteasutused rohkem lähtuma lasteasutuste suurusest ja eripärast. Suuremat tähelepanu tuleks pöörata erivajadustega laste õpetamise ja tugisüsteemide tõhususe analüüsile ning arendusstrateegiate kavandamisele.

Lastevanematelt ja koolilt tagasiside saamine laste edasijõudmise kohta koolis

73% lasteasutustes on hea koostöö piirkonnas asuvate koolidega ning omatakse ülevaadet laste õpijõudluse kohta. Lasteaia pedagoogid saavad tagasisidet kooli pedagoogidelt suulise vestluse käigus või kirjalikus vormis. Tagasisidet saadakse ka laste endi käest ja lastevanemate kaudu. Nt 1. klassi õpetajaid kutsutakse lasteasutustesse rääkima laste edasijõudmisest algkoolis ja ühiselt analüüsitakse, mida peaks veel tegema, et tagada iga lapse koolivalmidus. Kooliõpetajad annavad laste koolivalmidusest ülevaate lastevanematele.

27% lasteasutustes on lastevanematelt ja koolilt saadud tagasiside laste koolis toimetuleku kohta ebapiisav, mis ei võimalda analüüsida lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust ja sellest lähtuvalt kavandada meetmeid erivajadustega laste toetamiseks.

Riikliku järelevalve tulemustest lähtuvalt võib järeldada, et koolilt tagasiside saamisel on takistuseks koostöö puudumine lasteasutuste ja koolide vahel. Lastele sujuva ülemineku tagamist aitavad parandada õppeasutuste ühisprojektid, mille käigus teavitatakse üksteist vastastikutest ootustest, õppe- ja kasvatuspõhimõtetest ja laste arengutulemustest.

Personaliarendus

Riikliku järelevalve käigus tutvuti õppeaasta aruannete, täienduskoolituse plaanide, pedagoogide küsimustikega ja selgitati välja, millist koolitust on võimaldatud õpetajatele, millistes projektides on õpetajad osalenud, kuidas on määratletud täienduskoolituse vajadust.

Õpetajate täienduskoolituse kavandamine ja võimaldamine

61% lasteasutuste aasta tegevuskavades on konkreetselt planeeritud täienduskoolitus, mis lähtub lasteaia arengukavast. Täienduskoolituse vajadused selgitatakse välja arenguestluste ning õppe- ja kasvatustegevuse analüüsi käigus. Arvestatakse õpetajate eneseanalüüsist tulenevate vajaduste ja soovidega. Määratletud oli koolitusvajadus erivajadustega lastega töötamiseks. Pedagoogid on läbinud koolitusi, mis on andnud mitmekesiseid teadmisi ja oskusi igapäevatöös laste individuaalsete vajadustega arvestamiseks (nt nõustamine, individuaalse õppekava koostamine, lapsevastase vägivalla ennetamine, enesehindamine, arenguestluse läbiviimine, hüperaktiivne ja tähelepanuhäiretega laps, varajane sekkumine, vene õppekeelega lasteaedades eesti keele õpetamine, logopeedi töö lasteaias, kaasaegne ja turvaline lasteaed, õpetaja töö hindamine, laste kaasamine, õppetegevus õues, keskkonnaalased koolitused, lapsest

lähtuv eesmärgistamine ja planeerimine, lapsest lähtuvate õppe- ja kasvatusmeetodite kasutamine, 1 – 3aastase lapse kunsti-, liikumis- ja muusikaalne tegevus lasteaias, poisid lasteaias, lugemispea koolitus, lasteasutuse kasvukeskkond, töö liitühmas, koostöö lastevanematega jne.) Erirühmade õpetajatele on võimaldatud osalemist pikaajalistel eripedagoogikakursustel.

39% lasteasutustes ei ole täienduskoolituse prioriteetidid määratletud ning puudub seos lasteasutuse arengu- ja aasta tegevuskavaga. Täienduskoolituse osas ei ole kaardistatud personali vajadused ja ootused. Täpsemalt vajab määratlemist koolitusvajadus erivajadusega lastega tehtava töö osas, nt individuaalse arenduskava koostamine, õppe- ja kasvatusgevuse planeerimine ja eneseanalüüs, laste erivajaduste märkamine ja toetamine. Täienduskoolituse planeerimatust on lasteasutuste juhatajad põhjendanud täienduskoolituse ressursside vähesusega – pedagoogide täienduskoolituseks eraldatud ressursse kasutatakse lasteasutustes pedagoogide kvalifikatsioonikursuste finantseerimiseks, seetõttu jäävad väheseks vahendid lasteasutuse prioriteetidest tuleneva täienduskoolituse võimaldamiseks. Täienduskoolituse kavandamisel tuleb lähtuda arenguestluste ning õppe- ja kasvatusgevuse analüüsi tulemustest. Täienduskoolitusele eraldatud ressursside kasutamist on vaja hinnata personali arendamise eesmärkidest lähtuvalt.

Lasteasutusesiseste ja piirkondlike koolituste läbiviimine

Arengukavast lähtuvalt ja õppeaasta põhieesmäärke arvestades soodustatakse kogu personali koolitust. Lasteasutustes on korraldatud koolitusi õpetajatele, juhtkonnale, õpetaja abidele ja teenindavale personalile. Aktiivselt osaletakse maakondlikel pedagoogide õppepäevadel ning maakonna ja linna aineseksioonide tegevuses (liitühm, keskkonnaharidus, tervistedendav lasteaed, muusikaline ja liikumistegevus, kujutav kunst). Piirkondlikud koolitused aitavad kaasa lasteasutuste pedagoogide kogemuste vahetamisele ja koostööle. Viimasel aastal on õpetajad osalenud maakondlikel koolitustel, kus on saadud oskusi laste individuaalsete vajadustega arvestamiseks igapäevatoos, nt hüperaktiivne laps, laste sotsiaalsete konfliktide vältimine, erivajadustega laps, õpetaja töö hindamine. Lasteasutusesiseste koolituste korraldamisel tuleks jälgida õppe- ja kasvatusgevuse prioriteete ning võimaldada pedagoogidele ka individuaalsetest arenguvajadustest lähtuvat täienduskoolitust.

Lasteasutuste osalemine projektides

25% lasteasutustest osaleb aktiivselt projektitöös, mille kaudu on parendatud lasteasutuse kasvukeskkonda, arendatud koostöösuhteid ning võimaldatud enesearendamist. Pedagoogid ja lastevanemad on osalenud Eesti Lastefondi projekti töögrupis "Aktiivsus- ja tähelepanuhäirega laps meie keskel", Comenius projektides, Integratsiooni Sihtasutuse koostööprojekti "Muukeelne laps eesti lasteaias", tervistedendava lasteaias projektis, keskkonnateemalistes projektides "Ökokratt", „Säästa vett ja väldi selle reostust“, "Kõrgessaare mõis

– minu kodu”. Kokkuvõtvalt võib täheldada, et lasteasutustele suunatud projektide valik Eestis on väike. Lasteasutused vajavad rohkem võimalusi osaleda siseriiklikes ja rahvusvahelistes projektides.

Pedagoogide täienduskoolituse vajadused

Tuginedes õppe- ja kasvatustegevuste vaatlustele ning pedagoogide hulgas läbiviidud küsitluste ja vestluste tulemustele, selgitasid riikliku järelevalve läbiviijad välja järgmised koolitusvajadused:

- ettevalmistus tööks erivajadustega lastega (laste erivajaduste märkamine ja toetamine; erivajadustega lastega tehtava töö korraldamine lasteasutuses tava-, liit-, sobitus- ja erirühmas; metodiliste materjalide ja võtete kasutamine õppe-kasvatustsentsis erivajadustega laste arendamisel ja kasvatamisel; individuaalse arenduskava koostamine lapsele);
- lapse arengu psühholoogia, lapse individuaalse arengu toetamine, lapsest lähtuv planeerimine, lastevanemate nõustamine, arenguestluse läbiviimine, lapse arengust tagasiside andmine lastevanematele;
- õpetaja eneseanalüüs ja enesehindamine;
- muukeelse lapse toetamine eesti õppekeele rühmas;
- andeka lapse toetamine;
- vägivalda ennetamine, laste soolise eripära arvestamine, hüperaktiivne laps, sotsiaalne nõustamine;
- projektide kirjutamine;
- infotehnoloogia kasutamine.

Lasteasutuste pedagoogide taseme- ja täiendusõppes on jätkuvalt vaja tähelepanu pöörata lapse individuaalset arengut ja erivajadusi toetavate õppe- ja kasvatustegevuste rakendamisele ja õpetajatöö analüüsimisele. Lasteasutuste vähenenud aktiivsus projektides osalemisel võib olla osalt tingitud ka vähestest oskustest projektide kirjutamisel ja infotehnoloogia kasutamisel, mistõttu on vaja neid oskusi arendada.

Koostöö

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste arengukava, aasta tegevuskava, lastevanemate koosolekute ja hoolekogu ning pedagoogilise nõukogu protokollidega, asutustes läbiviidud rahulolu-uuringute tulemustega ja vesteldi lasteasutuse personali ning lastevanematega. Selgitati välja, kuidas toimib koostöö pedagoogide, lastevanemate ja teiste lasteaedade ning kuidas lastevanematele on selgitatud õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ning põhimõtteid.

Pedagoogide omavaheline koostöö

Pedagoogide omavahelise koostöö kvaliteet on hea 84% lasteasutustes, toimib konstruktiivne eneseanalüüs, kokkulepete fikseerimine, järelduste tegemine. Pedagoogide koostöö laste erivajadustega arvestamisel ning

andekuse ja koolivalmiduse toetamisel toimub eelkõige pedagoogiliste nõupidamiste, arendustöörühmade ning ümarlaudade kaudu. Nõupidamistel on kavandatud pedagoogilised ja töökogemusel põhinevad ettekanded, analüüsitud on aasta tegevuskavast tulenevaid tegevusi laste võimetekohasel õpetamisel, kavandatakse ja antakse tagasisidet sisehindamise tulemuste kohta. Lasteaia arengukava, õppekava, tegevuskava ja rühma tegevuskava on valminud pedagoogide ja juhtkonna koostöös. Individuaalse arenduskava koostamisse on kaasatud õpetajad, logopeed, juhataja ja lapsevanemad. Lasteasutustes viiakse läbi rahuloluküsitlusi pedagoogide hulgas. Lasteaia pedagoogid hindavad omavahelisi suhteid ja koostööd heaks.

Lastevanemate ja pedagoogide koostöö lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel

82% lasteasutustes on planeeritud koostöö lastevanematega õppeaasta tegevuskava alusel, lähtutakse lastevanemate ootustest ja vajadustest. Lastevanemad on kaasatud traditsiooniliste ühisürituste, näituste, ekskursioonide ja õppekäikude korraldamisele ja läbiviimisele. Lastevanemad aitavad õpetajaid kasvukeskkonna kujundamisel ning õppe- ja mänguvahendite valmistamisel. Lastevanemate poolt on organiseeritud laste turvaline transport lasteaeda. Lasteasutustes on õppe-kasvatustööd puudutav info lastevanematele kättesaadav. Õppe-kasvatustegevuse küsimustes nõustavad lastevanemaid lisaks lasteaiaõpetajatele vajadusel ka logopeed, tervishoiutöötaja, juhataja, juhataja asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal.

18% lasteasutustes ei kaasata lastevanemaid lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisele. Mõtestatud koostööd lasteasutuse ja lastevanemate vahel ei toimu, põhjuseks on ühekülgseid koostöövorme, infovahetuse puudulikkus, lastevanemate soovide ja vajadustega mitteamestamine, koostööpõhimõtete puudumine. Kohati on pedagoogide vähesed teadmised laste arengu hindamise ja vanemate nõustamise valdkonnas takistuseks koostöö edendamisel. Õppe-kasvatustegevuse eesmärkide ja põhimõtete selgitamine on õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel jäänud tagaplaanile, nt lastevanemaid ei informeerita piisavalt lasteasutuses toimuvatest tegevustest ning lastevanemate õigustest ja kohustustest, lasteaia juhtimisel ei tehta koostööd lasteasutuse hoolekoguga (hoolekogu ettepanekuid ei arvestata, õppekava ning õppe- ja kasvatustegevuse aruannet hoolekogule ei tutvustata).

Kokkuvõtvalt võib väita, et koostöö lastevanemate ja pedagoogide vahel lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel on kavandatud ja toimib enamikes kontrollitud lasteasutustes, rohkem tähelepanu tuleks pöörata infovahetuse, koostöövormide ja hoolekogu töö tõhususe hindamisele. Riikliku järelevalve tulemustest selgub, et lasteasutuse pedagoogid vajavad lastevanemate nõustamist käsitlevaid koolitusi. Hoolekogu edukat funktsioneerimist aitab parandada hoolekoguliikmete koolitus, mille kaudu saadakse teadlikumaks lasteasutuse juhtimisest ja õppe-kasvatustegevusest.

Lasteasutuste koostöö töökogemuste vahetamisel

Õpetajad teevad aktiivset koostööd teiste lasteaedadega valla ja maakonna tasandil, toimima on hakanud sõpruslasteaedade grupid vabariiklikul tasandil, korraldatakse laste ühisüritusi, lasteetendusi, ühiskoolitusi. Pedagoogid osalevad maakondlike aineseksioonide töös. Lasteaiaõpetajad osalevad kogemuste vahetamiseks maakonnas korraldatavatel alushariduse õppepäevadel. Pedagoogide koostöös on leitud uusi vorme – suvelaagrid, kaminaõhtud pedagoogilistel teemadel. Nt on lasteaedadel traditsiooniks küllastada aastas 1 – 2 samas maakonnas ning üht teises maakonnas asuvat lasteaeda ning vahetada kolleegidega kogemusi. Koostöö edendamiseks on toimunud õppereise nii oma maakonna kui vabariigi teiste maakondade lasteaedadesse. Üksikutel lasteaedadel on partnerlasteaiaid teistes riikides. Siseriiklikud ja rahvusvahelised projektid aitavad parandada pedagoogide omavahelist koostööd.

Lasteasutuse kasvukeskkond

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuse kasvukeskkonnaga ning küsitleti lasteasutuse personali ja lastevanemaid. Selgitati välja, kuidas on kasvukeskkonna kujundamisel arvestatud laste vanuse, huvide ja individuaalsete vajadustega ning milliseid meetodilisi materjale õpetajad vajavad.

Laste vanuse, huvide ja individuaalsete vajadustega arvestamine kasvukeskkonna kujundamisel

53% lasteasutustes on kasvukeskkond esteetiline ja võimaldab valikuid. Lasteasutuse ruumide sisustamisel ja õuealal paikneva inventari ning õppe- ja mänguvahendite valikul on arvestatud laste huvide, vanuse ja ealiste iseärasustega. Rühmaruumide sisustamisel ja kujundamisel on arvestatud laste vajadustega (võimalused koos mängimiseks, eraldumiseks, piisavalt ruumi liikumiseks), laste vanuseliste iseärasustega (sobiva kõrgusega laud ja toolid, ronimisvahendid) ja sellega, et kõiki lapsi oleks võimalik jälgida; sisustatud on erinevaid mängunurki. Ruume on remonditud ja õueala täiustatud vastavalt arengu- ja aasta tegevuskavale ning võimalustele. Laste huvide ja individuaalsete vajadustega arvestamisel on paremaid tulemusi saavutanud lasteaiaid, kes tegutsevad Hea Alguse meetodika alusel. Kasvukeskkond võimaldab lastel teha valikuid vastavalt vanusele, huvidele ja individuaalsetele vajadustele. Õppe- ja kasvatusgevuse mitmekesistamiseks korraldatakse õppekäike, lapsed saavad küllastada tervisekeskusi ja ujulaid. Laste tegevuste mitmekesistamiseks kasutatakse lasteasutuste ümbruses asuvaid looduslikult kauneid paiku, nt mõisaparki, loodusradu ja mereranda. Lasteasutustes on tehtud korda mänguväljakud ning täiustatud õppe- ja mänguvahendeid. Rajatud on liikluslinnakuid, katseaedu, spordiväljakuid, õueõppe klasse. Lasteasutuste maa-ala korrastamiseks on koostatud projekte.

47% lasteasutustes tegid riikliku järelevalve läbiviijad ettepanekuid kasvukeskkonna kaasajastamiseks:

- loovmängudeks paremate tingimuste loomine;
- mänguväljakul olevate vahendite uuendamine;

- tegevusnurkade kujundamine ealiselt ja sooliselt sobivamate vahenditega (erinevad võimalused noorematele ja vanematele, ehitusmängud poistele, võimalused looduse uurimiseks ja katsetamiseks);
- lasteasutuse ruumide remontimine;
- lastemööbli ja õppe-mänguvahendite uuendamine;
- ruumiliste võimaluste avardamine muusika- ja liikumistegevuste läbiviimiseks;
- logopeedi töövõimaluste parendamine;
- lasteasutuse õuealade piiramine aiaga.

Lasteasutuste arengu- ja tegevuskavades vajaks täpsemat määratlemist kasvukeskkonna kujundamine lähtuvalt lasteasutuse eesmärkidest ja põhimõtetest. Analüüsida tuleks, kas tegevus- ja õppimisvõimaluste loomisel on järgitud laste huve, ealist ja soolist eripära. Lasteasutuse pidajad peavad jälgima, et lasteasutuse ruumid ja õuealad vastaksid tervisekaitse- ja ohutusnõuetele. Lasteasutuste asutamiseks ja tegevuseks on vajalikud ruumid (hooned) ja maa-ala, mis on laste arenguks ja mänguks sobiva sisustusega ja vastavad sotsiaalministri kehtestatud tervisekaitse- ja ohutusnõuetele (KLS § 11 lg 2 p 2, sotsiaalministri 25.10.1999. a määrusega nr 64 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse tervisekaitse-, tervise edendamise, päevakava koostamise ja toitlustamise nõuded”).

Metoodiliste materjalide vajadus

Riikliku järelevalve läbiviijad, olles tutvunud lasteasutuse kasvukeskkonnaga ja vestelnud lasteasutuste pedagoogidega, täheldasid, et metoodilised materjalid laste arengu ja erivajadustega laste toetamiseks ei olnud lasteasutustes piisavad. Õpetajad vajavad järgmisi metoodilisi materjale ja vahendeid:

- õppematerjale tööks erivajadustega lastega (laste arengu hindamine, testid koolivalmiduse hindamiseks, individuaalsete arenduskavade koostamine, eesti keele kui teise keele õpe jm);
- kõnearenduslikke õppemänge ja ümbritsevat elu tutvustavat pildimaterjali;
- arvutiprogramme tööks kõneravi vajavate lastega;
- õppevahendeid uurimise ja katsete läbiviimiseks;
- kaasaegseid arvuteid, dataprojektoreid, kiletamisaparaate;
- kvaliteetset suuremõõdulist pildimaterjali;
- liikumisõppevahendeid.

Laste toetamine

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste õppekavadega, rühma tegevuskavadega, pedagoogilise nõukogu protokollide ja logopeedi ning eripedagoogide töökorraldusega. Selgitati välja, kuidas toetatakse erivajadusega last.

Erivajadustega lastega tehtava töö korraldamine

55% lasteasutustes on välja töötatud ja õppekavas fikseeritud erivajadustega laste väljaselgitamise süsteem. Pedagoogide, pidaja, lapsevanema ja logopeedi koostöös toimub regulaarne erivajadustega laste väljaselgitamine ja probleemide kaardistamine. Pedagoogid toetuvad töös erivajadustega lastega erialaspetsialistide nõuannetele. Logopeedilist abi vajava lapsega toimub individuaalne korrektsioonitöö kõneravitundides. Laste õpi- ja kasvukeskkond ning mikrokliima soodustavad erivajadustega laste toetamist. Lastele, kelle arengu toetamine või erivajadus nõuab individuaalset lähenemist, on koostatud individuaalne arenduskava. Lapsevanemale on kättesaadav logopeedi konsultatsioon. Tagatud on laste tervisliku seisundi süsteemne jälgimine tervishoiutöötaja poolt, erilise tähelepanu all on erivajadustega lapsed (nt toitumisrežiim allergikul ja diabeetikul). Lasteasutuse pedagoogid suunavad vajadusel lapsevanema koos lapsega erispetsialisti juurde konsultatsiooni ja ravi saamiseks. Pedagoogid analüüsivad erivajadustega lastega tehtava töö mõjusust.

45% lasteasutustes ei ole välja töötatud või vajab arendamist erivajadustega laste väljaselgitamise süsteem. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel ja tugisüsteemide loomisel ei arvestata piisavalt andekate, muukeelsete ja tähelepanu- ning käitumishäiretega laste arenguvajadustega. Analüüsitud ei ole erivajadustega laste toetamist, mistõttu logopeediline ja eripedagoogiline abi kas puudub või ei kata kõikide erivajadustega laste vajadusi, mis on vastuolus haridusministri 06.12.1999. a määrusega nr 58 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseis”, kus on sätestatud eripedagoogide ja logopeedide ametikohtade loomine lähtuvalt erivajadustega laste arvust. Nt erivajadustega lastele ei ole piirkonnas loodud võimalust saada erispetsialisti abi, kuna puuduvad logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog. Kõneravi vajavad lapsed selgitatakse küll välja, kuid logopeedi puudumisel jääb ravi saamata. Lasteasutustes ei toimu laste tervisekontrolli ja vanemate nõustamist tervishoiualastes küsimustes. Lasteasutuse töökorraldus ei soodusta õpetaja individuaalset tööd erivajadustega lastega. Lasteasutuse pedagoogide eripedagoogiline ettevalmistus ja täienduskoolitus ei ole piisavad, millest tulenevad puudused erivajadustega laste ja nende vanemate nõustamisel ning erispetsialistide ja õpetajate koostöös.

Kokkuvõtvalt võib täheldada, et erivajadustega laste toetamisel tuleb rohkem tähelepanu pöörata järgmistele valdkondadele:

- andekate ja muukeelsete laste toetamine;
- tähelepanu- ja käitumishäiretega laste toetamine;
- erivajadustega laste väljaselgitamise süsteemi väljatöötamine ja fikseerimine lasteasutuse õppekavas;
- erivajadustega laste väljaselgitamise süsteemi tõhususe analüüsimine;
- koostöövormide rakendamine sotsiaaltöötajaga toetamiseks erivajadusega lapse igakülgset arengut;
- individuaalse arenduskava koostamise põhimõtete väljatöötamine;

- kõikidele logopeedilist abi vajavatele lastele abi osutamine;
- laste tervise kontroll ja vanemate nõustamine tervishoiualastes küsimustes;
- õpetajate erialane ettevalmistus ja täienduskoolitus tööks erivajadustega lastega;
- erivajadustega lastele erispetsialisti abi võimaldamine piirkonnas.

Koolivalmidus

Riikliku järelevalve käigus tutvuti lasteasutuste õppekavade, rühma tegevuskavade, õppeaasta aruannetega ning küsitleti lastevanemaid. Selgitati välja, kuidas koolivalmidust hinnatakse, kuidas on tagatud lastevanemate teadlikkus laste koolivalmiduse alal.

Koolivalmiduse hindamine

78% lasteasutustes lähtutakse lapse koolivalmiduse hindamisel alushariduse raamõppekavas püstitatud 7aastase lapse eeldatavatest tulemustest psühhomotoorse, kognitiivse ja sotsiaalse arengu valdkonnas. Lasteasutuste õppekavades on sätestatud laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus. Koolivalmiduse hindamise meetoditena kasutatakse lapse mängu ning õppe- ja kasvatustegevuse vaatlust, arenguvestlust, koolivalmiduse testi, küsitlusi, laste joonistuste vaatlust ja analüüsi. Nt koolivalmiduse hindamiseks on koostöös kooliga välja töötatud küsimustik, mille tulemusi analüüsitakse koos lapse ja vanematega. Lapse arengu hindamisele kaasatakse logopeedi ja perearsti. Nt hinnatakse koolivalmidust vanemas rühmas 2 korda aastas, mida koos rühma õpetajate, logopeedi ja lapsevanemaga analüüsitakse. Vajadusel tehakse lapsevanemale ettepanek pöörduda nõustamiskomisjoni poole, et taotleda lapse koolikohustuse täitmise edasilükkamist ühe aasta võrra. Koolipikenduse saanud lastele koostatakse individuaalne arendusplaan. Lähtuvalt laste arengu tulemustest muudetakse rühmade töökorraldust, võimaldades lastele individuaalset abi, leitakse võimalusi koolieelikute arengut toetavate õppevahendite muretsemiseks, korraldatakse õppe- ja kasvatustegevuste mitmekesistamiseks õppekäike, tutvumaks piirkonna vaatamisväärsustega ning toetamaks laste sotsiaalset arengut.

28% lasteasutustes vajavad täiustamist laste koolivalmiduse hindamise põhimõtted. Osades lasteasutustes ei tehta koostööd laste koolivalmiduse hindamisel logopeedi ja tervishoiutöötajaga. Riikliku järelevalve käigus täheldati, et koolieelikutele on õppe- ja kasvatustegevuses loodud vähesed võimalused kogemuse rakendamiseks, aruteludeks, seoste ja järelduste tegemiseks, oma tegevusele hinnangu andmiseks. Senisest enam tuleks tähelepanu pöörata mõtestatud õppe- ja kasvatustegevuse pakkumisele koolieelikutele. Vähe tähelepanu pööratakse koolieelikute sotsiaalsele ettevalmistusele. Parendamist vajab laste, kellele on võimaldatud koolikohustuse edasilükkamine, individuaalne toetamine koostöös pedagoogide, lapsevanemate ja spetsialistidega vastavalt sotsiaalministri 27.05.1999. a määrusega nr 41 kinnitatud „Koolikohustuse täitmise edasilükkamise taotluse rahuldamise tingimused ja kord” p 5, kus on sätestatud, et koolikohustuse täitmise

edasilükkamise taotlus rahuldatakse vaid juhul, kui selles ajavahemikus tagatakse lapsevanema (eestkostja) poolt lapse arenguks ja taastusraviks vajalik keskkond ning võimalus jätkata alushariduse omandamist kuni kooliminekuni.

Koostöö lastevanematega laste koolivalmiduse küsimustes

75% lasteasutustes nõustatakse lastevanemaid laste koolivalmiduse küsimustes. Lastevanemate koosolekul, kus osalevad ka kooli esindajad, teavitatakse lastevanemaid sellest, kuidas toimub kooliks ettevalmistus lasteaias, missugused on laste eeldatavad õpitulemused õppeaasta lõpuks. Lastevanematele on koolivalmidusest koostatud erinevat infomaterjali, voldikuid, on tutvustatud vastavat õigusakti koolikohustuse edasilükkamise kohta ja vajadusel on lapsevanem suunatud nõustamiskomisjoni. Lastevanematega vesteldakse laste eeldatavatest oskustest, viiakse läbi vestlusringe lastevanemate ja kooli esindajatega ootustest lapse arengule. Lasteasutuste kodulehekülgedel on täiendav info koolivalmidust puudutavatest materjalidest. Lastevanematega viiakse läbi arenguveestlusi, neid nõustatakse koolipikendusega seonduvates küsimustes ja kooli valiku osas.

25% lasteasutustes tuleks parandada koostööd lastevanematega laste koolivalmiduse küsimuses. Nt ei ole lastevanematele piisavalt põhjalikult selgitatud lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse eesmäärke, põhimõtteid ja korraldust, mistõttu vanemad viivad lisaks lasteasutusele lapsed ka kooli ettevalmistusrühma, mis on mõeldud kodus alusharidust omandavatele lastele. Selle tulemusena kogevad lapsed juba koolieelses eas ülekoormust, mis hilisemas arengus võib väljenduda koolistressina. Koolieelikute ettevalmistusrühma ülesanne on pakkuda koolieelikutele, kes ei käi koolieelses lasteasutuses, tuge alushariduse omandamisel (haridusministri 25.06.1999. a määrusega nr 37 kinnitatud „Koolieelikute ettevalmistusrühmade töökorralduse alused“). Täiustamist vajab erivajadustega laste koolivalmiduse hindamine, lastevanemate nõustamine.

Kokkuvõte laste erivajadustega arvestamisest ja koolivalmiduse toetamisest

- 66% lasteasutuste arengukavades määratletud missioon ja visioon ning õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted lähtuvad lapsest. Lasteasutuste arengukavades on määratletud arenduse põhisuunad ja -valdkonnad ning tegevuskava kolmeks aastaks, lähtudes KLS § 9¹ lg 2 p 1 ja 2. 34% lasteasutuste arengukavades jääb vajaka eesmärkide ja planeeritud tegevuste seostatusest.
- 57% lasteasutuste arengukavades on prognoositud laste erivajadused ja sellest lähtuvalt koostatud tegevuskava. 43% lasteasutuste arengukavades ei ole planeeritud või vajab täpsemat määratlemist õppimisvõimaluste loomine erivajadustega lastele ning pedagoogide täienduskoolituse kavandamine erivajadustega laste toetamiseks.

- 53% lasteasutustes on õppeaasta põhieesmärgiks püstitatud laste erivajaduste toetamine, millest tulenevalt on kavandatud meetmed erivajadustega laste toetamiseks. 47% lasteasutustes ei ole aasta tegevuskavas planeeritud tööd erivajadustega lastega. Sageli jäävad lasteasutuste aasta tegevuskavad liialt üldiseks, ei selgu, milliseid tegevusi planeeritakse eesmärkide realiseerimiseks.
- 61% lasteasutustes hinnatakse arengukavas ja õppekavas fikseeritud õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid sisehindamise käigus. Lasteaias on mitme aasta töö tulemusena välja töötatud sisehindamise kord. 39% lasteasutustes ei lähtuta sisehindamisel lasteasutuse eesmärkidest ning ei analüüsita erinevaid sidusgrupe kaasates õppe- ja kasvatustegevuse ning juhtimise tulemuslikkust.
- 73% lasteasutustes on hea koostöö piirkonnas asuvate koolidega ning omatakse ülevaadet laste õpijõudluse kohta koolis. 27% lasteasutustes ei võimalda lastevanematelt ja koolilt saadud tagasiside analüüsida lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust ja sellest lähtuvalt kavandada meetmeid erivajadustega laste toetamiseks.
- 61% lasteasutuste aasta tegevuskavades on konkreetselt planeeritud täienduskoolitus, mis lähtub lasteaia arengukavast. Täienduskoolituse vajadused selgitatakse välja arenguestluste ning õppe- ja kasvatustegevuse analüüsi käigus. Arengukavast lähtuvalt ja õppeaasta põhieesmärke arvestades soodustatakse kogu personali koolitust. Aktiivselt osaletakse maakondlikel pedagoogide õppepäevadel ning maakonna ja linna aineseksioonide tegevuses. 39% lasteasutustes ei ole täienduskoolituse prioriteedid määratletud ning puudub seos lasteasutuse arengu- ja aasta tegevuskavaga.
- 25% lasteasutustest osaleb aktiivselt projektitöös, mille kaudu on parendatud lasteasutuse kasvukeskkonda, arendatud koostöösuhteid ning võimaldatud enesearendamist. Lasteasutustele suunatud projektide valik on Eestis väike. Lasteasutused vajavad rohkem võimalusi osaleda siseriiklikes ja rahvusvahelistes projektides.
- 84% lasteasutustes on paranenud pedagoogide omavahelise koostöö kvaliteet, toimib konstruktiivne eneseanalüüs, kokkulepete fikseerimine, järelduste tegemine. Lasteaia arengukava, õppekava, tegevuskava ja rühma tegevuskava on valminud pedagoogide ja juhtkonna koostöös. Individuaalse arenduskava koostamisse on kaasatud õpetajad, logopeed, juhataja ja lapsevanemad.
- 82% lasteasutustes toimib koostöö lastevanemate ja pedagoogide vahel lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel. 18% lasteasutustes tuleks rohkem tähelepanu pöörata infovahetuse, koostöövormide ja hoolekogu töö tõhususe hindamisele.
- 53% lasteasutustes on kasvukeskkond esteetiline ja valikuid võimaldav. Lasteasutuse ruumide sisustamisel ja õuealal paikneva inventari ning õppe- ja mänguvahendite valikul on arvestatud laste huvide, vanuse ja ealiste iseärasustega. 47% lasteasutuste arengukavades ja tegevuskavades vajaks täpsemat määratlemist kasvukeskkonna kujundamine lähtuvalt lasteasutuse eesmärkidest ja põhimõtetest.

- 55% lasteasutustes on välja töötatud ja õppekavas fikseeritud erivajadustega laste väljaselgitamise süsteem. Pedagoogide, pidaja, lapsevanema ja logopeedi koostöös toimub regulaarne erivajadustega laste väljaselgitamine ja probleemide kaardistamine. 45% lasteasutustes ei ole välja töötatud või vajab arendamist erivajadustega laste väljaselgitamise süsteem. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel ja tugisüsteemide loomisel ei arvestata piisavalt andekate, muukeelsete ning tähelepanu- ja käitumishäiretega laste arenguvajadustega.
- 78% lasteasutustes lähtutakse lapse koolivalmiduse hindamisel alushariduse raamõppekavas püstitatud 7aastase lapse eeldatavatest tulemustest psühhomotoorse, kognitiivse ja sotsiaalse arengu valdkonnas. Lasteasutuste õppekavades on sätestatud laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus. 28% lasteasutustes vajavad kajastamist või täiustamist laste koolivalmiduse hindamise põhimõtted, korraldus ja läbiviimine.
- 75% lasteasutustes teavitatakse lastevanemaid laste koolivalmiduse küsimustes. 25%-s tuleks parandada koostööd lastevanematega lastele sujuva ülemineku tagamiseks lasteaiast kooli.

Kokkuvõte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest

2004/2005. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvalt tehti ettepanek töötada välja individuaalse arenduskava rakendamise kord koolieelsetes lasteasutustes. Individuaalse arenduskava koostamise ja rakendamise kord sätestatakse alushariduse õppekavas, mis rakendub alates 1. septembrist 2007.

Õpetaja- ja täienduskoolitusasutustel soovitati võimaldada lasteasutuste pedagoogidele kursuseid lapse individuaalset arengut toetavatest õppe- ja kasvatusmeetoditest. Õpetajate täienduskoolitusasutused on kavandanud koolitusi laste individuaalset arengut toetavate õppe- ja kasvatusmeetodite rakendamisest.

Tartu Ülikooli haridusteaduskond on kavandanud järgmised täienduskoolituskursused:

- koolieelikute arengu hindamine: Pep-r test;
- õppekavaarendus ja individuaalne ainekava koolieelse lasteasutuse logopeedi töös;
- lasteaialogopeedi logopeediline töö: düsartria, alaalia;
- lasteaialogopeedi logopeediline töö: häälkuseade, rinolaalia;
- kõnearendus sobitusrühmas;
- koolieeliku kõne arengu jälgimine ja hindamine.

Tallinna Ülikooli avatud ülikooli täiendusõppekeskus on kavandatud järgmised täienduskoolituskursused:

- aktiivõppe meetodid ja nende rakendamine;

- püsivus, hüperaktiivsus ja delikventsus;
- lapse minapilt ja selle arengut soodustavad ja pidurdavad tegurid;
- lapse temperament ja iseloom ning erinevad toimetulekud;
- andekad kui erivajadustega lapsed;
- lapse arenguestlus lapsevanemaga;
- rahutu laps lasteaias;
- muukeelne laps eesti õppekeele lasteaias.

MTÜ Hea Alguse koolituskeskus on kavandanud järgmised täienduskoolituskursused:

- lapsest lähtuv planeerimine;
- lapse uudishimu virgutamine läbi vaatlemise ja uurimise, võrdlemise ja arvutamise;
- sotsiaalse arengu soodustamine lasteaias;
- arenguestluse läbiviimine koolis ja lasteaias;
- lapse arengu toetamine lasteasutuses lähtudes sisehindamistulemustest;
- poiste ja tüdrukute arengu erinevused;
- heaks suhtlejaks kujunemine.

Tallinna Pedagoogiline Seminar on kavandanud järgmise täienduskoolituskursuse:

- lasteaia õpi- ja kasvukeskkond.

2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

- Kavandada lasteasutuse arengukavas ja aasta tegevuskavas tugisüsteemide loomine erivajadustega lastele, õpetajate koostöö laste toetamisel erispetsialistide, tervishoiutöötaja, lastevanematega, täienduskoolituse planeerimine tööks erivajadustega lastega ja kasvukeskkonna kujundamine.
- Pöörata lasteasutuste sisehindamisel suuremat tähelepanu erivajadustega laste õpetamise ja tugisüsteemide tõhususe hindamisele ning arendusstrateegiate kavandamisele.
- Kavandada sujuva ülemineku tagamiseks lasteasutusest kooli lasteasutuste ja koolide ühisprojekte, mille käigus on võimalik teavitada üksteist vastastikustest ootustest, õppe- ja kasvatuspõhimõtetest ja laste arengutulemustest.
- Suurendada lasteasutuste temaatikat kajastavate siseriiklike ja rahvusvaheliste projektide arvu.
- Määratlada lasteasutustes pedagoogide koolitusvajadus erivajadustega lastega tehtava töö osas ning hinnata täienduskoolitusele eraldatud ressursside kasutamist.

- Pöörata lasteasutuste pedagoogide taseme- ja täiendusõppes rohkem tähelepanu lapse individuaalset arengut ja erivajadusi toetavate õppe- ja kasvatusmeetodite rakendamisele, õppe-kasvatustegevuse analüüsimisele, lastevanemate nõustamisele.
- Kavandada koolitusi hoolekogu liikmetele lasteasutuse juhtimisest ning õppe- ja kasvatustegevusest.
- Lasteasutuse pidajatel tagada, et lasteasutuse ruumid ja õuealad vastaksid tervisekaitse- ja ohutusnõuetele.
- Pöörata koolivalmiduse hindamisel suuremat tähelepanu kooleelikute sotsiaalsele arengule.
- Kavandada lastele, kellel on koolikohustus edasi lükatud, individuaalne toetus koostöös pedagoogide, lapsevanemate ja spetsialistidega.

2. ÜLDHARIDUS

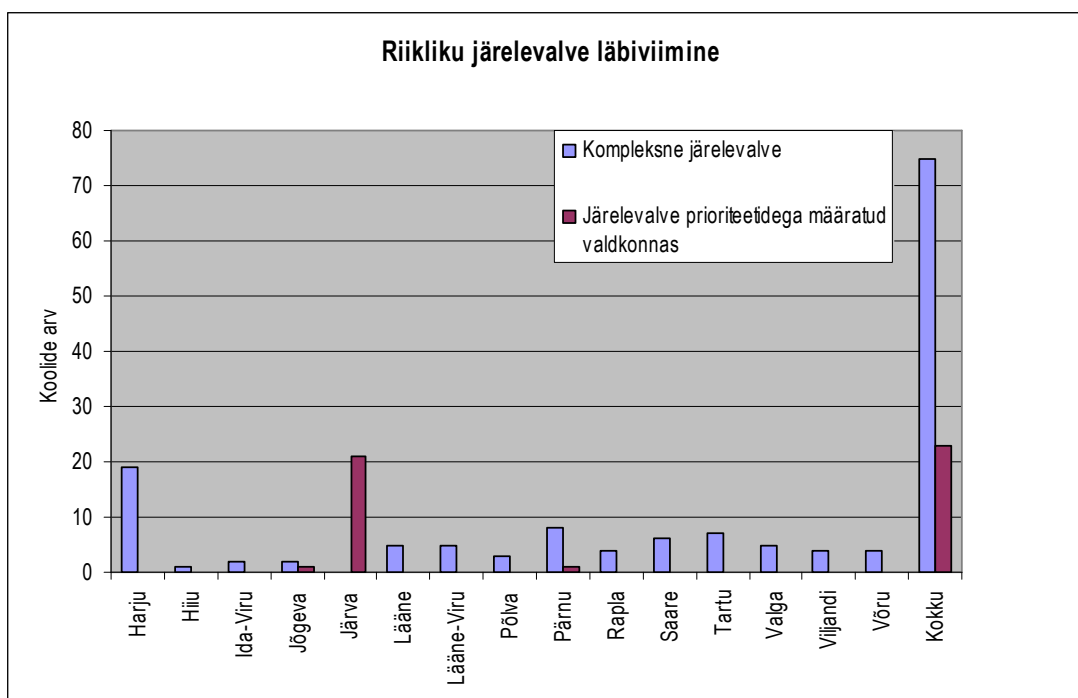
Ülevaade järelevalve läbiviimisest üldhariduskoolides

2005/2006. õppeaastal teostasid maavalitsused üldhariduskoolides järelevalvet nii komplekselt kui ka üksikküsimustes (kontrolliti õppeaasta riikliku järelevalve prioriteetidega määratud valdkondi, riikliku järelevalve tehtud ettekirjutuste täitmist ning muid üksikküsimusi).

2005/2006. õppeaastal oli üldhariduse riikliku järelevalve prioriteetideks:

1. õpilaste, kelle veerandihinnete hulgas on hindeid "nõrk" või "puudulik" või kellele on antud samaväärne sõnaline hinnang või on jäetud hinne välja panemata, toetamine ja tugisüsteemi rakendamine;
2. koduõppe rakendamine.

01.09.2005 seisuga oli Eestis 613 tegutsevat üldhariduskooli. Kompleksne järelevalve viidi läbi 75 üldhariduskoolis: 14 algkoolis ja lasteaed-alkkoolis (edaspidi *algkool*), 27 põhikoolis ja lasteaed-põhikoolis (edaspidi *põhikool*) ning 34 gümnaasiumis/põhikoolis ja gümnaasiumis, mis tegutsevad ühe asutusena (edaspidi *gümnaasium*). Lisaks komplekssele järelevalvele teostati järelevalvet üksikküsimuses prioriteetidega määratud valdkondades 23 üldhariduskoolis: 2 algkoolis, 13 põhikoolis ja 8 gümnaasiumis.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtte

Joonis 1. Riikliku järelevalve läbiviimine.

Õpilaste toetamine ja tugisüsteemi rakendamine

Prioriteedist lähtuva järelevalve eesmärgiks oli selgitada välja, millised olid õpilaste õpitulemused õppeainetes I õppeveerandi lõpus, kuidas koolides toetati õpilaste õppimist, milliseid tugimeetmeid õpilaste toetamiseks rakendati, kui tulemuslikud olid koolides rakendatud tugimeetmed ja milliseid muudatusi tugimeetmetes kavandati.

Kompleksse järelevalve käigus koguti informatsiooni õpilaste kohta, kelle I veerandi hinne oli „puudulik”, „nõrk” või kellele oli antud samaväärne sõnaline hinnang või oli jäetud hinne välja panemata (edaspidi *mitterahuldavate veerandihinnetega õpilased*), kellele haridus- ja teadusministri 10.08.2005. a määruse nr 24 „Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” § 8 lõikest 5 tulenevalt on kohustus koostada selles õppeaines individuaalne õppekava või määrata mõni muu tugimeede (nt logopeediline abi, parandusõpe jm), et aidata õpilasel omandada nõutavad teadmised ja oskused.

Järelevalve valimi moodustasid 15 maakonna 84 üldhariduskooli (edaspidi *valimi koolid*), kus teostati riiklikku järelevalvet pärast I õppeveerandi lõppu. Maavalitsuste poolt esitatud andmete põhjal oli valimi koolides I õppeveerandi lõpus 1. – 9. klassi õpilastest mitterahuldavate veerandihinnetega hinnatud 1787 õpilast, kes vajasisid õppe toetamiseks tugimeetmete rakendamist. Tugimeetmeid vajavatest õpilastest 71% moodustasid poisid ning 29% tüdrukud (tabel 1).

Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi *EHIS*) andmetel õppis 2005/2006. õppeaastal valimi koolides põhikooliastmes kokku 17 410 õpilast, seega hinnati esimesel õppeveerandil ligikaudu 10,3% õpilaste teadmisi ühes või mitmes õppeaines mitterahuldava hindega. Valimi kuues koolis (7%), viies algkoolis ja ühes eragümnaasiumis, ei olnud I õppeveerandil mitterahuldavate veerandihinnetega õpilasi. Järvamaa esitas andmed kõikide maakonna üldhariduskoolide kohta, seetõttu oli Järvamaa koolide tugisüsteemi vajavate õpilaste arv 569 ka maakondade lõikes suurim (tabel 1). Suurim mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste protsent koolis oli 36,3%.

Tabel 1

Mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste jaotumine maakonniti

Maakond	Kontrollitud koolide arv	Mitterahuldavate hinnetega ning hindamata õpilased	Poisid	Tüdrukud	Põhiharidust omandavate õpilaste üldarv valimi koolides	Mitterahuldavate hinnetega õpilaste % õpilaste üldarvust
Harjumaa	9	200	141	59	2577	7,8
Hiiumaa	1	24	18	6	115	20,9
Ida-Virumaa	2	4	3	1	48	8,3
Jõgevamaa	3	57	40	17	384	14,8
Järvamaa	21	569	382	187	4016	14,2
Läänemaa	3	56	43	13	404	13,9
Lääne-Virumaa	4	118	94	24	1264	9,3
Põlvamaa	3	81	60	21	609	13,3
Pärnumaa	9	128	100	28	1094	11,7
Raplamaa	4	12	5	7	131	9,2
Saaremaa	5	57	42	15	1198	4,8
Tartumaa	7	185	130	55	2201	8,4
Valgamaa	4	140	98	42	1270	11,0
Viljandimaa	4	73	54	19	684	10,7
Võrumaa	4	83	57	26	1186	7,0
Kokku:	80	1787	1267	520	17181	
Protsent		100	71	29	100	10,4

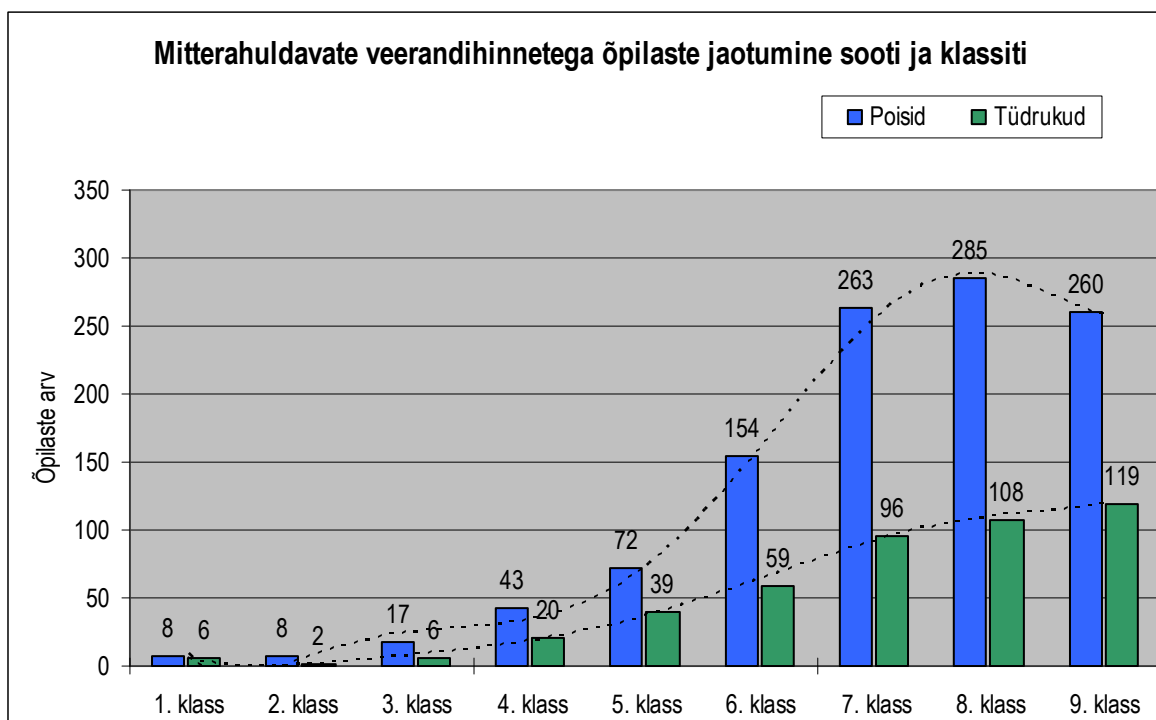
Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtte, Eesti Hariduse Infosüsteem

Õppeveerandi õpitulemuste alusel tugisüsteemi vajavad õpilased

Kõige rohkem mitterahuldavate veerandihinnetega ja tugisüsteemi vajavaid õpilasi oli seitsmendas, kaheksandas ning üheksandas klassis, ehk põhikooli kolmandas kooliastmes. Need õpilased moodustasid 72,2% mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste koguarvust.

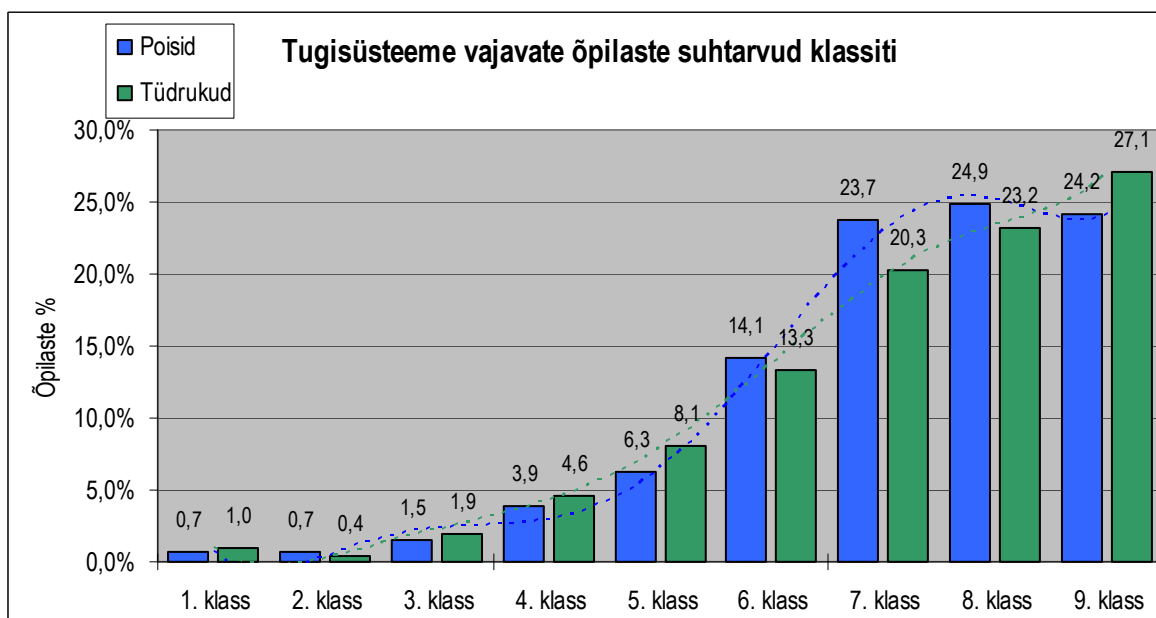
Õpilased, kes vajasisid tugisüsteemi esimeses kooliastmes, moodustasid 3%, ja teise kooliastme õpilased 24,7% mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste koguarvust. Joonistelt 2 ja 3 on näha, et tüdrukuid oli nii arvuliselt kui ka protsentuaalselt igas kooliastmes poistest vähem. Vaid 9. klassis oli tüdrukute osakaal suurem. Tugisüsteemi vajavate poiste arv suurenes järsult alates 6. ja 7. klassist, kus võrreldes eelneva

klassiga oli mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste arv enam kui kahekordne. Kasvav trend oli täheldatav aga kõikides põhikooli klassides.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 2. Mitterahuldavate veerandihinnetega õpilaste jaotumine sooti ja klassiti.

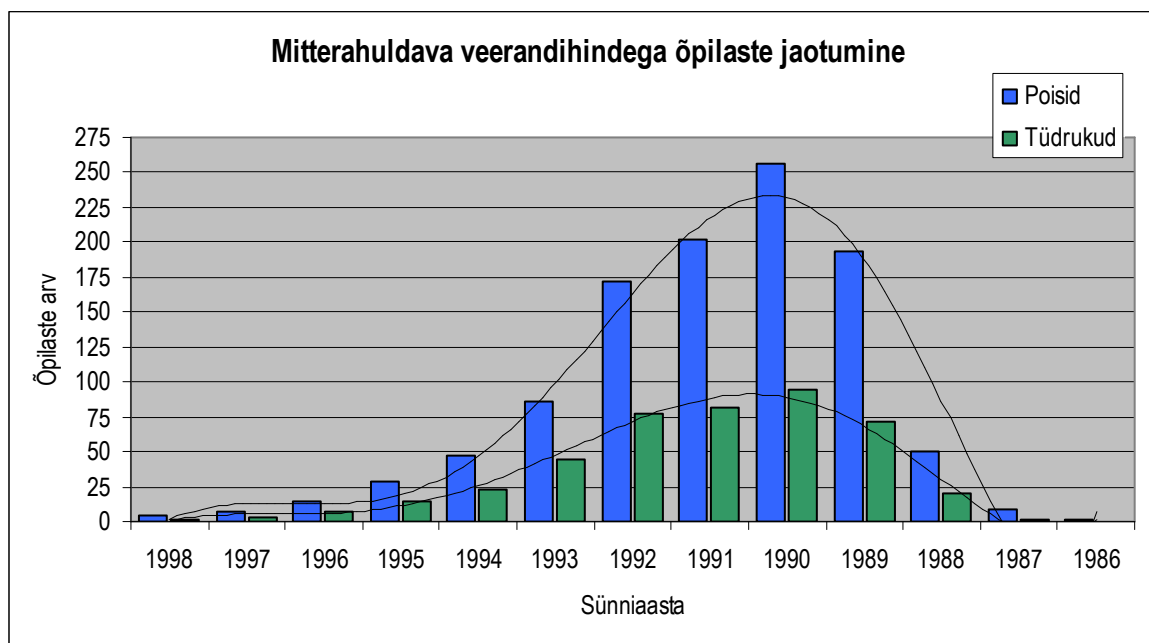

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 3. Tugisüsteemi vajavate õpilaste suhtarvud klassiti.

Nii poiste kui tüdrukute puhul suurenes tugisüsteemi vajavate õpilaste arv klassist klassi vaid ühe erinevusega, nimelt poiste puhul oli 9. klassis näha mõningat õpiabi vajavate õpilaste arvu kahanemist. Kõikides klassides oli tugisüsteemi vajavaid tüdrukuid ligikaudu kaks korda vähem kui poisse.

Kõige enam vajasis tugimeetmete rakendamist 1990. aastal sündinud õpilased. Selles vanuseklassis oli 351 õpilast: 256 poissi ja 95 tüdrukut, kes moodustasid 19,6% kõikidest I veerandil mitterahuldavate veerandihinnetega õpilastest. Neile järgnesid 1991. (16,3%) ja 1989. (15,4%) aastal sündinud õpilased, kes moodustasid koos 1990. aastal sündinud õpilastega ~54% kõikidest õpilastest, kelle puhul tugimeetmete rakendamine oli vajalik. Tugisüsteemi vajavate poiste arv oli tüdrukutest suurem igas vanuseklassis. Seda illustreerib joonis 4, millel tugisüsteemi vajavate õpilaste arv on toodud välja soo ning vanuse järgi.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 4. Mitterahuldava veerandihinnetega õpilaste jaotumine.

Kõige vanemad tugisüsteemi vajavad õpilased valimis olid 1987. aastal sündinud seitse 9. klassi õpilast.

Mitterahuldavate hinnete ning hindamata jätmise põhjused

Tugisüsteemi rakendamise vajaduse otsustab kool, lähtudes õpilase hariduslikust erivajadusest. Tugisüsteemi kohene rakendamine on kohustuslik nende õpilaste puhul, kelle õppeaine veerandihinne oli erinevatel põhjustel mitterahuldav või kes olid jäetud hindamata. 1787 valimis olnud õpilasest 1044 õpilase (58,4%) puhul olid hindamata jätmise ning mitterahuldavate veerandihinnete tekkimise põhjused koolide ja järelevalve läbiviijate poolt märgitud, ülejäänud 681 õpilase (41,6%) puhul olid põhjused nimetamata. Seega oli erinevate põhjuste analüüsimine võimalik vaid 58,4% valimi õpilaste puhul. Koolide ja järelevalve läbiviijate poolt märgitud põhjused võib koondada viide gruppi.

Suurimaks õppeainete mitterahuldavate veerandihinnete põhjuseks oli koolikohustuse mittetäitmine, st tundidest ning koolist puudumine (joonis 5). Antud asjaolu oli mitterahuldavate veerandihinnete või hindamata

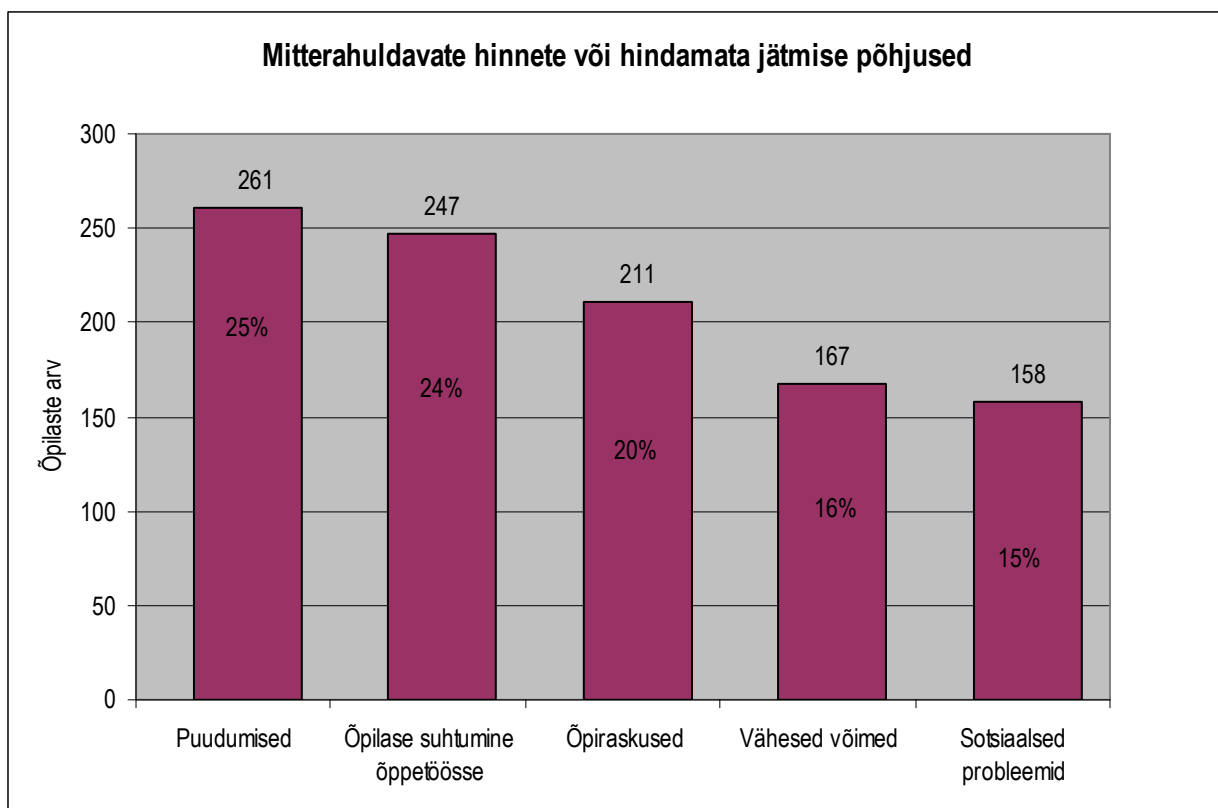
jätmise põhjusena nimetatud 261 õpilase puhul ehk 25% juhtudel. Nendest vaid 19 õpilast puudus pika- või lühiajalise haiguse ning muude terviseprobleemide tõttu.

Teise suurima grupi moodustasid õpilaste õppetöösse suhtumise ja hoiakutega seotud põhjused, mida nimetati 24% õpilaste puhul.

Erinevad õpiraskused olid mitterahuldavate hinnete põhjustena nimetatud 211 õpilasel (20%). Õpiraskusteks loeti nii õpioskuste puudumist, lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse ebapiisavust kui ka keskendumisraskusi ja tähelepanuhäireid.

Väheseid võimeid olid koolid mitterahuldavate hinnete põhjusena nimetanud 167 õpilase (16%) puhul. See lubab järeldada, et koolides ei lähtunud õppetöö kavandamisel ja läbiviimisel õpilaste võimetest.

Nimetatud oli ka erinevaid sotsiaalseid probleeme, mis mõjutasid otseselt või kaudselt 158 õpilase (15%) õpitulemusi. Nendest suurema osa, ligi $\frac{1}{4}$ moodustasid kodused probleemid, koduse kontrolli ning toetuse puudumine, $\frac{1}{4}$ moodustasid muud sotsiaalsed probleemid. Erinevaid terviseprobleeme oli nimetatud 54 õpilase (5%) puhul.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 5. Mitterahuldavate hinnete või hindamata jätmise põhjused.

Õpilasel võis samaaegselt esineda mitmeid põhjuseid. Näiteks võis ulatuslik puudumine kattuda väheste võimetega, pikaajalise haigusega või madala motivatsiooniga.

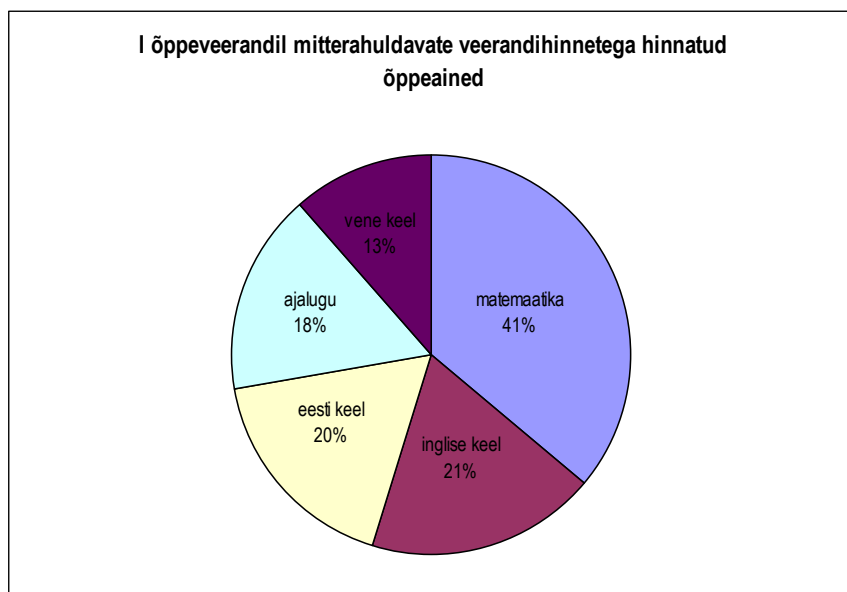
Mitterahuldavate hinnetega hinnatud või hindamata jäetud õppeained I õppeveerandil

Valimi koolide 1787st 1. – 9. klassi õpilasest 1741 õpilasel oli 2005/2006. õppeaasta I õppeveerandil õppeainetes mitterahuldavaid hindeid kokku 3635, seega oli ühel õpilasel keskmiselt kaks mitterahuldava hindegaga hinnatud õppeainet. Neile lisandus 46 õpilast, kellel olid kõik õppeained I õppeveerandil kas mitterahuldavad või hindamata (tabel 2).

Tabel 2 annab ülevaate õppeainetes mitterahuldavate veerandihinnetega hinnatud õpilastest.

Kõige enam valmistas 1. – 9. klassi õpilastele raskusi matemaatika, mis oli mitterahuldavalt hinnatud 41%-l valimi õpilastest. Raskused matemaatikas ilmsesid ligikaudu igal teisel poisil ning tüdrukul. Mõnevõrra raskemaks osutus antud õppeaine tüdrukutele.

Raskuselt järgmine õppeaine oli inglise keel, mis oli mitterahuldavalt hinnatud 21%-l õpilastest. Inglise keel oli mitterahuldav või hindamata jäetud poiste hulgas igal neljandal ning tüdrukute puhul igal viiendal õppuril. Viie enim raskusi valmistanud õppeaine hulka kuulusid veel eesti keel, ajalugu ning vene keel (joonis 6).

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 6. I õppeveerandil mitterahuldavate veerandihinnetega hinnatud õppeained.

Eespool nimetatud viis õppeainet moodustasid 56,8% mitterahuldavatest hinnetest I õppeveerandil.

Viis kõige vähem raskusi valmistavat õppeainet (kunsti-, muusika-, inimese- ja arvutiõpetus ning käsitöö) andsid kokku vaid 1,6% kõikidest mitterahuldavatest veerandihinnetest.

Suurim erinevus poiste ning tüdrukute puhul oli märgatav eesti keele puhul. Kui poistel oli antud õppeaine mitterahuldav või hindamata 25,4%-l kogu mitterahuldavate hinnetega poiste hulgast, siis tüdrukutel oli see pea kaks korda väiksem, moodustades vaid 16% tüdrukute mitterahuldavatest hinnetest (tabel 2).

Õppeained, milles I õppeveerandi tulemus oli mitterahuldav

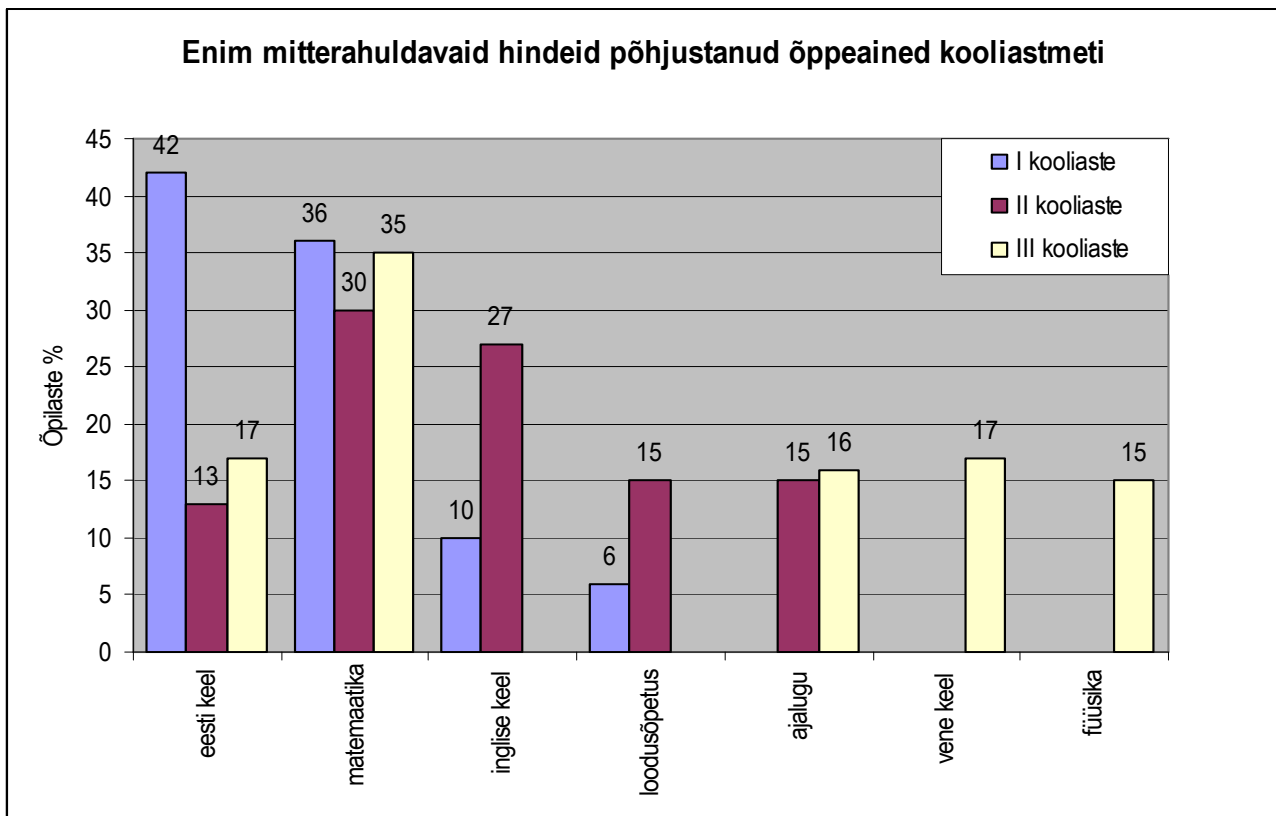
Õppeaine	Poisid (arv)	% poistest	Tüdrukud (arv)	% tüdrukutest	Kokku õpilasi
matemaatika	510	45,7	220	47,9	730
inglise keel	283	25,4	92	20,0	375
eesti keel (emakeelena)	283	25,4	74	16,1	357
ajalugu	241	21,6	86	18,7	327
vene keel	186	16,7	46	10,0	232
füüsika	160	14,3	66	14,4	226
geograafia	151	13,5	58	12,6	209
bioloogia	161	14,4	58	12,6	219
keemia	138	12,4	57	12,4	195
loodusõpetus	129	11,6	44	9,6	173
kehaline kasvatus	79	7,1	36	7,8	115
tööõpetus	87	7,8	17	3,7	104
kirjandus	64	5,7	19	4,1	83
saksa keel	61	5,5	16	3,5	77
vene keel (emakeelena)	40	3,5	15	3,4	55
riigikeel	24	2,3	9	1,7	33
ühiskonnaõpetus	19	1,7	1	0,2	20
kunstiõpetus	11	1,0	7	1,5	18
muusikaõpetus	14	1,3	4	0,9	18
käsitöö	4	0,4	11	2,4	15
inimeseõpetus	4	0,4	3	0,7	7
arvutiõpetus	1	0,1	0	0,0	1
kõik ained	28	2,5	18	3,9	46
Kokku mitterahuldavaid veerandihindeid	2678	-	957	-	3635

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

2005/2006. õppeaasta I õppeveerandi tulemuste põhjal olid koolid kohustatud rakendama tugimeetmeid kõige enam III kooliastme õpilastele. 7. – 9. klasside õpilaste mitterahuldavad hinded moodustasid enam kui 75% kõikidest mitterahuldavatest veerandihinnetest.

Joonis 7 annab ülevaate enim mitterahuldavate veerandihinnetega hinnatud õppeainetest kooliastmeti.

Sarnaselt üldise (joonis 6) esinemissagedusega oli õpilastele II ja III kooliastmes nii poiste kui tüdrukute puhul suurimaks probleemiks matemaatika, milles vajasisid enim õpiabi 9. klassi õpilased. Inglise keele õpitulemuste põhjal oli vajadus tugisüsteemi järele kõige suurem 6. ja 7. klassis, eesti keele puhul 7. ja 8. klassis. Üllatavad on I kooliastmes õppekavasse lisanduva inglise keele tulemused. 10% valimi koolide I kooliastme (3. klassi) õpilastest oli inglise keel hinnatud mitterahuldava hindega, kuigi riikliku õppekava kohaselt peaks võõrkeele õppimise algetapil hindama vaid positiivseid tulemusi. Mitterahuldavaid hindeid ajaloos esines II ja III kooliastmes, kõige enam aga 8. klassi õpilastel, geograafias ning bioloogias aga 7. klassi esimesel õppeveerandil. 8. klassis lisanduv füüsika oli esimesel veerandil nii poiste kui ka tüdrukute seas matemaatika järel enim raskust valmistav aine, samas klassis lisanduv keemia vajab aga enim järeleaitamist 9. klassi I õppeveerandil.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 7. Mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeained kooliastmeti.

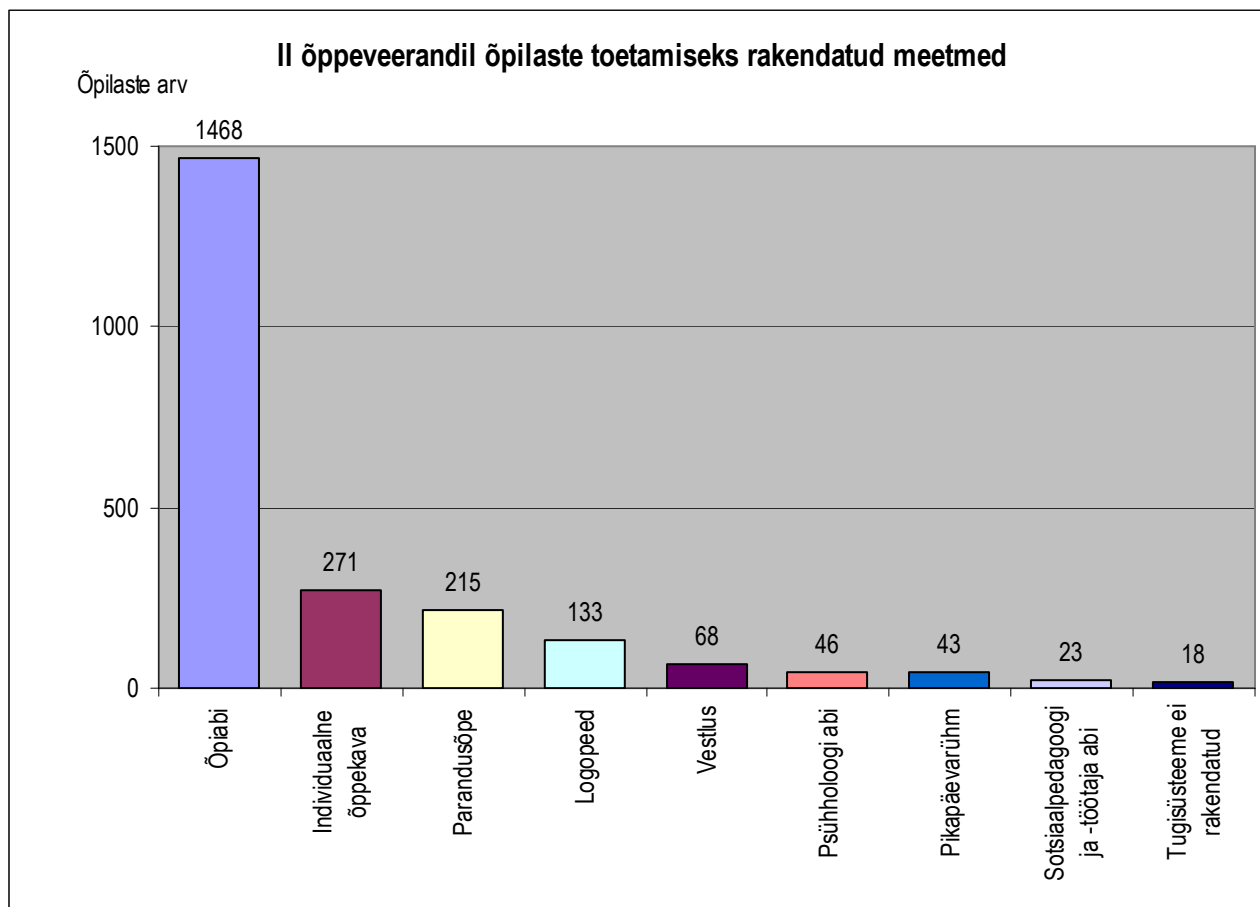
Kuna matemaatika ja eesti keel valmistasid valimi koolide õpilastele raskusi kõikides kooliastmetes (joonis 7), siis on nendes õppeainetes mitterahuldavate veerandihinnete koguarv ka selle võrra suurem ja nad asuvad üldise pingrea alguses. Alates 7. klassist olid matemaatika järel enim raskusi valmistavateks aineteks eesti keel, vene keel, ajalugu, geograafia, bioloogia ja loodusõpetus, 8. klassis lisandus füüsika ning 9. klassis keemia. Õpilasi, kellel jäid kõik ained hindamata või olid mitterahuldavad, oli enim 8. klassis.

Õpilaste toetamiseks rakendatud tugimeetmed II õppeveerandil

II õppeveerandil on koolil kohustus rakendada õpilasele tugisüsteemi neis õppeainetes, mis I veerandil olid erinevatel põhjustel hinnatud kas mitterahuldavate hinnetega või jäetud hindamata. Tugisüsteemi peeti vajalikuks ning rakendati 1745 õpilase (97%) puhul. Valimi koolide 1787 õpilase puhul puudus maakondade kokkuvõtetes märge tugisüsteemi rakendamisest 25 õpilase (1,4%) puhul; tugisüsteemi rakendamisest loobuti või jäeti tugimeetmed erinevatel põhjustel määramata 18 õpilasele (1%). Peamise tugisüsteemi rakendamata jätmise põhjusena oli nimetatud õpilase pikaajaline puudumine, elukoha mitteteadmine, samuti puudus aineõpetaja hinnangul mõningatel juhtudel otsene vajadus tugisüsteemi rakendamiseks.

Kõige sagedamini rakendatav tugimeede oli õpiabi (konsultatsioonid, individuaalne täiendav õppetöö, järelevastamine jm), mida rakendati 1468 õpilase (84%) puhul.

Õppimise toetamiseks rakendati 16%-le õpilastest (271 õpilast) individuaalset õppekava ning 12%-le õpilastest (215 õpilast) parandusõpet. 8% õpilastest suunati täiendavalt logopeedi juurde, 3% õpilastest psühholoogi konsultatsioonile. Joonisel 8 on välja toodud valimi 1745 õpilasele II õppeveerandil rakendatud 8 peamist tugimeedet. Paljude õpilaste puhul kasutati korraga rohkem kui ühte tugimeedet.

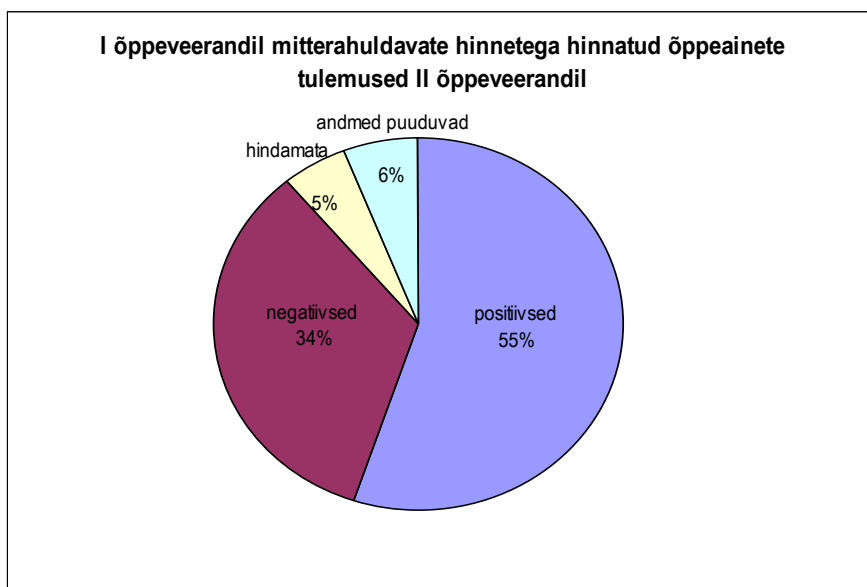
Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 8. II õppeveerandil õpilaste toetamiseks rakendatud meetmed.

Sotsiaaltöötaja ja -pedagoogi abi õpilase toetamiseks kasutati suhteliselt harva, vaid 23 juhul ehk 1,3% mitterahuldavate hinnetega hinnatud või hindamata õpilaste puhul, kuigi sotsiaalseid probleeme esines enam kui 15%-l õpilastest.

Tugisüsteemi rakendamise tulemuslikkus

Käesolevas analüüsis hinnati tugisüsteemi rakendamise tulemuslikkust õppeaineti, st vaadeldi, milline oli I veerandil mitterahuldavate hinnetega või hindamata jäetud õppeaine hinne II veerandil. Tulemuslikkuse hindamisel on üldarvuks võetud I veerandil õppeainete veerandihinnateks saadud 3635 mitterahuldavat hinnet. Maavalitsuste poolt esitatud aruannetes olid II veerandi õppeainete hinded jäetud 217 (6%) juhul märkimata, seetõttu ei kajastu need tulemuslikkuse analüüsis. Tulemuslikkuse hindamisel ei võetud arvesse ka neid õpilasi, kes pärast I õppeveerandit lahkusid koolist, kustutati õpilaste nimekirjast või suunati teise kooli. Selliseid õpilasi oli koolides kokku 19.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 9. I õppeveerandil mitterahuldavate hinnetega hinnatud õppeainete tulemused II õppeveerandil.

I veerandil hindamata või mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainete puhul paranes tulemus ehk oli positiivne 55%-l kõikidest juhtudest, seega rohkem kui iga teise õppeaine puhul oli tugisüsteemi rakendamine tulemuslik. Poiste puhul olid õppeainetes tulemused paranenud 58,5%, tüdrukutel 57,9% juhtudel. 81,6% kõikidest positiivsetest hinnetest moodustas hinne „3”, 4,9% hinne „4” ning 1% hinne „5”.

I veerandi hindamata või mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainete puhul jäi tulemus samaks ehk oli negatiivne 34% kõikidest juhtudest, seega rohkem kui iga kolmanda aine puhul paranemist ei toimunud. Tulemused ei paranenud 33,4%-l tüdrukutest ja 37,2%-l poistest. Suurim erinevus selles kategoorias oli ainehinde „1” puhul, mida tüdrukute seas esines 2 korda vähem kui poistel.

I veerandi hindamata või mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainetest jäi 5% ka II veerandil hindamata. Seega 39% kõikidest mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainetest jäid vaatamata tugisüsteemi rakendamisele positiivse tulemuseta. Hindamata jätmise peamiseks põhjuseks oli endiselt tundidest puudumine. Maavalitsuste esitatud kokkuvõtetes ei olnud II õppeveerandi tulemusi märgitud 6% õppeainetes. II õppeveerandil oli mitterahuldavate hinnete ning osal juhtudel ka hindamata jätmise põhjuseks 83 õpilase puhul toodud koolikohustuse mittetäitmist, individuaalse järeleaitamise tundi ja konsultatsioonidesse tulemata jätmist, 10 õpilase puhul haigust ja 4 õpilase puhul koduõpet. Ühel korral oli negatiivse hinde saamise põhjuseks märgitud aineõpetaja hõivatus.

Muudatused tugisüsteemis

Koolipoolsed muudatused või täiendused II veerandil rakendatud tugimeetmetes olid vajalikud õpilaste puhul, kelle õppeainete tulemused jäid endiselt mitterahuldavaks või varem rakendatud tugimeede ei andnud

soovitud tulemusi. Maakondlikes järelevalve kokkuvõtetes olid muudatused tugimeetmetes välja toodud vaid 593 õpilase puhul.

Muudatusi ning täiendusi tugisüsteemi rakendamisel esines nii nende õpilaste puhul, kellel olid II õppeveerandil ainetulemused paranenud, kui ka nende puhul, kes tulemusi ei parandanud. Samas puudusid aga osa II veerandil mitterahuldavaks jäänud hinnetega õpilaste puhul märged muudatustest tugisüsteemis. Seega ei saa nimetatud arvu tõlgendada kui ainult mitterahuldavate hinnetega õpilaste hulka, vaid see koondab endas ka neid õpilasi, kellel hinded küll paranesid, kuid kelle puhul peeti vajalikuks siiski tugisüsteemi muuta.

Järelevalve kokkuvõtete põhjal selgus, et koolid pidasid vajalikuks jätkata õpiabi rakendamist 36,8% ja individuaalse õppekava rakendamist 16,3% õpilaste puhul.

Teise lahendusena õpiabi tõhustamiseks nähti erinevaid õpilane-õpetaja-lapsevanem suunalisi vestlusi, samuti õpilase ja klassijuhataja vahelisi arenguvestlusi. Selle meetodi kasutamist kavandati 126 õpilase puhul ehk 21,2%-l juhtudest. Võrreldes II veerandil rakendatud tugisüsteemidega kavandati vestluste osakaalu järgmisel veerandil enam kui kaks korda suurendada.

Olulise abinõuna pidasid koolid tugisüsteemi täiendamisel ning ainehinnete parandamisel vajalikuks erialaspetsialistide kaasamist, mida rakendati 111 õpilase puhul. Nendest 46 õpilast suunati täiendavalt sotsiaaltöötaja või sotsiaalpedagoogi, 19 õpilast logopeedi, 37 õpilast psühholoogi või psühhiaatri konsultatsioonile ning 6 õpilast täiendavatele uuringutele.

Koostöö tõhustamist koduga ning koduste kaasamist õpilaste toetamise ja õpiabi protsessi oli märgitud 64 õpilase (10,8%) puhul. Koostöö koduga hõlmas tõhusat kodu toetust, kodu ja kooli vahelist koostöölepingut ning sidemete tihendamist koduga.

Parandusõppe jätkamist ja tõhustamist peeti vajalikuks 38 õpilase puhul.

Nimetatud oli ka radikaalsemaid lähenemisi õpilaste mõjutamiseks, näiteks võistlustel osalemise keeld (6 õpilast), direktori käskkirjaga karistati puudumiste pärast 6 õpilast. Abist keeldumine oli märgitud 21 õpilase puhul, nendest 15 korral oli keeldujaks lapsevanem.

Mõnede koolide puhul oli tugisüsteemide mittetoimimise põhjusena märgitud, et psühholoogi, logopeedi ja õpetajate pideva vahetumise tõttu ei ole koolis tugisüsteemide rakendamine järjepidev ega seega ka tõhus. Mõned koolid ei pidanud võimalikuks individuaalse õppekava koostamist, kuna õpetaja lisatöö tasustamine on reguleerimata.

Kokkuvõte ja järeldused

2005/2006. õppeaasta prioriteedist lähtuva riikliku järelevalve tulemustest selgusid järgmised asjaolud:

- Nimetatud koolide 17410st 1. – 9. klasside õpilasest 1787 õpilasel (10,3%) oli I õppeveerandil õppeainetes mitterahuldavaid veerandihindeid.
- Mitterahuldavate veerandihinnetega hinnatud õpilastest 71% moodustasid poisid ja 29% tüdrukud.
- Vaid kuues (7%) valimi 84 koolist ei olnud mitterahuldavate hinnetega õpilasi.
- Kõige rohkem mitterahuldavate veerandihinnetega ja tugisüsteeme vajavaid õpilasi oli III kooliastme klassides.
- 49%-l mitterahuldavate hinnetega õpilastest oli ebaedu põhjusena nimetatud koolikohustuse mittetäitmist ja motivatsiooni puudumist, 36%-l õpiraskusi ja 15%-l sotsiaalseid probleeme.
- Igal mitterahuldavate veerandihinnetega õpilasel oli keskmiselt kaks mitterahuldava hindegaga hinnatud õppeainet.
- Valimi koolide 1787 õpilasest 46 õpilasel (2,6%) olid I õppeveerandil kõik õppeained hinnatud mitterahuldavalt.
- Kõige raskemaks õppeaineks põhikoolis osutus matemaatika, mille veerandihinne oli mitterahuldav 41%-l õpilastest.
- Murettekitavad olid I kooliastmes õppekavasse lisanduva inglise keele tulemused: 10%-l õpilastest oli I õppeveerandi tulemus mitterahuldav, kuigi riiklik õppekava näeb ette, et õppimise algetapil hinnatakse võõrkeeles vaid positiivseid tulemusi.
- II kooliastmes õppekavasse lisanduv ajalugu valmistas ~15%-le õpilastest kuni põhikooli lõpuni raskusi.
- Võib märgata tendentsi, et erinevates kooliastmetes õppekavasse lisanduvad õppeained suurendasid järsult õpilaste mitterahuldavate hinnete hulka: loodusõpetus 5. ja 7. klassis, bioloogia, geograafia, keemia ja füüsika III kooliastme klassides.
- Erinevaid tugimeetmeid rakendati 97% mitterahuldavalt hinnatud õpilaste puhul, 3% õpilaste kohta andmed kas puudusid või tugimeetmeid ei rakendatud.
- Peamiseks koolide rakendatud tugimeetmeks oli õpiabi, mida kasutati 84% mitterahuldavate hinnetega õpilaste puhul.
- Individuaalne õppekava oli koostatud vaid 16%-le õpilastest.
- Logopeedilist abi said 8% õpilastest, mis ilmselgelt on ebapiisav, kuna eesti keel valmistas raskusi 20%-le kõikide kooliastmete õpilastest.

- Ebapiisavaks võib lugeda psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi kaasamist. Vaid 3% õpilastest suunati konsultatsioonile, kuigi enam kui 15% mitterahuldavate hinnetega õpilastel nimetati ebaedu põhjusena erinevaid sotsiaalseid probleeme.
- II õppeveerandil paranesid 55% I õppeveerandil mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainete tulemused.
- Õppeainete tulemused ei paranenud või tulemusi ei saanud hinnata 39%-l õpilastest.
- Peamise mitterahuldavate tulemuste põhjusena nimetati taas õpilaste puudumisi ja motivatsioonipuudust.
- Olulisi muudatusi tugisüsteemis ei kavandatud, 37% õpilastele jätkati õpiabi osutamist, 16% koostati individuaalne õppekava ja 21% õpilastele kavandati õpilane-õpetaja-lapsevanem vestlusi ning 10% õpilaste puhul tõhustati koostööd koduga.

2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest võib järeldada, et mitterahuldavate hinnetega hinnatud õpilaste puhul tugisüsteemi rakendamise kohustuse fikseerimine õigusaktides on olnud positiivse mõjuga, sest valimi koolides II õppeveerandil õpilaste toetamiseks rakendanud tugimeetmed aitasid saavutada positiivseid õpitulemusi 55% mitterahuldavaid hindeid põhjustanud õppeainetes.

Õpilaste individuaalse arengu ja õppimise toetamiseks rakendatava tugisüsteemi mõju hindamiseks koolides tervikuna oleks otstarbekas teostada samast prioriteedist lähtuvat järelevalvet mitme järjestikuse aasta jooksul ning lisaks läbi viia kompleksne uuring.

Koduõppe rakendamine

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 20 järgi võib koolikohustust täita ka kodus õppides. Koduõppe kord on kehtestatud haridusministri 18.07.2000. a määrusega nr 24 „Koduõppe kord” (edaspidi *määrus*). Vajaduse kontrollida koduõppe rakendamist koolides tekitas asjaolu, et Haridus- ja Teadusministeeriumisse laekus informatsiooni juhtumitest, kus koolides ei rakendata koduõpet õiguspäraselt (nt jäetakse osad õppeained õpetamata, koduõppele viiakse õpilasi, kelle suhtes määruse järgi ei peaks koduõpet rakendama jms). Ka haridus- ja teadusministrile adresseeritud õiguskantsleri pöördumises seoses erivajadustega õpilaste õigusega põhiharidusele oli märge, et koduõppe vorm on erandlik, s.t koduõpet tuleks rakendada üksnes erandjuhtudel, kui õpet ei ole võimalik teisiti korraldada.

Eelöeldust tulenevalt otsustati 2005/2006. õppeaastal riikliku järelevalve käigus kontrollida koduõppe rakendamist koolides. Järelevalve käigus kontrolliti iga koduõppele viidud õpilase kohta järgmisi andmeid: kui pikaks ajaks oli koduõpe määratud; kas õpilane oli koduõppel olnud ka varem; koduõppele määramise alus (lapsevanema avaldus, arstitõend); millise riikliku õppekava alusel õpilane õppis; kas õpilasele oli koostatud individuaalne õppekava; kuidas oli õppetöö õpilase jaoks korraldatud; millised õppeained jäid õppimata/õpetamata; varem koduõppel olnud õpilase õpitulemused.

Määruse järgi on koduõpe õpilase elukohas või haiglas koolikohustuse täitmiseks toimuv õpe. Elukohas õppides võib õpilane koolikohustust täita lapsevanema (eestkostja) soovil või tervislikel põhjustel. Koolikohustuslikku õpilast võib lapsevanema (eestkostja) soovil elukohas õpetada I ja II kooliastme (1. – 6. klass) õppekavade ulatuses (määrus § 2 lg 1). Koduõppele on tervislikel põhjustel õigus 1. – 9. klassi õpilasel, kelle elukohale lähimas koolis puuduvad võimalused luua tema puudele või tervisehäirele vastavaid tingimusi õppetööst osavõtmiseks koolis (määrus § 5 lg 1).

Koole, kus möödunud õppeaastal riikliku järelevalve käigus koduõppe rakendamist vaadeldi, oli 90. Neist 41 õppeasutuses (45,5%) oli kokku 174 koduõppele viidud õpilast. Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi *EHIS*) andmetel oli nendes koolides 10.11.2005 seisuga koduõppel 116 õpilast ning 10.01.2006 seisuga 138 õpilast. Kõige suurem koduõppele viidud õpilaste absoluutarv ühes koolis oli 24, samas EHISe andmetel nimetatud koolis ühtegi õpilast koduõppel ei olnud. Riiklikku järelevalvet viidi läbi erinevatel aegadel kogu õppeaasta jooksul ja koduõppele viidud õpilaste arvu EHISes järelevalve käigus ei fikseeritud. Vaatamata sellele saab eespool viidatud arvudele toetudes väita, et valimi koolides oli õpilasi viidud koduõppele, kuid EHISes vastavat märget õpilase kohta ei olnud tehtud, mistõttu EHISe andmed ei vastanud tegelikule olukorrale.

EHISE andmetel oli 10.11.2005 seisuga koduõppel kokku 1008 õpilast, kusjuures 25 neist õppis gümnaasiumiastmes. Lapsevanema soovil oli koduõppel 70 õpilast (6,9%), sh 17 õpilast III kooliastmes ja 1 õpilane gümnaasiumiastmes. Praegu kehtiva määruse järgi ei ole koduõppe rakendamine lapsevanema soovil alates III kooliastmest lubatud, samuti ei ole koduõpet lubatud rakendada gümnaasiumiastmes. Tuginedes EHISE andmetele saab väita, et on koole, kus ei järgita määruses sätestatud.

Kooliliikide kaupa oli eespool nimetatud 41 koolis koduõppele viidud õpilaste osatähtsus kõige suurem gümnaasiumides, kus 11,6% põhikooliklasside õpilastest olid koduõppel (tabel 3).

Tabel 3

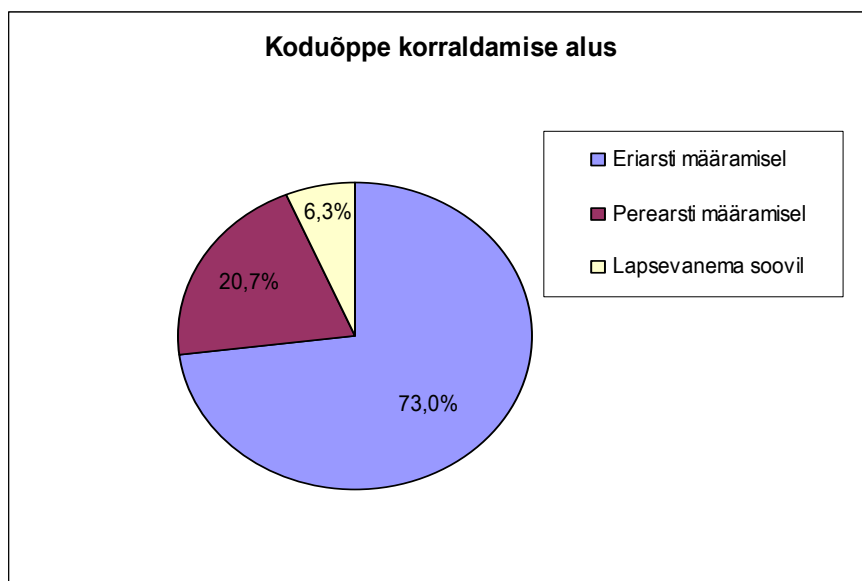
Koduõppel viibinud õpilaste osatähtsus kooli liigiti

Kooli liik	Koduõppel viibinud õpilaste osatähtsus %-des
Algkool, lasteaed-alkool	1,1
Põhikool, lasteaed-põhikool	3,1
Gümnaasium (1. - 9. klass)	11,6

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Koduõppe korraldamise alus

Riikliku järelevalve andmetel oli 11 õpilast 174st (6,3%) koduõppel lapsevanema soovil ning 163 (93,7%) tervislikel põhjustel, sh ühele õpilasele rakendati haiglaõpet. Perearst oli määranud koduõppe 36 õpilasele (20,7%) ning eriarst või eriarst ja perearst 127 õpilasele (73%) (joonis 10). Eriarstidest olid kõige enam õpilasi koduõppele määranud psühhiaatrid. Koduõppele määramise konkreetne põhjus oli enamasti ebaselge, sest tegemist on delikaatsete isikuandmetega ja seetõttu on arstitõendid üldsõnalised.

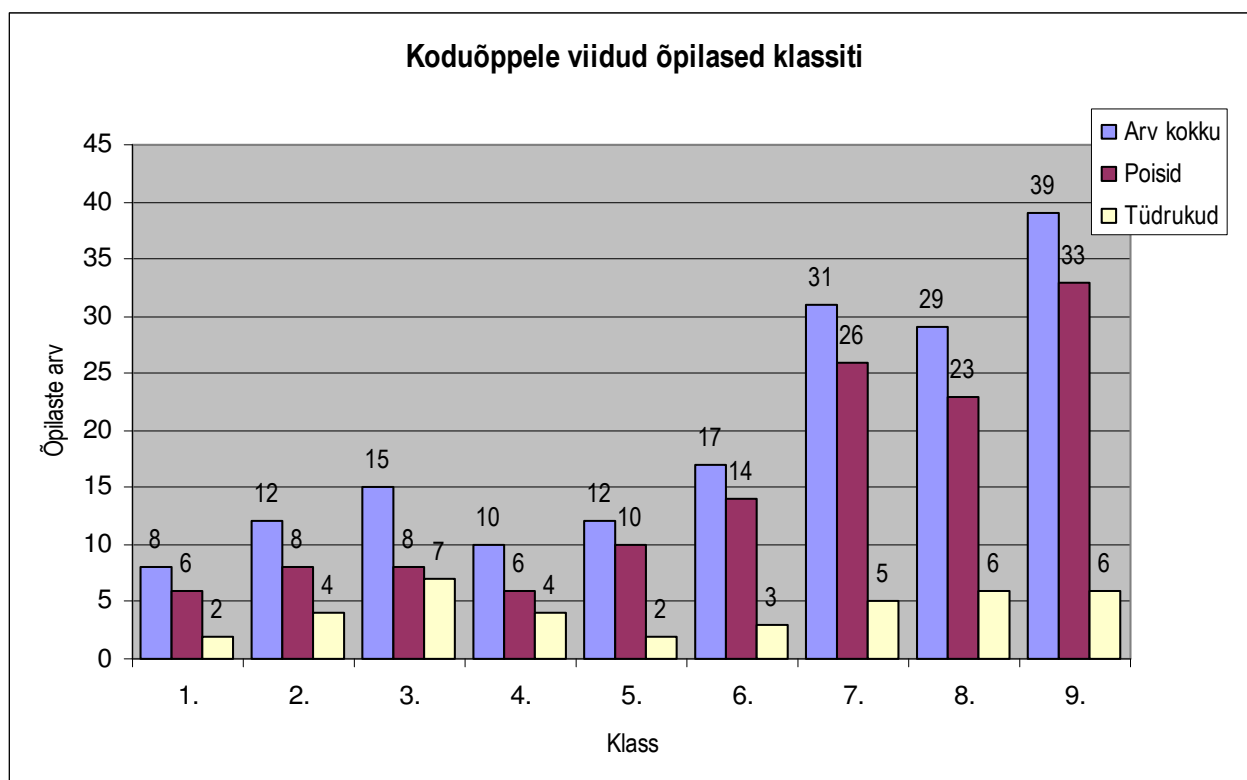

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 10. Koduõppe korraldamise alus.

Joonis 11 näitab koduõppele viidud õpilaste jaotust sooti ja klassiti. Kooliastmeti oli koduõppele viidud õpilaste arv ja osatähtsus järgmine: I kooliaste 35 õpilast (20,1%), II kooliaste 39 õpilast (22,4%), III kooliaste 100 õpilast (57,5%). Klasside lõikes oli koduõppele viidud õpilaste hulgas kõige enam 9. klassi õpilasi (39 õpilast ehk 22,4%). Koduõppele viidud 174 õpilasest 135 (77,6%) olid poisid ja 39 (22,4%) tüdrukud. Vaadeldes poiste ja tüdrukute vahelist suhtarvu kooliastmeti, ilmneb, et kui I kooliastmes oli ühe tüdruku kohta keskmiselt 1,7 poissi koduõppel, siis III kooliastmes oli vastav näitaja 4,8, mis näitab selgelt, et mida vanema klassi õpilastega on tegu, seda enam suureneb poiste osakaal. Kõikidest tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastest moodustasid III kooliastme poisid 50,3%.

Kõikidel tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastel olid arstitõendid, mis näitab, et koduõppele viimisel järgivad koolid õigusakti. Kuid III kooliastme poiste äärmiselt suur osatähtsus kogu koduõppele viidud õpilaste seas viitab selgelt asjaolule, et kooli kui organisatsiooni kultuuris on midagi poistele sobimatut, mis mõjutab nende tervist ja muudab kooliskäimise tavatingimustes nende jaoks raskeks.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 11. Koduõppele viidud õpilased klassiti.

Tabel 4 kajastab koduõppele viidud õpilaste soolis-vanuselist struktuuri. Halli taustaga on tabelis näidatud klassid, kus vastaval aastal sündinud õpilased peaksid üldjuhul vanuse järgi õppima. Tabelist on näha, et 47 koduõppele viidud õpilast (27,0%) ei õppinud oma eale vastavas klassis. Nendest 7 õpilase puhul on järelevalve inspektorite hinnangul tegemist väga tõsiste terviseprobleemidega, mistõttu mõne õpilase puhul ei

ole õppetöö läbiviimine kohati üldse võimalik. Tabelist on näha, et 3. klassis õppis üks 1989. ja üks 1990. aastal sündinud õpilane, kumbki neist polnud aastaid koolikohustust täitnud.

Tabel 4

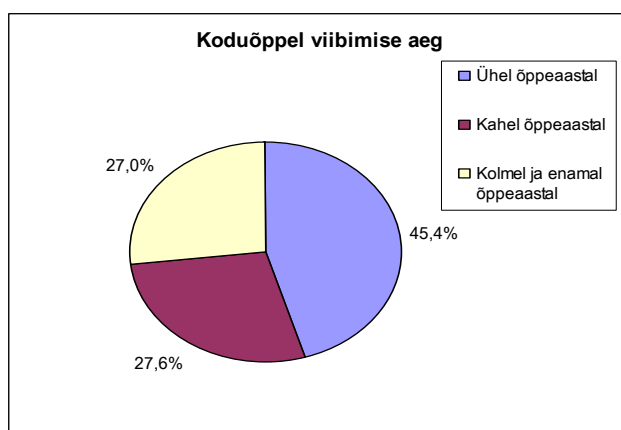
Koduõppele viidud õpilaste soolis-vanuseline struktuur

Sünniaasta \ Klass	1. klass	2. klass	3. klass	4. klass	5. klass	6. klass	7. klass	8. klass	9. klass	Kokku
1987	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
1988	-	-	-	-	-	1	1	1	6	9
1989	-	-	1	-	-	-	6	8	16	31
1990	-	-	1	-	-	2	5	11	17	36
1991	-	-	-	1	2	3	10	9	-	25
1992	-	-	1	1	5	6	10	-	-	23
1993	-	-	-	-	1	4	-	-	-	5
1994	-	-	-	4	3	-	-	-	-	7
1995	-	-	7	3	-	-	-	-	-	10
1996	1	3	5	-	-	-	-	-	-	9
1997	1	6	-	-	-	-	-	-	-	7
1998	5	1	-	-	-	-	-	-	-	6
Andmed puuduvad	1	2	-	1	1	-	-	-	-	5
Kokku	8	12	15	10	12	17	32	29	39	174

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Koduõppe kestus

Järelevalve käigus kogutud andmetest selgus, et suurem osa õpilastest oli koduõppele viidud kuni õppeaasta lõpuni. Üksikutel juhtudel oli koduõpe määratud lühemaks perioodiks, nt üheks õppeveerandiks, kuid oli ka õpilasi, kes olid koduõppele viidud kuni põhihariduse omandamiseni. Kõikidest tervislikel põhjustel koduõppel olnud õpilastest oli 74 õpilast (45,4%) viidud koduõppele esmakordselt, kahel õppeaastal oli koduõppel olnud 45 õpilast (27,6%) ning kolmel ja enamal õppeaastal 44 õpilast (27,0%) (joonis 12).

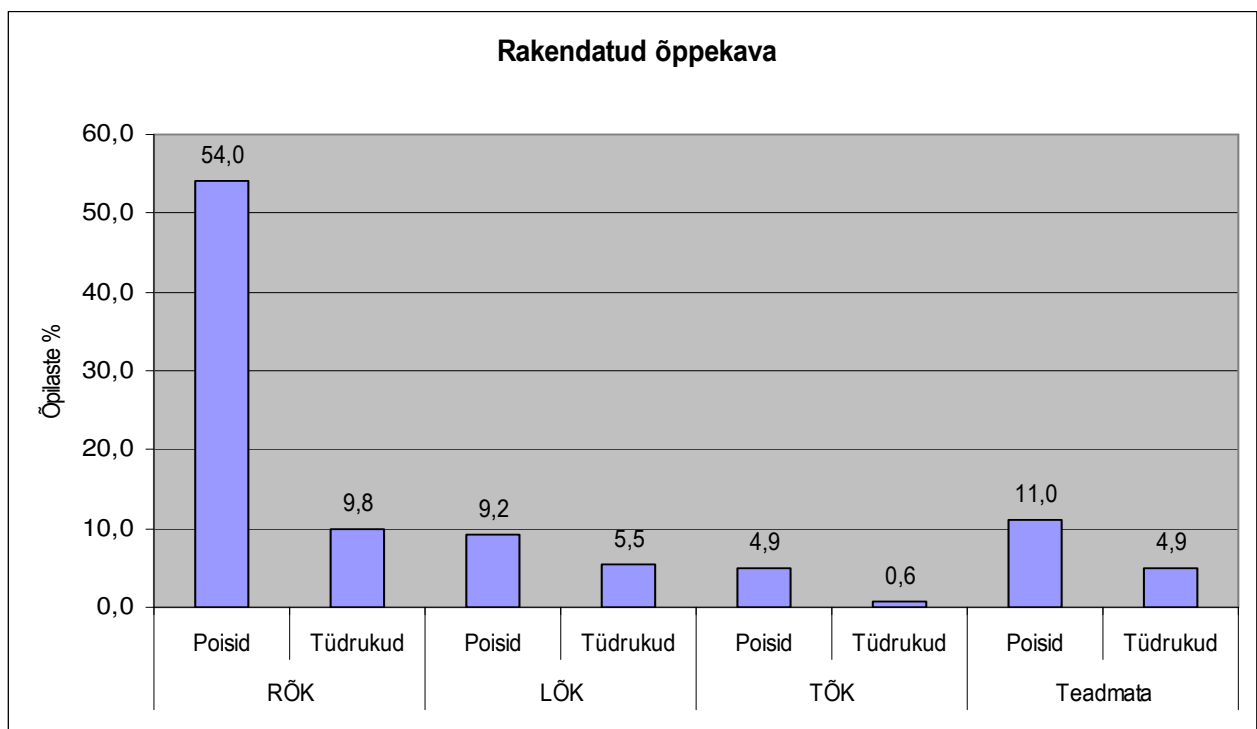
Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 12. Koduõppel viibimise aeg.

III kooliastme õpilaste seas oli kõige enam esimest aastat koduõppele viidud õpilasi, keskmiselt 43,7%. Kolmel ja enamal aastal koduõppel olnud õpilaste osatähtsus oli suhteliselt kõrge 9. klassi õpilaste seas (43,6%), kusjuures viimati nimetatud õpilastest 64,7% olid viibinud koduõppel kogu III kooliastme. Järelevalve tulemustest selgus, et koduõppele viidud 9. klassi poistest 36,4% oli koduõppel esimest aastat ning 27,3% oli koduõppel viibinud kogu III kooliastme.

Rakendatud õppekava

Tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastest õppis põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava (edaspidi RÕK) järgi 63,8%, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava (edaspidi LÕK) järgi 14,7% ning toimetuleku riikliku õppekava (edaspidi TÕK) järgi 5,5% õpilastest (joonis 11). Järelevalve tulemustest selgus, et 163st tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastest 54% moodustasid RÕKi järgi õppivad poisid.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

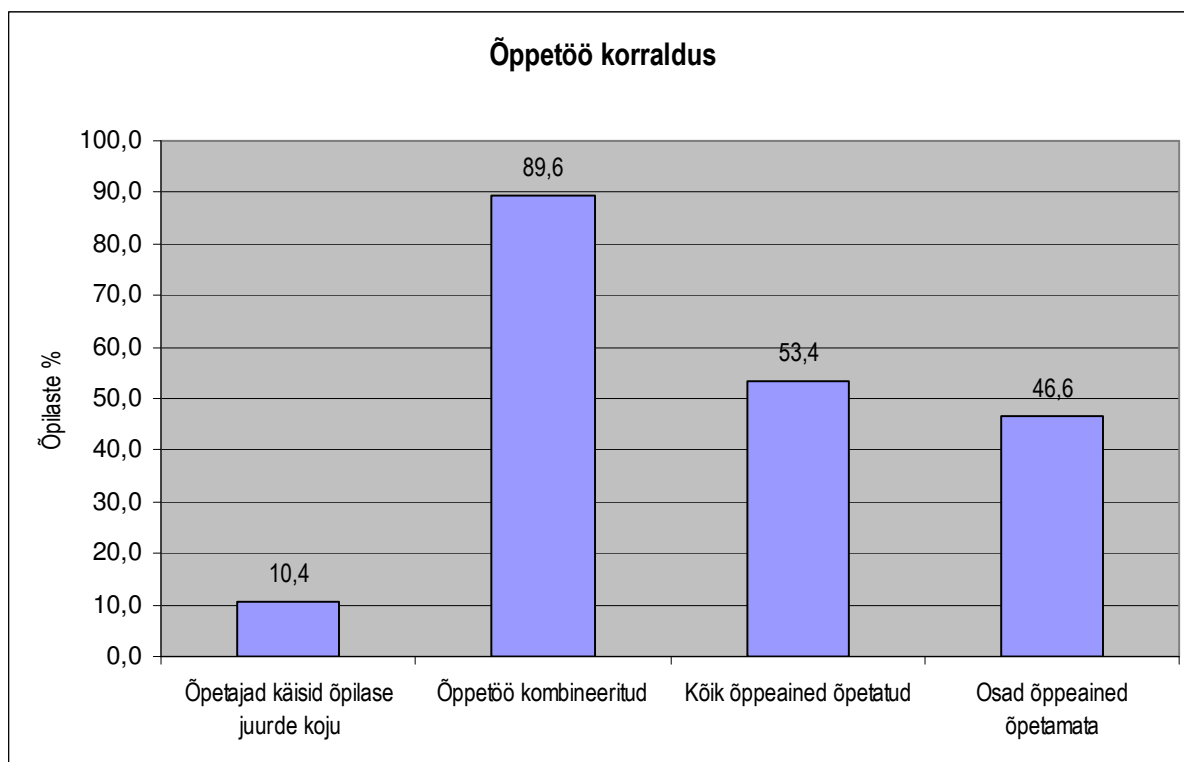
Joonis 13. Rakendatud õppekava.

Määruses on sätestatud, et koduõppele viidud õpilasele rakendatakse individuaalne õppekava (edaspidi IÕK). Järelevalve tulemustest selgus, et 77,9%-le tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastest oli IÕK rakendatud, millest järeldub, et oli koole, kus õigusakti ei täidetud.

Õppetöö korraldus

Määruse paragrahv 6 lõige 5 sätestab, et RÕKi ja LÕKi korral kasutatakse koduõppetunde peamiselt emakeele, matemaatika, võõrkeele, ajaloo, loodusõpetuse, bioloogia, geograafia, keemia ja füüsika

õpetamiseks. Sõltuvalt diagnoosist võib õpilane osa võtta oskusainete (muusika, kunst, tööõpetus, käsitöö, kehaline kasvatus) tundidest. Järelevalve käigus vaadeldi, kuidas oli koduõppele viidud õpilastele õppetöö korraldatud. Selgus, et 10,4% tervislikel põhjustel koduõppel olevatel õpilastel toimus õppetöö õpilase kodus, st õpetajad käisid õpilase juurde koju. Ülejäänud 89,6% õpilastest käisid koolis või väljaspool kooli spetsiaalse õpetaja juures (joonis 14). Nende õpilaste puhul oli õppetöö enamasti korraldatud kombineeritult, st osades ainetundides viibisid õpilased koos klassiga ja osades ainetundides toimus õppetöö individuaalselt. Oli ka neid õpilasi, kellele oli korraldatud individuaalne õppetöö koolis.

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 14. Õppetöö korraldus.

46,6% tervislikel põhjustel koduõppele viidud õpilastel jäi osa õppeained õpetamata/õppimata. Enamasti jäid õpetamata/õppimata oskusained (muusika, kunst, tööõpetus, kehaline kasvatus). Kuid 9,9% õpilastest jäi õpetamata ka muid õppeained, nt B-võõrkeel, geograafia, füüsika, inimeseõpetus. Ühe põhjusena, miks paljudele õpilastele oli jäänud osa õppeaineid õpetamata, töid järelevalve inspektorid välja asjaolu, et koolides oldi arusaamal, et määruse paragrahv 6 lõiked 3, 4 ja 5 annavadki koduõppe tundide määra ning ainete loendi, mis peavad olema õpetatud, sest sätet „sõltuvalt diagnoosist võib õpilane osa võtta oskusainete (muusika, kunst, tööõpetus, käsitöö, kehaline kasvatus) tundidest koolis” tõlgendati selliselt, et õpilane võib osa võtta oskusainete tundidest, kuid ei pea, st need õppeained võib jätta õpetamata. Teise põhjusena nimetasid inspektorid, et määruse järgi koduõppele ette nähtud tasustatavate tundide arv on liiga väike ja kõiki õppekava järgi ettenähtud õppeained ei ole võimalik selliste tundide arvuga õpetada. Inspektorite sõnul antakse sageli koduõppele viidud õpilastele määruses ettenähtust rohkem tunde, eriti nendele õpilastele, kes õpivad LÕKi järgi. Siinjuures tuleb märkida, et põhikooli lõpetamiseks peavad olema õpitud kõik riiklikus

õppekavas ettenähtud kohustuslikud õppeained. Mitte ükski kehtiv õigusakt, kaasa arvatud koduõpet reguleeriv määrus, ei luba jätta osa õppeaineid õpetamata.

Sageli lisanduvad II ja III kooliastmes õpiraskustele käitumisraskused, mille tulemusena on häiritud õppetöö läbiviimine klassis. Järelevalve käigus saadud informatsiooni põhjal võib väita, et koduõppele on viidud sellised õpilased, kellele tegelikult oleks individuaalset õppekava tulnud rakendada koolis. Individuaalse õppekava koostamiseks ja rakendamiseks ei ole aga ette nähtud täiendavaid personalikulu koefitsiente, samal ajal tervislikel põhjustel koduõppel oleva õpilase kohta on täiendav koefitsient 4,0 (Vabariigi Valitsuse 09.02.2006. a määrus nr 43 "2006. aasta riigieelarve seaduses" kohaliku omavalitsuse üksustele jooksvateks kuludeks tasandusfondi määratud eraldiste jaotamise tingimused, kord ja jaotus" § 2 lg 10 p 6). Maavalitsuste inspektorite hinnangul võib õpilaste koduõppele viimise üheks põhjuseks olla vajadus tasustada õpetajale individuaalselt tehtavat tööd õpilastega. Samuti võib koduõpe kohati olla kujunenud probleemse käitumisega õpilaste koolist eemaldamise viisiks, millele viitab koduõppel viibivate õpilaste arvu oluline kasv III kooliastmes.

Koduõppe tulemuslikkus

Koduõppe tulemuslikkust analüüsid selgus, et kaks ja enam aastat koduõppel olnud õpilastest 43,3%-l olid õpitulemused positiivsed, st õpilased viidi järgmisse klassi. Koduõpe ei olnud andnud positiivset tulemust 12,2% õpilaste osas, nendel olid kõik ained hinnatud „puudulikult”, „nõrgalt” või jäänud hoopis hindamata. 11,1% moodustasid õpilased, kellel osa aineid oli hinnatud positiivselt, kuid osa negatiivselt või jäänud hindamata. Koduõppe tulemuslikkusest puudusid andmed 33,3% kahel ja enamal aastal koduõppel olnud õpilaste kohta.

Kokkuvõte ja järeldused

- Koolides, kus teostati riiklikku järelevalvet, oli kokku 174 koduõppele viidud õpilast 41 õppeasutuses.
- Koduõppel viibinud õpilastest oli lapsevanema soovil koduõppel 6,3% ning tervislikel põhjustel 93,7%. Seega saab väita, et enamasti rakendatakse koduõpet tervislikel põhjustel.
- Tervislikel põhjustel koduõppel viibivatest õpilastest 22,1% oli perearsti määramisel ning 77,9% eriarsti määramisel.
- 174st koduõppel viibinud õpilasest 135 (77,6%) olid poisid ning 39 (22,4%) tüdrukud.
- RÕKi järgi õppis 63,8%, LÕKi järgi 14,7% ja TÕKi järgi 6,1% koduõppel viibinud õpilastest. Kõikidest tervislikel põhjustel koduõppel viibinud õpilastest moodustasid RÕKi järgi õppivad poisid 54,0%.
- IÕK oli rakendatud 77,9%-l õpilastest.
- Koduõppele viidud õpilaste osakaal tõuseb oluliselt III kooliastmes, kusjuures kõikidest tervislikel põhjustel koduõppel viibinud õpilastest oli 9. klassi õpilaste osakaal 23,9%.
- Tervislikel põhjustel koduõppel viibinud õpilastest oli 74 (45,4%) koduõppel esmakordselt.

- Koduõppel viibinud õpilastest oli õppetöö korraldatud õpilase kodus 10,4% juhtudel; 89,6% õpilastest käis koolis, kus õppetöö oli korraldatud individuaalselt või osaliselt koos klassiga. Kõik õppeained olid õpetatud/õpitud 53,4%-l õpilastest, 46,6%-l õpilastest jäi osa õppeaineid õpetamata.
- Kaks ja enam aastat koduõppel viibinud õpilastest 43,3%-l olid õpitulemused positiivsed, st õpilased viidi järgmisse klassi.
- Maavalitsuste järelevalveinspektorite hinnangul on koolides selliseid õpilasi, kelle õpetamine peab toimuma individuaalselt või väikestes rühmades. See eeldab, et koolide rahastamissüsteem võimaldab õpetajatel õpilasi igakülgset toetada, individuaalset õppekava rakendada.

Ettepanekud määruse “Koduõppe kord” täiendamiseks ja muutmiseks

§ 1 Koduõppe korraldamise alused

(1) Koduõpe on õpilase elukohas või haiglas koolikohustuse täitmiseks toimuv õpe.

- Praegu kehtivas sõnastuses ei ole selge, kas sättes kasutatud termin elukoht tähendab kodu või laiemalt kodukohta, kuhu kuulub ka kool. Koolides tõlgendatakse sageli terminit elukoht kodukohana ja suunatakse koduõppele individuaalset õpet vajavad õpilased või need õpilased, kellel on käitumisprobleeme ja kelle õpetamine klassis koos teiste õpilastega on raske.

§ 5 Koduõppele määramine

(1) Koduõppele on tervislikel põhjustel õigus 1.–9. klassi õpilasel, kelle elukohale lähimas koolis puuduvad võimalused luua tema puudele või tervisehäirele vastavaid tingimusi õppetööst osavõtmiseks koolis.

(2) Meditsiinilised näidustused, mille puhul õpilane koduõppele määratakse, on rasked ja kroonilised somaatilised haigused või seisundid, mis põhjustavad raske funktsioonihäire ja puude.

- Täpsustada tuleb, millistel tervislikel põhjustel on perearstil/eriarstil õigus õpilast koduõppele määrata. Nimetatud sätetest peab selguma, et koduõpet rakendatakse üksnes erandjuhtudel, kui teistmoodi ei ole õpet võimalik läbi viia.
- Kuna ka gümnaasiumiastme õpilaste seas on väga tõsiste terviseprobleemidega õpilasi, tasuks kaaluda koduõppe rakendamise võimalust tervislikel põhjustel ka gümnaasiumiastme õpilastele.

§ 6 Koduõppe korraldamine elukohas

(3) Põhihariduse õppekava järgi õppivale õpilasele ettenähtud tasustatavate nädalatundide arv on järgmine: I kooliastmes kuus, II kooliastmes seitse ja III kooliastmes kaheksa tundi.

(4) Põhikooli lihtsustatud õppekava või toimetuleku õppekava järgi õppivale õpilasele ettenähtud tasustatavate nädalatundide arv on järgmine: I kooliastmes kaheksa, II kooliastmes seitse ja III kooliastmes kuus tundi.

- Vaadata üle ja kaaluda võimalust suurendada tasustatavate tundide arvu, sest määruses sätestatud tundide arv on liiga väike, et õpetada kõiki aineid ja saavutada riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemused.

(5) Põhikooli ja gümnaasiumi õppekava ja põhikooli lihtsustatud õppekava korral kasutatakse koduõppetunde peamiselt emakeele, matemaatika, võõrkeele, ajaloo, loodusõpetuse, bioloogia, geograafia, keemia ja füüsika õpetamiseks. Sõltuvalt diagnoosist võib õpilane osa võtta oskusainete (muusika, kunst, tööõpetus, käsitöö, kehaline kasvatus) tundidest koolis.

- Selles sättes tuleb selgelt sõnastada, kas kõik õppeained peavad saama õpetatud või mitte. Arvestades asjaolu, et osal õpilastel on väga tõsiseid tervisehäireid ja koolikohustuse täitmine isegi kodus õppides on kohati võimatu, võiks kaaluda sätestada määruses õigus teatud tingimustel osad õppeained (oskusained) õpetamata jätta.

Kokkuvõte 2006. aasta riigieksamite tulemuste vaidlustamisest

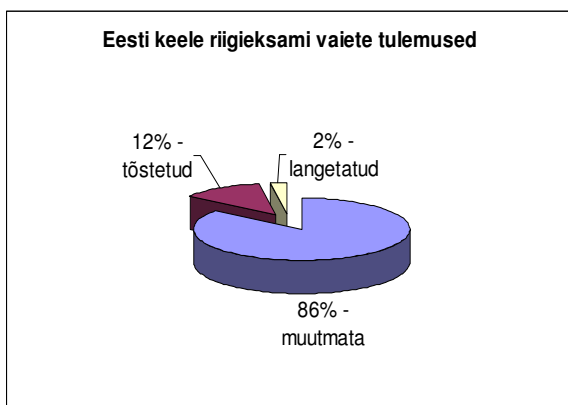
Riigieksamitulemuse vaidlustas 2006. aastal **579 eksaminandi**, aasta tagasi oli vaidlustajaid 688, kaks aastat tagasi 1109. Aasta-aastalt on vaidlustajaid jäänud üha vähemaks. Vaiete arvu vähenemise üks põhjus on nähtavasti see, et koolilõpetajad on hakanud kaaluma vaide esitamise mõttekust, sest vaidlustamine võib lõppeda ka hinde langetamisega. Samuti võib apellatsioonide vähenemist soodustada lävendipõhine vastuvõtt kõrgkoolidesse.

Kirjanditulemuste (eesti ja vene) apellatsioonid moodustasid 2006. aastal 60% kõigist apellatsioonidest.

Eesti keele kirjand

Eesti keele kirjandit kirjutas **9964** eksaminandi. Nendest **287**, s.o **2,8%** eksaminandidest (3,9% 2004. a ja 2,8% 2005. a) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku **42** juhul, s.o **14%** vaietest (12,19% 2004. a ja 12,4% 2005. a). Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata. **35** eksamitöö hinnet tõsteti ja **seitsme** hinnet langetati.

Joonis 1. Eesti keele riigieksami vaiete tulemused.

Eesti keele kirjandi tulemust tõsteti **27** juhul **5 – 10** punkti, **seitsmel** juhul **10 – 20** punkti ja **ühel** juhul **21** punkti. Tulemuste tõstmisel olid ülekaalus samad põhjendused, mis varasematelgi aastatel: õigekiri, analüüsi oskus, teemaarendus, kuid kõige enam tõsteti tulemust hea sisu tõttu.

Vaidlustajate hulgas oli **137** eksaminandi, s.o **47,7%**, kelle eksamitööd oli hinnatud vähema kui 20 punktiga. Neist **19** tööd otsustati hinnata 20 punkti ja enama vääriliseks. Rohkem kui 80punktilisi tulemusi apelleeriti **neljal** juhul. Kõige kõrgem apelleeritud eksamitulemus oli 93 punkti, mis otsustati jätta muutmata.

Riigieksamitulemust langetati **seitsmel** korral – **kuuel** juhul kuni **5** punkti ning **ühel** juhul **9** punkti. Tulemuse langetamiste põhjendused on aastate vältel olnud samad: pinnapealne analüüs, pealiskaudne teemaarendus, nõrk sidusus teemaga, stiilivääratused ja faktivead.

Iga aastaga saab kinnitust teadmise, et eesti keele ja samuti vene keele riigieksami vorm vajab muutmist, subjektiivselt hinnatavale osale peaks lisanduma ka objektiivselt hinnatav eksamiosa.

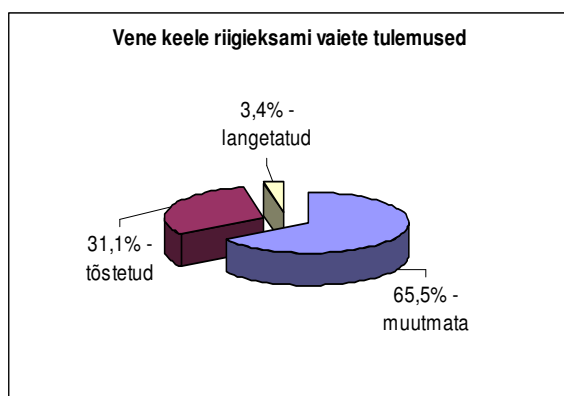
Vene keele kirjand

Vene keele kirjandit kirjutas **3631** eksaminandi. Neist **58**, s.o **1,59%** eksaminandidest (6,13% 2004. a ja 2,9% 2005. a) ei olnud saanud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Tulemust muudeti **18** juhul, s.o **31%** (16,7% 2004. a ja 16,7% 2005. a). Vaietest **16** korral tulemust tõsteti ja **kahel** korral langetati. Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata.

Üheteistkümmel korral tõsteti tulemust **2 – 5** punkti võrra, **viiel** korral **6 – 10** punkti võrra. Kokku vaidlustati **19** eksamitööd, s.o **32,7%**, mis jäid alla 20 punkti. **Kümnel** eksaminandil võimaldas tulemuse tõstmine vajaliku hindepiirini jõuda.

Eksamitulemust langetati kahel korral **nelja kuni seitsme** palli võrra.

Joonis 2. Vene keele kirjandi riigieksami vaiete tulemused.

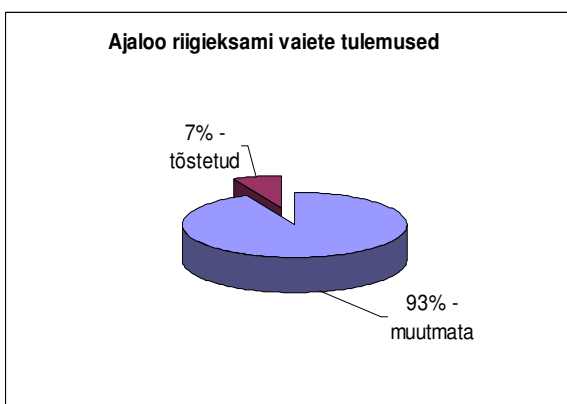
Kõige kõrgem apelleeritud eksamitulemus oli 69 punkti, mida otsustati langetada 7 punkti võrra.

Ajaloo riigieksam

Ajaloo riigieksami sooritasid **2246** eksaminandi. Nendest **28**, s.o **1,24%** eksaminandidest (4% 2004. a ja 2,6% 2005. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Kahe eksamitöö puhul tulemust tõsteti. Ülejäänud **26** eksamitöö tulemused jättis komisjon muutmata. Kokku vaidlustati **ühiksa** tööd, mis oli hinnatud enama kui 80 punktiga. Kõrgeim apelleeritud eksamitulemus oli 91 punkti, mida otsustati 2 punkti võrra tõsta. Vaidlustajate hulgas oli **neli** eksaminandi, kelle eksamitööd oli hinnatud vähem kui 20 punktiga. Ühel juhul aitas hindeparandus eksami positiivselt sooritatuks lugeda.

Võrreldes kahe varasema aastaga muudeti ajaloo riigieksami tulemusi tunduvalt vähem. 2004. aastal muudeti tulemusi 20%, 2005. aastal muudeti 45,9% ja 2006. aastal 7% juhtudel.

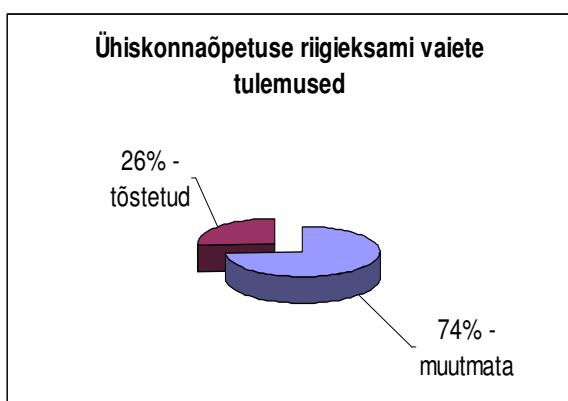

Joonis 3. Ajaloo riigieksami vaiete tulemused.

Ühiskonnaõpetuse riigieksam

Ühiskonnaõpetuse riigieksami sooritajaid oli **4305**. Neist **19**, s.o **0,44%** eksaminandidest (0,5% 2004. a ja 0,6% 2005. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku **viiel** juhul, s.o **26,3%**. **Viie** eksamitöö hinnet tõsteti **1 – 2** punkti võrra ning ühelgi juhul hinnet ei langetatud. Neist **neljal** juhul aitas hindeparandus eksami positiivselt sooritatuks lugeda. Kokku oli vaidlustajate hulgas **kaheksa** eksaminandi, kelle eksamitöö tulemus oli algselt vähem kui 20 punkti. Kõrgeim apelleeritud eksamitulemus oli 77 punkti.

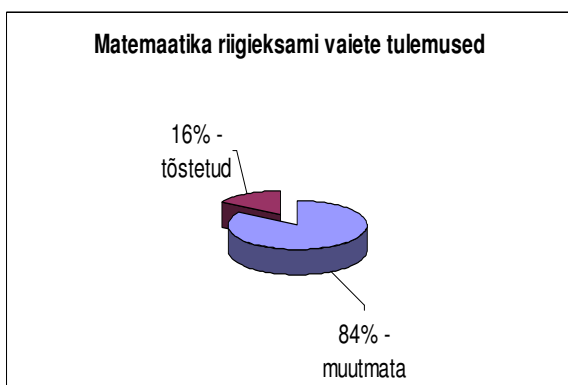

Joonis 4. Ühiskonnaõpetuse riigieksami vaiete tulemused.

Matemaatika riigieksam

Matemaatika riigieksamit sooritasid **6334** eksaminandi. Neist **69**, s.o **1%** eksaminandidest (2,02% 2004. a ja 1,3% 2005. a) ei rahuldunud oma tulemusega ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemust muudeti **11** juhul. Kõigil kordadel tõsteti tulemust **1 – 6** punkti. Neist **seitsmel** juhul aitas hindeparandus eksami positiivselt sooritatuks lugeda. Ülejäänud tulemused jäeti muutmata. Kokku esitas apellatsiooni **53** eksaminandi, s.o **76,8%**, kelle töö oli hinnatud vähem kui 20 punktiga.

Joonis 5. Matemaatika riigieksami vaiete tulemused.

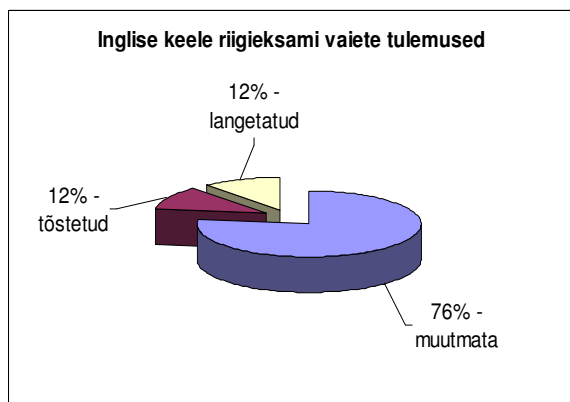
Inglise keele riigieksam

Inglise keele riigieksami sooritasid **9597** eksaminandi. Neist soovis oma tulemust vaidlustada **26**, s.o **0,27%** (0,34% 2004. a ja 0,13% 2005. a).

Vaiete lahendamisel muudeti tulemust **kuue** eksamitöö puhul. Hinnet tõsteti **kolmel** juhul **1 – 3 punkti** ja langetati samuti **kolmel** juhul **13 punkti**.

Kõige kõrgema hindegaga vaidlustatud inglise keele eksamitöö oli 99 punkti. Seitse eksaminandi, kelle töö oli hinnatud vähem kui 20 punktiga, esitasid vaide – ainult ühe õpilase eksamitöö tulemust tõsteti, mis võimaldas ka vajaliku hindepääsi jõuda.

Igal aastal on apelleerijate hulgas neid, kelle tööd on eksamikomisjon tühistanud ehk hinnanud 0 punktiga. **Seitse** õpilast, kelle tööd tühistati, esitasid apellatsioonikomisjonile vaide. Et samas koolis samal ajal sama eksamivarianti kirjutanud eksaminandide töödes esinesid täpselt ühesugused vead, siis apellatsioonikomisjon ei pidanud võimalikuks eksamitööid ennistada.

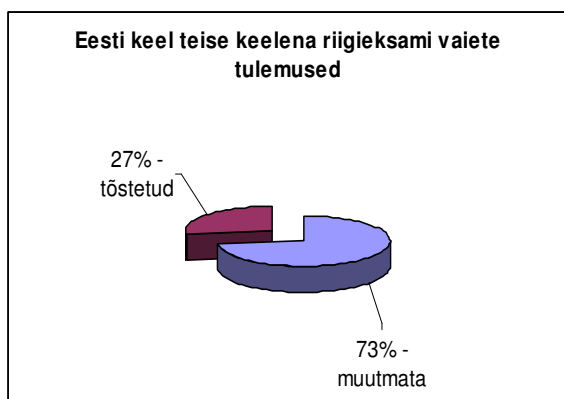

Joonis 6. Inglise keele riigieksami vaiete tulemused.

Eesti keele kui teise keele riigieksam

Eesti keele kui teise keele riigieksami sooritasid **4872** eksaminandi. Nendest **45**, s.o **0,92%** eksaminandidest (1,3% 2004. a ja 0,7% 2005. a) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustasid selle.

Seitse eksaminandi, kelle töö oli hinnatud vähem kui 20 punktiga, esitasid vaide. Vaidlustatud tulemusi muudeti **kaheteistkümnel** juhul, kõigil juhtudel **tõsteti** hinnet **1 – 2 punkti** võrra. Tühistatud neljast eksamitööst ennistati **kaks**. Ülejäänud tulemused jäeti muutmata.

Joonis 7. Eesti keele kui teise keele riigieksami vaiete tulemused.

Bioloogia riigieksam

Bioloogia riigieksamit sooritasid **3821** eksaminandi. Neist **16**, s.o **0,4%** eksaminandidest (2% 2004. a ja 0,4% 2005. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Ühe töö puhul rahuldati vaie vaidlustaja kasuks, tühistatud töö (0 p) ennistati, sest kõrvalise abi kasutamine ei leidnud kinnitust, ja eksaminand sai kaotatud punktid tagasi. Vaidlustatud töödest langetati **ühe** eksamitöö hinnet **2** punkti võrra. Kokku esitas apellatsiooni **kümme** eksaminandi, s.o **62,5%**, kelle töö oli hinnatud vähem kui 20 punktiga. Enam kui 80punktilisi tulemusi apelleeriti **kahel** juhul.

Keemia riigieksam

Keemia riigieksamit sooritasid **2312** eksaminandi. Neist **11**, s.o **0,47%** (0,46% 2004. a ja 0,08% 2005. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide. Eksperdid vaatasid vaidlustatud tulemusega eksamitööd läbi ja leidsid, et ainult ühe eksaminandi tööd on võimalik tõsta 1 punkti võrra. Vaidlustatud eksamitööde tulemused jäid punktide vahemikku 37 – 78.

Saksa keele riigieksam

Saksa keele riigieksamit sooritasid **906** eksaminandi. Neist **üks**, s.o **0,11%** (0,28% 2004. a ja 0,3% 2005. a) ei olnud tulemusega rahul ja esitas vaide. Apellatsioonikomisjon otsustas 91 punktiga hinnatud tööd langetada 1 punkti võrra.

Prantsuse keele riigieksam

Prantsuse keele riigieksamit sooritasid **57** eksaminandi. Neist **kaks**, s.o **3,5%** ei olnud tulemusega rahul ja vaidlustasid selle. Mõlemal juhul oli eksamitööid hinnatud väga kõrgete punktidega (87 ja 89). Ühel juhul otsustas apellatsioonikomisjon eksamitöö tulemust muuta, tõstes seda 1 punkti võrra.

Geograafia riigieksam

Geograafia riigieksami sooritas **7053** eksaminandi. Eksamitulemuste kohta laekus **15** vaiet, s.o **0,2%** eksaminandidest (0,33% 2004. a ja 0,4% 2005. a).

Apellatsioonikomisjoni otsuse kohaselt paranesid **kahe** eksamitöö tulemused **1 – 2** punkti võrra. Ülejäänud tulemused jäeti muutmata. **Neli** eksaminandi, kes otsustasid oma töö vaidlustada, eksamitööd oli hinnatud kõrgemalt kui 80 punkti. **Ühe** vaidlustaja tulemus jäi alla 20 punkti.

Füüsika riigieksam

Füüsika riigieksami sooritasid **581** eksaminandi. Eksamitulemuste kohta laekus **kaks** vaiet, s.o **0,3%** (0,56% 2004. a ja 0,2% 2005. a). Mõlemal juhul muudeti tulemust **1 punkti** võrra, nii tõsteti kui langetati.

Vene keele riigieksam

Vene keele kui võõrkeele riigieksami sooritasid **508** eksaminandi. Eksamitulemusi ei vaidlustatud.

Kokkuvõte

Tallinna koolidest saadeti 199 ja Tartu koolidest 79 apellatsiooni, s.o **48%** kõigist apellatsioonidest.

Apellatsioonikomisjon jättis enamuse vaidlustatud tulemustest samaks. Kokku muudeti tulemust **105** korral, s.o **18%** vaietest (2005. a samuti 18% ja 2004. a 15%). Hinnet tõsteti 89 ja langetati 16 korral.

Alla 20 punkti saanud tulemust apelleeriti **244** juhul, s.o **42,1%** vaidlustajatest. Neist muudeti **46**, s.o **18,8%** (tõsteti 44, langetati 2). Üle 80 punkti saanud tulemusi vaidlustati **37** juhul, s.o **6,3%**. Neist kõige enam ajalugu – **9** korda. Vaidlustatud tulemustest, mis olid üle 80 punkti, muudeti **kaheksat** – tõsteti **3** ja langetati **5**.

Kõige kõrgem apelleeritud eksamitulemus oli 99 punkti (inglise keel), kuid see jäi samaks. Vaidlustatud tulemustest madalaim oli 1 punkt (eesti keele kirjand), kuid ka see jäi muutmata. Tühistatud (0 p) tulemusi vaidlustati **13** korral, neist ennistati **4**.

Vaidlustatud tulemustest ei langetatud ühtki (st tõsteti või jäeti samaks) ajaloos, eesti keeles teise keelena, keemias, matemaatikas, geograafias ja ühiskonnaõpetuses.

Eesti keele ja samuti vene keele riigieksami vorm vajab muutmist, subjektiivselt hinnatavale osale peaks lisanduma ka objektiivselt hinnatav eksamiosa.

Kokkuvõte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest

- **Kehtestada üheks riikliku järelevalve prioriteediks järgmisel õppeaastal õppenõukogu töö koolis.**

Haridus- ja teadusministri 04.08.2006. a määrus nr 22 „Õppeasutuste riikliku järelevalve prioriteedid, temaatilise riikliku järelevalve läbiviimise, selle tulemuste vormistamise ja tulemustest teavitamise kord 2006/2007. õppeaastal” lisaga 1 on kehtestatud üldhariduse prioriteediks õppenõukogu pädevus ja tegutsemine.

- **Anda õpilaspiletile tänapäevane vorm (masinloetav, plastik jne) ja siduda see õpilaste registriga.**

Ettepaneku täitmine nõuab täiendavaid rahalisi ressursse ning selleks peab olema koolide valmisolek (vastavad kaardilugemismasinad). Praegu on teadaolevalt üks kool, kes on kasutusele võtnud plastikust õpilaspileti. Küsimus on olnud arutlusel Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusega (edaspidi REKK).

- **Vaadata üle haridusministri 25.01.2001. a määrus nr 7 „Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, vormid ja nende täitmise kord” ja viia see kooskõlla teistes õigusaktides sätestatuga (nt „Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” jt).**

Haridusministri 25.01.2001. a määrust nr 7 „Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, vormid ja nende täitmise kord” on muudetud haridus- ja teadusministri 17.03.2006. a määrusega nr 12. Sellega on kõrvaldatud vastuolud erinevates õigusaktides ja kehtestatud muudatused koolis peetavate kohustuslike dokumentide vormides.

Hetkel tegeleb REKK määruse uute muudatuste eelnõuga ja peab läbirääkimisi e-kooli programmi täiendamiseks.

- **Sätestada põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses haridusliku erivajaduse mõiste.**

Haridusliku erivajaduse (edaspidi HEV) temaatikaga on kavas edasi töötada 2007. aastal, kuna 2005/2006. õa-l ei õnnestunud vastavaid seadusemuudatusi lõpuni menetleda, kuna menetluse käigus ei jõutud ühiste lahendusteni.

HEV mõiste on hetkel defineeritud haridus- ja teadusministri 08.12. 2004. a määruses nr 61 „Individaalse õppekava järgi õppimise kord”: erivajadusega isikuna mõistetakse õppijat, kelle eriline andekus, õpi- või käitumisraskus, terviserike, puue või ka pikemaajaline õppetööst eemalviibimine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi kooli õppekavast tulenevas õppesisus, vastava rühmaga koos õppimiseks rühma töökavas või õpikeskkonnas (õppevorm, õpperuumid, õppevahendid, meetodid, suhtluskeel, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid, vajadusel tugipersonal).

- **Vaadata üle koolide rahastamissüsteem, et koolidele oleksid tagatud suuremad ja paindlikumad võimalused vajalikke tugisüsteeme rakendada.**

- **Kaaluda logopeedide palgavahenditeks raha eraldamist riigieelarvest.**

Väljatöötamisel on uus üldhariduskoolide rahastamismudel, milles arvestatakse vajadusega kasutada osa eraldatud vahenditest tugiteenuste rakendamiseks. Konkreetsete tugiteenuste kasutamine jääb kooli otsustada.

- **Sätetada seaduses, mis on koolikohustuse täitmine.**
- **Sätetada seaduses lapsevanema vastutus lapse kooliskäimise eest.**
- **Konkretiseerida seaduses koolide ja omavalitsuste tegevused õpilaste õppetöös osalemise tagamiseks.**

2005/2006. õppeaastal töötati välja ja esitati põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (edaspidi PGS) muutmise eelnõus ka koolikohustusega seotud regulatsioonid.

PGSi muutmise eelnõu koolikohustuse täitmise regulatsioonide osas on põhimõtteliselt valmis. Eelnõus on sätestatud ka koolikohustuse mittetäitja mõiste. Sätestatud on, et lapsevanem on kohustatud looma koolikohustuslikule õpilasele kodus soodsad tingimused õppimiseks ning tagama koolikohustuse täitmise vastavalt õpilasele koolis ettenähtud päevakavale ja õppekorraldusele.

Samuti on sätestatud, et valla- või linnavalitsus kehtestab meetmed koolikohustuse täitmise tagamiseks ja koolikohustuse mittetäitmise puhul kohaldatavad mõjutusvahendid.

- **Töötada välja õpetajate nõustamissüsteem.**

Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonna koordineerimisel töötati välja lõimitud nõustamismudel, mis sisaldab erinevate sihtgruppide õpinõustamist, sh nii koolieelsete lasteasutuste laste, õpilaste kui ka nendega töötavate pedagoogide nõustamist.

Mudeli oluliseks osaks on pedagoogilis-psühholoogiline nõustamine ehk õpinõustamine, mis keskendub eelkõige hariduslike erivajadustega lastele.

Lõimitud nõustamismudelit arendatakse edasi, mudeli rakenduskava rahastamine on planeeritud ESFi meetme 1.6 programmist.

- **Vaadata üle sotsiaalministri 27.03.2001. a määrus nr 36 „Tervisekaitsenõuded kooli päevakavale ja õppekorraldusele”.**

Sotsiaalministeerium valmistas 2004. a ette määruse uue redaktsiooni, arvestades HTMi poolt tehtud ettepanekuid ja saatis selle ametkondadele kooskõlastamiseks. Kooskõlastust ei andnud Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Linnade Liit. Sotsiaalministeerium täiendas eelnõu ja saatis redigeeritud eelnõu teistkordsele kooskõlastamisele. Muudetud versioon ei saanud Rahandusministeeriumi kooskõlastust. 2005. a korraldati määruse muudatuste arutamiseks mitmeid ümarlauanõupidamisi, milles osalesid ka Haridus- ja Teadusministeeriumi ametnikud. 2006. a algatati uus määruse muutmise eelnõu, mille Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastas, kuid ei kooskõlastanud Eesti Maaomavalitsuste ja Linnade Liit.

- **Õpetajate ettevalmistuses ja täienduskoolituses pöörata suuremat tähelepanu hariduslike erivajadustega õpilastega toimetulekule ja individuaalse õppekava koostamisele.**

Tartu Ülikooli haridusteaduskonnas on pedagoogiliste ainete mooduli sisu ülevaatamiseks ja täiendamiseks moodustamisel töörühmad.

Tartu Ülikooli Õpetajate Seminari lasteaiaõpetajate ja klassiõpetajate uuendatud õppekavades on 4 ainepunkti ulatuses kursusi, mis toetavad õpetajate toimetulekut.

Tartu Ülikooli haridusteaduskond pakub 2006/2007. õppeaastal üldhariduskoolide õpetajatele hariduslike erivajadustega õpilastega toimetuleku toetamiseks ja individuaalse õppekava koostamise oskuste kujundamiseks järgmisi täienduskoolituskursusi:

- eripedagoogika;
- individuaalse õppekava koostamise alused üldhariduskoolis;
- õpilase individuaalsuse toetamine.

3. KUTSEHARIDUS

Ülevaade järelevalve läbiviimisest kutseõppeasutustes

Seisuga 01.09.2005 oli kutseõppeasutusi 59. 2005/2006. õppeaastal teostati järelevalvet kokku kaheksas kutseõppeasutuses. Vastavalt kutseõppeasutuse seadusele teostavad riikliku järelevalvet kutseõppeasutuste õppe- ja kasvatustegevuse üle Haridus- ja Teadusministeerium ning maavanem.

2005/2006. õppeaastal viis Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond läbi riikliku järelevalve neljas riigi hallatavas kutseõppeasutuses ja ühes erakutseõppeasutuses. Järelevalveosakonna teostatud järelevalvesse kaasati eksperte. Järelevalve läbiviijate koosseisu kuulusid Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kutsehariduse osakonna peaspetsialistid. Maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakonnad teostasid järelevalvet kahes riigi hallatavas kutseõppeasutuses ja ühes erakutseõppeasutuses.

Tabelis 1 on esitatud andmed kontrollitud kutseõppeasutuste, nende omandivormi ja järelevalve teostaja kohta.

T a b e l 1

Kutseõppeasutuses teostatud järelevalve 2005/2006. õppeaastal

Jrk nr	Kutseõppeasutus	Omandivorm	Järelevalve teostaja
1.	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	riigi hallatav	Haridus- ja Teadusministeerium
2.	Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool	riigi hallatav	Haridus- ja Teadusministeerium
3.	Valgamaa Kutseõppekeskus	riigi hallatav	Haridus- ja Teadusministeerium
4.	Haapsalu Kutsehariduskeskus	riigi hallatav	Haridus- ja Teadusministeerium
5.	Türi Tehnika- ja Maamajanduskool	riigi hallatav	Järva Maavalitsus
6.	Paide Kutsekeskkool	riigi hallatav	Järva Maavalitsus
7.	R-Stamp Kool	eraomand	Haridus- ja Teadusministeerium
8.	Iluravi Rahvusvaheline Erakool	eraomand	Tartu Maavalitsus

Allikas: 2005/2006. õppeaasta riikliku järelevalve õiendid

2003/2004. õppeaastal moodustas kontrollitud kutseõppeasutuste arv 20%, 2004/2005. õppeaastal 18% ning 2005/2006. õppeaastal 14%.

Tabel 2 annab ülevaate kolme viimase õppeaasta jooksul kutseõppeasutustes läbi viidud järelevalvest.

T a b e l 2

Omandi- vorm	2003/2004			2004/2005			2005/2006		
	Koolide üldarv 01.09.03	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.04	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.05	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %
Erakool	19	5	26	18	6	37	15	2	13
HTMi hallatav kool	49	8	16	47	4	10	41	6	15
Munitsipaal- kool	1	1	100	3	1	33	3	0	0
KOKKU	69	14	20	68	11	18	59	8	14

Allikas: Järelevalve õiendid 2003 – 2006

Tugisüsteemide rakendamine õpilaste toetamiseks, õppepraktika korraldus ja koostöö tööandjatega

2005/2006. õppeaastal oli riikliku järelevalve **prioriteediks tugisüsteemide rakendamine õpilaste toetamiseks, õppepraktika korraldus ja koostöö tööandjatega**. Prioriteedist lähtuvalt viidi järelevalvet läbi seitsmes kutseõppeasutuses. Üksikküsimustes viidi järelevalvet läbi ühes erakutseõppeasutuses.

Prioriteetidest lähtuvalt kontrolliti järgmisi valdkondi:

- erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus;
- erivajadustega õpilastele õppeprotsessi korraldamine (riiklikult tellitud koolituskohad, õppekavad erivajadustega õpilastele ja õppetöö korraldus, tugisüsteemi rakendamine, koolist väljalangevuse põhjused);
- pedagoogide täienduskoolitus;
- kooli dokumentatsioon;
- õppepraktika korraldus;
- koostöö tööandjatega.

Riikliku järelevalve käigus kontrolliti õppimisvõimaluste tagamist erivajadustega õpilastele ja tugisüsteemi rakendamist õppeprotsessi toetamiseks põhikooli baasil kutsekeskharidust omandavatele õpilastele.

Erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus

Vastuvõtukomisjoni moodustamine

Koolid olid vastuvõtukomisjonide moodustamisel ja nende töö korraldamisel lähtunud haridusministri 11.04.2002. a määrusest nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord”. Kõigis kontrollitud koolides olid vastuvõtukomisjonid direktori käskkirjaga kinnitatud õigeaegselt. Igas valdkonna vastuvõtukomisjonis oli üks tööandja esindaja iga õpetatava valdkonna kohta ja üks juhtkonna esindaja.

Erivajadustega õpilaste vastuvõtt

Koolidel on kohustus kontrollida vastuvõtukomisjonis õpilaste lõputunnistuste vastuvõtmisel eelneva haridustaseme omandatust tõendava dokumendi olemasolu vastavalt haridusministri 11.04.2002. a määruse nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord” § 4 punktidele 3 ja 4.

Kahes koolis oli erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtmisel ja erivajadustega õpilaste õppegruppide moodustamisel lähtunud õpilaskandidaatide lõputunnistustest, kus oli märges, et õpilane on õppinud põhikoolis lihtsustatud õppekava järgi. Õpilaste erivajaduste väljaselgitamise kord ja alused puudusid kõigis kontrollitud koolides. Kooli vastuvõtukomisjonid ei ole kasutanud nõuetekohaseid meetmeid, tegemaks kindlaks, kas õpilane määrata erivajadustega õpilaste õppegruppi või integreerida tavagruppi. Puuetega õppijate korral on vajalik rehabilitatsiooniplaani olemasolu, kinnitamaks ta erivajadust ja tagamaks plaanis ettenähtud teenuste kättesaadavus. Koolid on kohustatud koostama erivajadusega isikule kooli õppekavast lähtuva individuaalse õppekava, kus on arvestatud rehabilitatsiooniplaanis tehtud soovitusi.

Kahes koolis oli õpilasi määratud erivajadustega õpilastele ette nähtud õppegruppidesse ilma, et selleks oleks olnud õiguslikku alust. Õpilastel puudusid dokumendid, mis tõestaksid erivajaduse olemasolu. Vastavate dokumentide olemasolu nõue oli sätestatud Vabariigi Valitsuse 25.11.1998. a määruse nr 265 „Puudega inimeste kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” punktis 1, mille kohaselt pidi puudega õpilasel olema sellekohane tervishoiuasutuse poolt väljastatud dokument või tervishoiuasutuse poolt koostatud rehabilitatsiooniplaan, tagamaks puudega õpilase maksimaalne rehabiliteerimine ja integreerumine ühiskonda. Määrus kehtis kuni 01.01.2006.

Õpilaskandidaatide oskused ja võimed selgitati välja suulise vestluse alusel, mis käsitles nende huvisid, soove ja ootusi valitud erialale. Erivajadustega õpilaste vastuvõtukomisjoni oli kaasatud psühhiaater ja psühholoog.

Ühes koolis oli põhikoolijärgsesse õppesse vastu võetud ja erivajadustega õpilaste õppegruppide nimekirja kantud 32 õpilast, kellel ei olnud põhiharidust ja kellel puudus meditsiinasutuse väljastatud tõend või

rehabilitatsiooniplaan. Nende õpilaste puhul kasutas kool ka eriala lisakoeffitsienti, omamata selleks õiguslikku alust. Need õpilased olid kooli nimekirja kantud direktori käskkirja alusel ja direktori teadmisel. Vestluse käigus õppedirektori, osakonnajuhataja ja arendusdirektoriga selgus, et kool oli põhihariduseta õpilasi võtnud vastu alates 1999/2000. õppeaastast ja väljastanud lõpetajatele kutsekeskhariduse lõputunnistusi. Selliseid tunnistusi oli väljastatud aastatel 2002 – 2005 kokku 16 lõpetanule, millega on rikutud kutseõppeasutuse seaduse § 14 sätestatut. Nimetatud seadus lubas kuni 01.01.2006 kutseõppeasutusse vastu võtta vaid põhikooli, üld- või kutsekeskhariduse omandanud isikuid. Kooli vastuvõtukomisjon ning õppeasutuse juhtkond ei olnud oma töös lähtunud ka haridusministri 11.04.2002. a määruse nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord” § 3 punktides 3 ja 4 sätestatust, mille kohaselt kool täpsustab igal aastal sisseastumiseks vajalikud dokumendid, võtab need õpilaskandidaatidelt vastu, registreerib ja korraldab nende säilitamise vastavalt asjaajamiskorrale. Koolile tehti ülesandeks võtta ühendust kõigi 16 lõpetanud õpilasega ja teavitada neid väljaantud lõputunnistuse kehtetuks tunnistamisest, ning pakkuda neile sobivaid võimalusi haridustee jätkamiseks.

Õpilaste vastuvõtunimekirjade ja põhikooli lõputunnistuste võrdlemisel õpperühmade nimekirjadega selgus, et ühes koolis oli 7 õpilast kantud erivajadustega õpilaste nimekirja ilma, et selleks oleks õiguslikku alust. Õpilased olid põhikooli lõpetanud riikliku õppekava järgi ja neil puudusid tervishoiuasutuse poolt väljastatud dokumendid, mis sisaldavad meditsiinilisi, sotsiaalseid ja hariduslikke soovitusi, mille alusel rahastatakse õppekohta täiendava koefitsiendiga 1,5. Nende õpilaste puhul oli kool rikkunud Vabariigi Valitsuse 25.11.1998. aasta määruse nr 265 „Puudega inimeste kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” punkti 1. Nimetatud määrus kehtis kuni 01.01.2006, seega perioodil, mil õpilased kooli vastu võeti. Järelevalve käigus juhiti vastutava ametniku tähelepanu tekkinud olukorrale ja Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi *EHIS*) andmebaasis kustutati märges 7 õpilase erivajaduse kohta.

Kahes koolis selgus vastuvõtudokumentide võrdlemisel õpilaste nimekirjadega, et mitmel õpilasel oli põhikooli lõputunnistus täidetud puudulikult:

- põhikooli lõputunnistusel puudus kooli direktori allkiri;
- põhikooli lõputunnistuse hinnetelehel puudus ühe lõpueksami aine nimetus ja hinne;
- põhikooli lõputunnistuse hinnetelehel puudus ühe eksami hinne.

Põhikoolis väljaantud lõpudokumentide täitmisel ei olnud järgitud Vabariigi Valitsuse 22.04.2003. a määruse nr 122 „Põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse ning riigieksamitunnistuse statuut ja vormid” § 9 lg 2 ja § 11 lg 4 punktis 9 sätestatut.

Ühes koolis selgus vastuvõtudokumentide võrdlemisel õpilaste nimekirjadega, et ühel õpilasel, kes oli õppima võetud erivajadustega õpperühma, oli põhikooli tunnistus täidetud puudulikult. Õpilane oli lõpetanud tunnistuse põhjal põhikooli riikliku õppekava järgi, aga tunnistusel puudusid lõpueksamite ained ja hinded, mis viitas sellele, et õpilane oli õppinud lihtsustatud õppekava järgi. Põhikooli lõpudokument oli vormistatud valesti ja dokumendi väljastanud põhikoolile tehti ülesandeks anda välja nõuetekohane põhikooli lõputunnistus.

Riiklikult tellitud koolituskohad

Vastavalt kutseõppeasutuse seaduse § 33² lõikele 1 finantseerib Haridus- ja Teadusministeerium tegeliku täituvuse järgi erivajaduste õpilaste koolituskohad, mis kajastuvad tabelis 3.

T a b e l 3

Erivajadustega (sh puudega) õpilaste õppimisvõimaluste tagamine

Õppekava	Riiklikult tellitud koolituskohtade arv erivajadustega õpilastele			Tegelik koolituskohtade täituvus (erivajadustega õpilaste arv)		
	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006
Põhihariduse baasil	416	372	347	326	297	254
Keskhariduse baasil	10	1	0	0	3	6

Allikas: Haridus- ja teadusministri käskkirjad 01.04.2003 nr 277; 23.12.2003 nr 1198; 16.12.2004 nr 1203

Koefitsiendiga 2,0 finantseeritud koolituskohad on määratud Vabariigi Valitsuse 28.01.2003. a määruse nr 30 „Kutseõppeasutuse õppevaldkondade ja õppevormide ning erivajadustega õpilaste õppe läbiviimise koefitsiendid” § 3 punkti 1 alusel. Koefitsienti rakendati erivajadustega õpilastele õppe läbiviimiseks kutseõppeasutustes.

Tabelist 3 nähtub, et põhihariduse baasil õppivatele erivajadustega õpilastele riiklikult tellitud koolituskohtade arv 2003/2004., 2004/2005. ning 2005/2006. õppeaastal ei kattu tegeliku koolituskohtade täituvusega, seega on õppureid erirühmadesse võetud vähem, kui riik on tellinud. Järelevalve käigus põhjendasid koolid seda asjaoluga, et tähtaegselt on koolituskohtade tellimus jäänud esitamata, samuti puudub mõnes koolis erivajaduste väljaselgitamise süsteem ning raskusi tekitab erivajadustega õpilaste arvu prognoosimine.

Erivajadusega isikutele riiklikult tellitud koolituskohtadel õpetatakse koolides lisakoefitsienti kasutades ka neid õpilasi, kellel puudub hariduslik erivajadus. Järelevalveõienditest selgub, et riiklikult tellitud koolituskohtade arv erivajadustega õpilastele on aasta-aastalt tulenevalt riigi strateegilistest ja valdkondlikest arengukavadest,

tööjõuvajaduse uuringutest ja prognoosidest ning koolide tellitud koolituskohtade arvust suurenenud. Tegelik koolituskohtade täituvus on aastati erinev.

Õpilased erivajadustega õpilaste õppegruppides

Kontrollitud koolidest õppis kõige rohkem erivajadustega õpilasi kodumajanduse ja puhastusteeninduse erialadel, sellele järgnesid kinnisvarahoolduse ja tislari eriala. Vähesel määral õppis erivajadustega õpilasi veel rõivaõmblemise, käsitöö ja autoremondi erialal. Keskmine õpilaste arv erivajadustega õpilaste õppegruppides oli koolide lõikes 8 – 10 õpilast ühes õppegrupis.

Õpilaste liikumine on koolides käskkirjadega vormistatud. Nimetatud andmeid võrreldi järelevalve käigus EHISes olevate andmetega. Koolid on EHISes nõutavaid andmeid kinnitanud hilinemisega. Hilinenud koolidele tehti ka sellekohased märkused.

Õppekavad erivajadustega õpilastele ja õppetöö korraldus

Kõigis järelevalve käigus kontrollitud koolides olid oma õppegruppides õppivatele erivajadustega õpilastele põhiõppekavast lähtuvalt koostatud eraldi õppekavad, mis arvestasid õppurite hariduslike erivajadustega. Õppekavade koostamisel oli aluseks võetud erialade lõikes kehtivad kutsestandardid. Kõik erivajadustega õpilastele koostatud õppekavad olid kooskõlastatud kooli nõukogus, õppenõukogus ja kinnitatud direktori käskkirjaga, v.a ühes koolis. Ühes koolis ei olnud pärast põhiõppekava muutmist viidud muudatusi sisse erivajadustega õpilastele koostatud õppekavadesse. Sellest tulenevalt esines erinevusi moodulite nimetustes, mahtudes, sisus.

Õppetöö korraldus erivajadustega õpilastele

Koolid on leidnud võimaluse õpetada erivajadustega õpilasi väikestes rühmades, mis tagab individuaalse lähenemise. Individuaalseid õppekavasid polnud üheski kontrollitud koolis koostatud.

Koolide õppekorralduseeskirjades puudusid individuaalse õppekava koostamise alused ja sellega seotud õppetöö korraldus, mis on haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määruse nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 7 lg 2 punkti 2, mille kohaselt määratletakse õppekorralduseeskirjas individuaalse õppekava koostamise alused ja sellega seotud õppetöö korraldus, täitmata jätmise.

Erivajadustega õpilaste õpetamisel oli õpilaste erivajaduste arvestamiseks diferentseeritud õppeülesandeid ning suurendatud praktilise õppe ja individuaalse suhtlemise osakaalu. Õpe toimus teoreetilis-praktilisena, et

kinnistada töövõtteid ja vilumusi. Üldharidusainete õpetamisel olid õpetajad kohandanud ainekavade sisu, suuremat tähelepanu pöördi erialaõppele ning eluks vajalike teadmiste ja praktiliste oskuste omandamisele.

Tugisüsteemi rakendamine õpilaste nõustamiseks

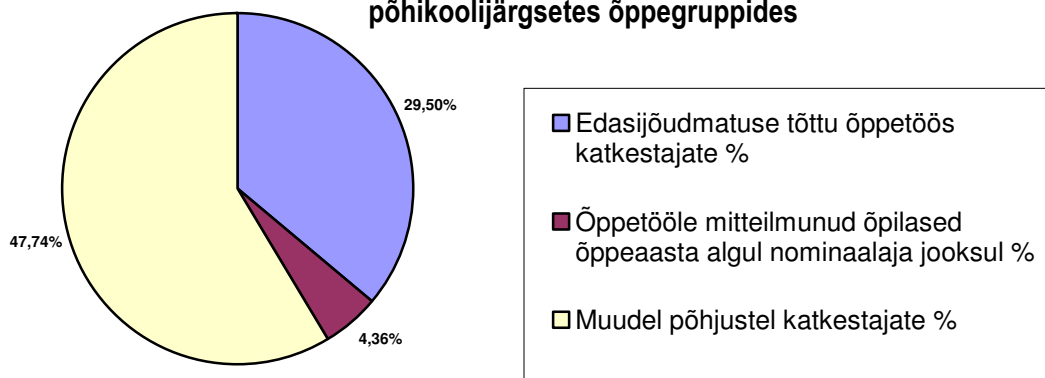
Riikliku järelevalve käigus selgus, et koolides töötavad kutsenõustajad, sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid ja psühholoogid. Vestluste käigus pedagoogide ja rühmajuhendajatega selgus, et tehakse koostööd kodudega, kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatega ja õpilaste tugiisikutega, noorsootöötajatega, Kesk-Eesti Noortekeskuse psühholoogiga jne. Loodud on tugivõrgustikke, kuhu kuuluvad tööhõiveamet, pensioniamet, maavalitsus, puuetega inimeste päevakeskus, haigla, kellega koostöös lahendatakse õpilastega esilekerkinud probleeme. Koolid püüavad vastavalt oma võimalustele tagada õpilastele nõustamisteenuste kättesaadavuse, mis näitab, et probleemidega tegeldakse vastavalt võimalustele.

Õpilaste füüsilise rehabiliteerimisega tegeleb üks kutseõppeasutus, kus töötab alates 2000. aastast meditsiiniõde, kes tegutseb füüsilise rehabilitatsiooni õpetajana. Ravivõimlemise kabinet füüsilise rehabilitatsiooni läbiviimiseks on sisustatud 2002. aastal. Sisustamisel on arvestatud Pelgulinna Haigla ja Astangu Kutserehabilitatsioonikeskuse füsioterapeutide soovitustega, lähtudes õpilaskontingendi füüsilistest erivajadustest. Abivahendeid füüsiliseks rehabiliteerimiseks soetab kool vastavalt rahalistele võimalustele.

Õpingute katkestamine õppekavade lõikes 2002. aasta sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides

Prioriteedist lähtuvalt selgitati kontrollitud koolides välja õpingute katkestamise põhjused õppekavade lõikes 2002. aasta sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides. Erinevad on olnud õpingute katkestamise näitajad aastati, näit 2002/2003. õa ca 18 %, 2003/2004. õa ca 15% ning 2004/2005. õa 15%, mis näitab õpingute katkestamise vähenevat tendentsi.

Õpingute katkestamine 2002. a sügisel vastuvõetud õpilaste osas põhikoolijärgsetes õppegruppides

Allikas: Riikliku järelevalve õiendid 2005/2006

Joonis 1. Õpingute katkestamise põhjused.

Järelevalveõienditest selgus, et 2002. a sügisel vastuvõetud õpilaste põhikoolijärgsetes õppegruppides oli kõige enam õpingute katkestamist muudel põhjustel (47,74%). Õpingute katkestamise põhjusteks oli teise kooli õppima asumine, õpilaste nimekirjast kustutamine seoses õppetöö lõpetamise lõpukuupäeva möödumisega, õppuri isikliku sooviga või majanduslikel põhjustel. Majanduslikel põhjustel väljalangevuse vähendamiseks teevad koolid koostööd kohalike omavalitsustega, püüdes tagada majanduslikes raskustes õpilastele tasuta koolitoidu ja kompenseerida transpordikulud. Positiivse näitena teavitati ühes kontrollitud koolis uusi õpilasi olemasolevatest toetusvõimalustest dokumentide vastuvõtmise käigus. Koolis on selleks koostatud infovoldik. Kohaliku omavalitsuse poolt on selles koolis 2/3 õpilastele tagatud tasuta lõunasöök ja tasutakse paljude õpilaste õpilaskodu üür.

Edasijõudmatuse tõttu oli õppetöös katkestajaid 29,5%, peamiseks põhjuseks õppetöölt puudumine ning distsipliiniprobleemid. Vähem oli õppetööle mitteilmunud õpilasi õppeaasta algul (4,36%).

Järelevalve käigus selgus, et 2002. a sügisel võeti õpilasi vastu 836, sellest õppetöö katkestajaid õppekava nominaalaja jooksul oli 286, mis on küllaltki suur arv. Koolist väljalangevust kajastavad enamasti statistilised andmed, puuduvad väljalangevuse ennetamiseks rakendatavate meetmete analüüsid ja rakendatud meetmete tulemuslikkuse analüüsid.

Õppetöö tulemustest on koolides antud ülevaade õppeaasta jooksul toimuvatel korralistel õppenõukogudel. Koolides tehtud statistilistele kokkuvõtetele ei ole lisatud analüüsi ja järeldusi.

Ühes koolis on alates 2003/2004. õppeaastast rakendatud rühmajuhendaja tööanalüüsi, kus antakse iga rühma kohta ülevaade koos õppetulemuste analüüsiga. Vestlustes pedagoogidega selgus, et õppetöö tulemusi arutatakse rühmajuhendajate koosolekutel. Kirjalikult ei ole analüüsi ega järeldusi nende koosolekute kohta vormistatud. Õppetöö võlgnevuste likvideerimiseks kasutatakse valdavalt individuaalse

järelevastamise graafikut, milles kokkuleppel pedagoogidega fikseeritakse järelevastamise ajad. Õpetajate konsultatsioonid ja järelevastamise võimalused on õpilastele üldjuhul kättesaadavad.

Vaatamata suhteliselt väikesearvulistele õppegruppidele koolides on põhikooli baasil kutsekeskhariduse omandajate hulgas suur väljalangevus. Koolide õppenõukogu protokollides on kajastatud kokkuvõtted õppetöö tulemustest, ülevaated õppetöölt puudumistest ja otsused õpilaste väljaarvamise kohta. Analüüsid ja konkreetseid tegevusi väljalangevuse vähendamiseks protokollides ei kajastu. Seega tuleks koolidel erinevaid tugisüsteeme rakendades jätkuvalt pöörata tähelepanu igale õppurile individuaalselt, et tegelda esilekerkinud probleemidega ja vähendada väljalangevust, samuti analüüsida rakendatavate tugiteenuste mõjusust.

Õpilase väljaarvamine õppurite nimekirjast

Järelevalve käigus tutvuti ühes koolis dokumentatsiooniga õpilase koolist väljaarvamise kohta seoses lapsevanema esitatud avaldusega Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonnale. Vesteldi täiendavalt kooli direktori, õppedirektori ja kursusejuhatajaga.

Kooli direktori käskkirjaga oli õpilasele avaldatud noomitus ja kustutatud ta kooli õpilaste nimekirjast. Direktori käskkirja aluseks oli õppenõukogu koosoleku otsus. Koosoleku otsusest selgus, et kursusejuhataja oli teinud ettepaneku arvata õpilane välja õpilaste nimekirjast põhjusega puudumiste ja mitterahuldavate õppetulemuste tõttu. Õppenõukogu otsustas 17 poolt ja 24 erapooletu häälega arvata õpilase kooli nimekirjast välja. Haridus- ja Teadusministeeriumile esitatud koopia õppenõukogu protokollist oli koosoleku juhataja ja protokollija poolt allkirjastamata. Õppenõukogu protokollis ja direktori käskkirjas puudus viide, millise õppekorralduseeskirja ja/või sisekorraeeskirja sätte vastu oli õpilane eksinud.

Kooli õppekorralduseeskirja punkti 9.2.1. alusel võis õpilase kustutada kooli nimekirjast edasijõudmatuse tõttu õppetöös, õppedistsipliini rikkumise või kooli sisekorraeeskirjade vastu eksimise tõttu jne. Sama eeskirja punkti 9.3 kohaselt võis õppenõukogu otsusel kustutada õpilase nimekirjast, kui tal on semestri lõppedes 50% või rohkemates hindamisele kuulunud õppeainetes mitterahuldav õppeedukus. Õpilaste nimekirjast väljaarvatud õpilase õppeedukus oli mitterahuldav vaid kolmes õppeaines. Kooli õppekorralduseeskirja punkt 21 sätestas õpilase kohustuse osaleda õppetöös. Kooli õppekorralduseeskirjas oli sätestamata põhjusega puudumiste määr, mille alusel õpilane kooli nimekirjast kustutatakse.

Järelevalveosakonna ettepanekul tunnistas kooli direktor uue käskkirjaga õpilase väljaarvamise käskkirja kehtetuks ja õpilane ennistati kooli õppurite nimekirja. Järelevalve läbiviimise ajal ei olnud õpilane koolis õppetööd uuesti alustanud. Hilisemate andmete põhjal oli õpilane dokumendid koolist välja võtnud.

Pedagoogide täienduskoolitus

Järelevalve käigus selgus, et koolides lähtutakse täienduskoolitust planeerides kooli arengukavast, rahalistest ressurssidest ja koolitusturul pakutavast. Eripedagoogika valdkonna täienduskoolitustel on vastavalt koolitusplaanile osalenud eelkõige pedagoogid, kes töötavad erivajadustega õpilaste õppegruppidega. Koolitustel osalenud pedagoogid jagavad oma teadmisi kollektiivis, tehes ettekanne sisekoolitusel.

Järelevalve käigus kontrollitud kutseõppeasutuse pedagoogidest oli keskmiselt 31% läbinud ühe ainepunkti ulatuses eripedagoogikaalaseid koolitusi.

T a b e l 4

Pedagoogide täienduskoolitus eripedagoogika valdkonnas

Õppeasutus	Pedagoogide arv	Koolitusel osalenud pedagoogide arv	%
Pärnu Kutsehariduskeskus	98	10	10,2
Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool	32	27	84,3
Valgamaa Kutseõppekeskus	50	38	76
Haapsalu Kutsehariduskeskus	71	23	32,4
Paide Kutsekeskkool	49	2	4,1
Türi Tehnika- ja Maamajanduskool	34	3	8,8
Kokku	334	103	31

Allikas: Järelevalve õiendid 2005/2006

Kooli dokumentatsioon

Riikliku järelevalve käigus selgus, et kooli dokumentatsiooni ei täideta korrektselt:

- direktori käskkirjadel, mis on seotud õpilastega aastatel 2002 – 2005 ja käsitlevad näiteks õpilaste väljaarvamist, õpilaspileti dublikaadi väljaandmist, noomituste, kiituste ja märkuste avaldamist ning stipendiumide maksmist, puuduvad osaliselt viited õigusaktidele, mille alusel käskkiri on välja antud;
- õppenõukogu töökoosolekute protokollid ei ole vormistatud kooli blanketil ja puuduvad nõutavad allkirjad;
- õppenõukogu protokollidel puudub numeratsioon.

Direktori käskkirjade ja õppenõukogu protokollide vormistamisel ei ole lähtutud haldusmenetluse seaduse § 55 lg 4 (õigusaktiga ettenähtud andmete märkimine); § 56 p 2 (faktilisest ja õiguslikust alusest lähtumine); Vabariigi Valitsuse 26.02.2001. a määruse nr 80 „Asjaajamiskorra ühtsed alused” § 33 lg 1 (dokumentide registreerimine asutuse asjaajamiskorras sätestatud dokumentide liikide kaupa omaette numeratsiooniga); § 40 lg 1 (õigusaktide ja protokollide allkirjastamine) ning § 11 lg 1 ja 2 (dokumendiplankidele vormistamine).

Õppepraktika korraldus ja koostöö tööandjatega

Riikliku järelevalve käigus vaadeldi ettevõttepraktika korraldust, praktikabaaside olemasolu vastavalt õpetatavale erialale, koostööd tööandjatega ja kutseõpetajate erialase stažeerimise korraldust. Koolides olid tööandjate esindajad direktori käskkirjaga kaasatud kutsehariduslike lõpueksamite komisjonide töösse, tööandja oli määratud eriala lõpueksami komisjonide esimeheks. Koolid tagasid ettevõttepraktika ajaks koolipoolse juhendaja.

Praktikalepingud ja -baasid

Kontrollitud koolidest ühes ei olnud sõlmitud kolmepoolset praktikalepingut kooli, ettevõtte ja õpilase vahel, praktikabaasid ei olnud kinnitatud kooli nõukogu poolt. Nimetatud koolis ei lähtunud kutseõppeasutuse seaduse § 27 lg 3 punktist 5, mille põhjal kooli nõukogu kohustub kinnitama oma otsusega õppepraktika läbiviimise.

Praktikakoha leidsid õpilased valdavalt koostöös kooliga. Ühes kutseõppeasutuses oli tööle võetud praktikakorraldaja, kes aitas õpilastel praktikakohti leida, sõlmis praktikabaasidega eelkõiguleppeid, külastas neid võimalusel, kirjutas praktikaaruannetele retsensioone ning korraldas praktikaaruannete kaitsmisi.

Praktikakorraldus ja -aruanded

Vastavalt haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määruse nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 7 peab õppekorralduseeskiri sisaldama praktika aluseid, sealhulgas praktikale suunamist, praktikalepinguid, õppija praktikadokumente, praktika tulemusi ja nende hindamist.

Praktilise õppetöö korraldamise juhendid või kord on koolides sätestatud kas õppekorralduseeskirjas või vormistatud õppekorralduseeskirja lisana ja kinnitatud direktori käskkirjaga. Praktilise õppetöö korraldamise eeskiri hõlmab kooli- ja ettevõttepraktika korraldamist.

Ettevõttepraktika lõppedes peab õpilane esitama koolile ettevõttepoolse praktika iseloomustuse ja praktikapäeviku või praktikaaruande. Koolid on kasutanud ka praktikaaruande kirjalikku esitamist ning selle kaitsmist. Osas koolides esines praktikapäevikute ebakorrektsed täitmised, puudusid praktiliste tööde loetelu, tehtud tööülesannete kirjeldused, hinded praktikandi tehtud tööle ning juhendajate allkirjad. Sel puhul ei ole lähtunud haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määruses nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate

õpetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord" § 13 ja § 14 sätestatust.

Praktikalepingud ei olnud ühel koolil viidud vastavusse kutseõppeasutuse seaduse § 17 lg 4 punktidega 5 ja 8, mis kohustavad praktikalepingusse sisse kirjutama praktikal viibiva õpilase õigusi ja kohustusi ning andmeid praktikaettevõtte või -asutuse ja juhendaja ning koolipoolse juhendaja kohta.

Ühes kontrollitud koolis ei olnud praktikaettevõtete nimekiri kooli nõukogu poolt kinnitatud, millega on eiratud kutseõppeasutuse seaduse § 27 lg 3 punktis 5 sätestatust.

Ettevõttepraktikale suunamine

Praktikakohti leitakse koostöös rühmajuhataja, õpilase ning praktikajuhendajaga. Koolide direktorite sõnutsi ei ole praktikakohtade leidmine keeruline. Praktikakohata ei ole kontrollitud koolides jäänud ükski õpilane. Probleeme on tekkinud ettevõttepoolse juhendaja leidmisega. Väiksemaid probleeme on olnud koolides, kus on raske leida lähikonnas asuvaid praktikabaase õpetatavatel erialadel. Seetõttu on koolipoolsetel praktikajuhendajatel olnud keeruline kontrollida ettevõttepraktika nõuetekohast läbiviimist.

Koostöö tööandjatega

Tööandjad on kaasatud vastuvõtukomisjoni, kooli nõukogu ja lõpueksamikomisjoni töösse. Koostöös tööandjatega on peetud erialanõukodasid, ümarlaudu ja koosolekuid, mille põhiohk on praktika kvaliteedi tagamisel ja praktikakorralduse kaasajastamisel. Praktikabaaside nimistu tekkimiseks on koolid kaardistanud praktikapartnereid ning sõlminud koostöölepinguid.

Kokkuvõtte tugisüsteemide rakendamisest õpilaste toetamiseks, õppepraktika korraldusest ja koostööst tööandjatega

Erivajadustega õpilaste kooli vastuvõtt ja arvestus

- kõigis kontrollitud koolides olid vastuvõtukomisjonid direktori käskkirjaga kinnitatud õigeaegselt; igas valdkonna vastuvõtukomisjonis oli üks tööandja esindaja iga õpetatava valdkonna kohta ja üks juhtkonna esindaja;
- õpilaste erivajaduste väljaselgitamise kord ja alused puudusid kõigis kontrollitud koolides;
- ühes koolis oli põhikoolijärgsesse õppesse vastu võetud ja erivajadustega õpilaste õppegruppide nimekirja kantud 32 õpilast, kellel ei olnud põhiharidust. Samuti oli neile väljastatud kutsekeskhariduse lõputunnistusi.

Õppetöö korraldus erivajadustega õpilastele

- koolides õpetatakse lisakoefitsienti kasutades erivajadustega isikutele riiklikult tellitud koolituskohtadel ka õpilasi, kellel puudub hariduslik erivajadus;
- kõigis järelevalve käigus kontrollitud koolides oli eraldi õppegruppides õppivatele erivajadustega õpilastele põhiõppekavast lähtuvalt koostatud eraldi õppekavad, mis arvestasid õppurite hariduslike erivajadustega;
- koolide õppekorralduseeskirjades puudusid individuaalse õppekava koostamise alused ja sellega seotud õppetöö korraldus;
- erivajadustega õpilaste õpetamisel oli õpilaste erivajaduste arvestamiseks diferentseeritud õppeülesandeid ning suurendatud praktilise õppe ja individuaalse suhtlemise osakaalu; õpe toimus teoreetilis-praktilisena, et kinnistada töövõtteid ja vilumusi; üldharidusainete õpetamisel olid õpetajad kohandanud ainekavade sisu, suuremat tähelepanu pöörati erialaõppele ning eluks vajalike teadmiste ja praktiliste oskuste omandamisele;
- direktori käskkirjade ja õppenõukogu protokollide vormistamisel ei ole lähtutud haldusmenetluse seadusest ja asjaajamiskorrast;
- koolist väljalangevust kajastavad enamasti statistilised andmed, puuduvad väljalangevuse ennetamiseks rakendatavate meetmete analüüsid ja rakendatud meetmete tulemuslikkuse analüüsid;
- koolide õppenõukogu protokollides kajastuvad kokkuvõtted õppetöö tulemustest, ülevaated õppetöölt puudumistest ja otsused õpilaste väljaarvamise kohta; kokkuvõtlikud analüüsid ja konkreetsed vastuvõetud otsused väljalangevuse vähendamiseks protokollides ei kajastu.

Pedagoogide täienduskoolitus

- eripedagoogikaalaste täienduskoolituste planeerimisel ning korraldamisel lähtutakse põhimõttest, et koolitus toetaks pedagoogide kutse-, eri- ja ametialast arengut;
- järelevalve käigus kontrollitud kutseõppeasutuse pedagoogidest keskmiselt 31% oli läbinud ühe ainepunkti ulatuses eripedagoogikaalaseid koolitusi.

Õppepraktika korraldus ja koostöö tööandjatega

- ettevõttepraktika lõppedes peab õpilane esitama koolile ettevõttepoolse iseloomustuse ja praktikapäeviku või praktikaaruande; osas koolides ei olnud praktikapäevikud korrektselt täidetud, puudusid tehtud tööülesannete kirjeldused, hinded tehtud tööle, juhendajate allkirjad;
- tööandjatega koostöös on peetud erialanõukodasid, ümarlaudu ja koosolekuid, mille põhirõhk on praktika kvaliteedi tagamisel ning praktikakorralduse kaasajastamisel.

Kokkuvõte 2005. aastal tehtud ettepanekute täitmisest

- **Viia seadusandlusesse muudatus, mis võimaldaks lihtsustatud õppekava alusel õppivatel ja õpiraskustega õpilastel omandada kutseharidus ilma kohustusliku keskhariduseta.**

See võimalus on sätestatud kutseõppeasutuse seaduses, kehtib alates 01.01.2006. Loodud on uus kutseõppeliik nimetusega „kutseõpe põhihariduse baasil“, eraldi ei ole välja toodud rakendamist erivajadustega õpilastele, st et kehtib kõigile üldises korras.

- **Kaaluda võimalust suurendada riigi sihtsuunitlusega eraldatavaid rahalisi vahendeid, et toetada majanduslikult raskes olukorras olevate õpilaste õpinguid.**

Sel eesmärgil on kutseõppeasutuste õpilastele laiendatud koolitoidutoetust (hetkel ainult kutsekeskharidusõppes õppijatele; menetluses on seadusemuudatus, millega saab toetust laiendada ka põhihariduse nõudeta kutseõppes ja põhihariduse baasil kutseõppes õppijatele; keskhariduse baasil kutseõppes õppijatele koolitoidutoetus ei laiene). Koolidel on õigus (küll suhteliselt väike osa) õppetootest jagada majanduslikest põhjustest lähtuvalt (alates 01.09.2005 laiendati õppetootuste põhitoetuse osa ka põhihariduse baasil kutsekeskhariduse omandajatele; menetluses on seaduseelnõu, millega see laieneks ka põhihariduseta kutseõppes ja põhihariduse baasil kutseõppes õppijatele; keskhariduse baasil kutseõppes osalejatele kehtivad endiselt nii põhitoetus kui ka lisatoetus). 2007. aasta eelarves on suurendatud sõidukompensatsioonide vahendeid (kehtib põhihariduseta ja põhihariduse baasil kutseõppes ning kutsekeskharidusõppes õppijate puhul).

- **Kaaluda koostöös kohalike omavalitsuste ja maakonnakeskustega võimalust luua nõustamiskeskused, mis toetaksid koole kutsenõustamise ja teiste vajalike tugistruktuuridega (psühholoog, sotsiaaltöötaja, logopeed, sotsiaalpedagoog jne).**

Ministeeriumis on see temaatika koondatud noorteosakonda. Paljudes maakonnakeskustes on olemas nõustamiskeskused noortekeskuste vormis. Nõustamiskeskusi on suuremates omavalitsustes ning ka mõnedes suuremates kutseõppeasutustes, mitmed kutseõppeasutused on tööle võtnud koolipsühholoogi, nõustaja või sotsiaalpedagoogi (seda tingib erivajadustega õpilaste suur osakaal kooli õpilaste hulgas).

Ettepanekud õppeasutustele

- Kontrollida vastuvõtukomisjonis õpilaste dokumentatsiooni, mis tõendab eelneva haridustaseme omandatust.
- Analüüsida õpilaste edasijõudmatuse ja väljalangevuse põhjusi.

- Rakendada erinevaid meetmeid õpilaste toetamiseks ning väljalangevuse vähendamiseks, analüüsida rakendatud tugimeetmete tulemuslikkust.
- Koostada individuaalsed õppekavad õpilastele, kelle õpi- või käitumisraskused, puuded, terviserikked või pikemaajaline õpilaskeskonnast eemal viibimine on põhjustanud raskusi vastavale õpperühmale koostatud töökava alusel õppematerjali omandamiseks, lähtudes haridus- ja teadusministri 30.08.2006 määrusest nr 25 „Erivajadusega isikute kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord”.
- Võimaldada kutseõpetajatele stažeerimine praktikabaasides vastavalt Vabariigi Valitsuse 22.11.2000. a määruse nr 381 „Õpetajate koolituse raamnõuded” § 17 lõikes 3 kehtestatule.
- Viia kooli õppenõukogu protokollide ja direktori käskkirjade vormistamine vastavusse haldusmenetluse seaduse ja asjaajamiskorraga.
- Viia praktikalepingute vormistus vastavusse kutseõppeasutuse seaduses sätestatuga.

Ettepanek õigusakti täiendamiseks

- Riiklike koolituskohtade tellimisel ja finantseerimisel määratleda, missugustele erivajadustega õpilastele on ette nähtud täiendav lisakoeffitsient.

4. KÕRGHARIDUS

Ülevaade järelevalve läbiviimisest kõrgkoolides

2005/2006. õppeaastal olid riikliku järelevalve fookuses erakõrgkoolid ja avalik-õiguslike ülikoolide kolledžid. Järelevalvet teostati kahes erarakenduskõrgkoolis (Arvutikolledž, Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituut), ühes eraülikoolis (Estonian Business School) ning kahes avalik-õigusliku ülikooli kolledžis (Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare kolledžis ja Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis).

Järelevalve läbiviimise peamiseks eesmärgiks oli järelevalve õppetegevuse vastavuse üle õigusaktides sätestatud korrale. Lisaks põhieesmärgile kontrolliti:

- Haridus- ja Teadusministeeriumi ja kõrgkooli vahel sõlmitud riikliku koolitustellimuse lepingute täitmist;
- õppetoetuste taotlemise, määramise ja maksmise vastavust õppetoetuste ja õppelaenu seaduses sätestatule;
- Estonian Business School'i üliõpilaste magistriõppesse immatrikuleerimise õiguspärasust ja nende kvalifikatsiooni vastavust ülikooliseaduse § 28 lõikes 3 kehtestatud nõuetele.

Riikliku järelevalve käigus avastatud puudused

Põhikiri ja arengukava

Mitmes kontrollitud kõrgkooli põhikirjas leidis eksitavat informatsiooni. Põhikirjas märgitud haridusastmed ei olnud kooskõlas tegeliku olukorraga (Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituut). Põhikirjas puudusid õppejõudude kvalifikatsiooni hindamise ja üliõpilaste eelnevate õpitulemuste ja erialase töökogemuse arvestamise tingimused ja kord.

Koolidel oli probleeme arengukavadega. Näiteks puudusid arengukavadest erakooliseaduses ette nähtud andmed rahaliste vahendite olemasolu või nende saamise allika kohta ning viited riskide hindamisele ja nende vältimise võimalustele.

Õppejõud

Ka eelmise aasta järelevalvete tulemusena selgus, et seoses õppejõududega esineb kõrgkoolidel jätkuvalt mitmeid probleeme. Õppejõudude kvalifikatsiooni osas täheldati puudusi Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis, kus ei peetud kinni Vabariigi Valitsuse 13.08.2002. a määrusega nr 258 kinnitatud "Kõrgharidusstandardi" paragrahvist 10, mille kohaselt bakalaureuseõppe õppekava puhul õpetavad vähemalt 50% õppekavas määratud õppeainete mahust vastavas valdkonnas doktorikraadiga või sellele vastava kvalifikatsiooniga õppejõud. Tallinna Ülikooli Kuressaare Kolledži juhtkonnale soovitati õppejõudude valimisel enam jälgida, et valitaval õppejõul oleks kõrgharidus või sellele vastav kvalifikatsioon ning suurendada töölepingu alusel õpetavate õppejõudude osakaalu.

Õppejõudude kvalifikatsiooni ja töökoormusega seonduva töid kõrgkoolid ka ise esile ühe teravama probleemina. Kõrgkoolidele teeb muret ka õppejõudude kõrge vanus ning järelkasvu puudumine.

Üliõpilased

Üliõpilastega seoses esines rikkumisi erakõrgkooli pidaja ja üliõpilase vahel sõlmitud lepingute osas. Näiteks oli lepingutest välja jäetud kohustuslik punkt, mis sätestab erakõrgkooli kohustuse tagada üliõpilastele õpingute jätkamine, kui erakõrgkool lõpetab tegevuse koolitusloa kehtetuks tunnistamise, koolitusloa kehtivusaja lõppemise või õppekava kohta tehtud negatiivse akrediteerimisotsuse tõttu. Samuti oli mõningatel juhtudel määramata õpingute alustamise aeg, õppetöö maht ja kestus, õppetöö läbiviimise koht ja aadress ning auditoorse õppetöö läbiviimise aeg. Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituut andis üliõpilastele sõlmitud lepingu eestikeelse variandi ja jättis endale venekeelse, eirates nii nõuet sõlmida lepingud kahes identses eksemplaris.

Vastavalt ülikooliseaduse § 28 lõikele 3 on magistriõppe alustamise tingimus bakalaureusekraad, rakenduskõrghariduse õppekava alusel omandatud kõrgharidus või nendele vastav kvalifikatsioon. Estonian Business School'is läbi viidud järelevalve käigus selgus, et kõrgkool on rahvusvahelise ärijuhtimise magistriõppesse vastu võtnud üliõpilased, kelle kvalifikatsioon ei vasta bakalaureusekraadile, rakenduskõrgharidusõppe õppekava alusel omandatud kõrgharidusele ega nendele vastavatele kvalifikatsioonidele.

Riiklik koolitustellimus

Haridus- ja Teadusministeeriumi ja kõrgkooli vahel sõlmitud riikliku koolitustellimuse lepingute kohaselt tellib riik teatava arvu lõpetajaid ning katab kokkulepitud arvu üliõpilaste õpetamiseks tehtavad kulutused. Järelevalve käigus selgus, et Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituudi riikliku koolitustellimuse kohal

õppivad üliõpilased pidid tasuma ka koolile õpingute eest erinevaid summasid. Arvutikolledž ei olnud osa üliõpilastega sõlminud lepingut riigieelarvelisel õppekohal õppimise kohta.

Õppetoetused

Järelevalve tulemusena selgus, et mitmes kontrollitud kõrgkoolis ei peeta kinni õppetoetuste taotlemist, määramist ja maksmist reguleerivast seadusandlusest. Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituudi tegevus üliõpilastele põhi- ja täiendavate toetuste taotlemise võimaldamisel, määramisel ja toetuste maksmisel oli vastuolus õppetoetuste ja õppelaenu seaduse vastavate punktidega. Nimetatud kõrgkool ei olnud kehtestanud õppeasutuses õppetoetuste taotlemise, määramise ja maksmise tingimusi ja korda. Samuti puudusid koolil alused, kaasa arvatud üliõpilaste taotlused, mille alusel põhitoetust määrata. Probleeme õppetoetuste määramisega esines ka Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis.

Diplomid ja akadeemilised õiendid

Kontrollitud kõrgkoolidest oli Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituudil probleeme akadeemiliste õiendite ja diplomite nõuetekohase vormistamisega. Kõrgkool märkis kõrgkooli diplomile õppekava asemel õppesuuna ning lisas info õppeaja pikkuse ning spetsialiseerumise kohta, mida diplomile ei märgita.

Kokkuvõte

2005/2006. õppeaastal kõrgkoolides läbiviidud järelevalve kohta võib teha järgmised järeldused:

1. Erakooli pidaja ja üliõpilaste vahel sõlmitud lepingud ei vasta jätkuvalt kõikidele erakooliseaduse § 17 lõikes 4 kehtestatud nõuetele, kahjustades seeläbi eelkõige üliõpilaste huvisid.
2. Riigieelarvelistel õppekohtadel õppivatelt üliõpilastelt nõutakse lisaks riigipoolsele finantseeringule täiendavalt õppemaksu.
3. Ei peeta kinni õppetoetuste määramist ja maksmist reguleerivatest õigusaktidest.
4. Kõrgkoolide poolt väljastatud lõpudokumendid ei vasta õigusaktidega sätestatud nõuetele.
5. Mõnedel juhtudel ei ole kõrgkoolid mõistnud arengukava eesmärki ja otstarvet.

Erakoolid ise toovad terava probleemina välja õppejõudude vähesuse, kuid järelevalve käigus selgus, et endiselt on probleemiks ka õppejõudude kvalifikatsiooni nõuetelevastavus.

Ülevaade kõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel esinenud puudustest

Analüüsi eesmärk on anda ülevaade ekspertgruppide peamistest tähelepanekutest ja väljatoodud puudustest Eesti era- ja riiklike ülikoolide ning rakenduskõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel. Analüüs hõlmab 219

ülikooli ja 68 rakenduskõrgkooli õppekava, mida hinnati ajavahemikus 2004 – 2006 ning mida on kajastatud 79 ekspertraportis. Analüüsis eristatakse ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid.

Ekspertgrupid lähtusid Vabariigi Valitsuse 23.10.2003. a määrusest nr 265 „Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded”. Analüüsis vaadeldakse ekspertgruppide tehtud tähelepanekuid nimetatud määruses sätestatud nõuete kategooriate kontekstis.

Hindamiskriteeriumid on välja toodud problemaatilisuse järjekorras ning õppejõude puudutavad probleemid on järjestatud pingereana.

Ekspert hinnangul õppekavade akrediteerimisel esinenud probleemid

Õppekavad

Kõige suurema probleemina on välja toodud õppekava killustatus. Selle tulemusena ei saa üliõpilased luua õpitavast tervikpilti, sest reeglina väikesemahulised ained ei täienda teineteist ning alusained jäävad käsitlemata. Probleem, et õppekavast puuduvad mõned eriala põhiained, on peamiselt välja toodud ülikoolide juures, kuid vähene keeleoskus ja ühekülgne õppekava on probleemiks rakenduskõrgkoolides. Liiga ühekülgset õppekava ja väikest spetsialiseerumist heidetakse ette just ülikoolidele, kuna selline suunitlus ei anna erialaseid teadmisi ega konkurentsieelist tööturul.

Õppekava ei ole rahvusvaheliselt võrreldav väga mitmetel põhjusel. Näiteks analoogiline eriala ei pruugi mujal Euroopas kuuluda kõrghariduse, vaid hoopis kutsehariduse valdkonda. Enamasti on aga tegu siiski olukorraga, kus Eesti vastav õppekava on nõrgem ega vasta Euroopa standarditele ning seetõttu ei ole õppekavad ka võrreldavad.

Ühe suure probleemina tuuakse välja üliõpilaste puudulikud algteadmised baasainetes (nt matemaatikas, füüsikas, keemias ja võõrkeeltes) ning sellest tulenev ebaühtlane tase, mis panebki eksperte arvama, et keskkoolides on tase nõrk ning ülikoolides tuleks luua baaskursuseid. Puudulikud algteadmised takistavad õppurite edasisi õpinguid ning vähendavad nende konkurentsivõimet.

Äramärkimist on leidnud ka probleem, et õppekavade eesmärgid on selgelt sõnastamata. See võib üliõpilasi eksitada ning samuti viitab asjaolule, et õppekaval ei pruugigi olla mingit konkreetset eesmärki ja ka õppejõududele endale ei ole aine eesmärk selge. Ekspertid on toonud, et mõnede õppekavade eesmärgid ei ole kooskõlas rahvusvaheliste suundumustega.

Õpikeskkond

Kõige probleemsemana on ekspertid välja toonud asjaolu, et õppejõududel ei ole piisavalt ruume. Tihti ei saa õppejõud üliõpilasi vastu võtta ega konsultatsioone anda, sest neil ei ole isiklikku töölauda ega arvutit või nad

peavad neid kellegagi jagama. Paremaks variandiks ei peeta ka avatud kabinette, sest inimeste liigne tihedus ruumis vähendab töö tõhusust.

Teine terav probleem on õppekirjandus ja raamatukogud. Vajalikku kirjandust on puudu nii ülikoolides kui rakenduskõrgkoolides. Peamiselt on puudus erialasest kirjandusest ja kaasaegsetest ajakirjadest. Probleemiks on ka vananenud õppekirjandus. Rakenduskõrgkoolile heidetakse ette kooli õppejõudude kirjastatud õppematerjali puudumist.

Õppehoonetesse (sh fassaadi ja hoone üldseisundi parandamiseks) peaks rohkem investeerima nii ülikoolid kui rakenduskõrgkoolid.

Hoolimata Eesti üldiselt heast arvutialasest tasemest, on arvutite vähesus ekspertide hinnangul üsna suur probleem.

Laboratuurides on probleemiks vananenud sisseade või vähe erialaseid töövahendeid, mis on mõeldud peamiselt praktiliste oskuste omandamiseks, näiteks ülikoolides keemia- või füüsikakatseteks vajalikud vahendid või rakenduskõrgkoolides kunstialadel vajalik varustus.

Üliõpilased

Suurima probleemina märgiti ära üliõpilaste väike rahvusvaheline mobiilsus. Sellele on toodud erinevaid põhjuseid, näiteks ei taheta õpiaega pikendada, puuduvad rahalised võimalused (väikesed stipendiumid), puuduvad koolipoolsed võimalused (ainepunktide ülekandmine ei ole võimalik või on raskendatud), üliõpilastel puudub huvi või ei ole nad välisõpingute võimalustest teadlikud.

Teine tõsisem probleem on eksperthinnangul vastuvõetud üliõpilaste väike arv. Koolid põhjendavad vastuvõetavate väikest arvu reeglina parema hariduse kvaliteedi tagamise vajadusega ning sellega, et paljude kandidaatide korral saavad sisse need, kes on konkursisõela kõige edukamalt läbinud. Ekspertid leiavad aga, et on valdkondi, kus alguses tuleks vastu võtta rohkem üliõpilasi, et tagada ka magistri- ja doktorikohtade täituvus.

Suur väljalangevus on probleemiks rohkem ülikoolides kui rakenduskõrgkoolides ning seda on eksperdid seletanud tõsiasjaga, et ülikoolides on akadeemilise liikuvuse võimalused rakenduskõrgkoolidest suuremad. Seetõttu valitakse ülikoolides tihti eriala eesmärgiga hiljem õppekava vahetada. Kuna ülikoolis õppida on tihti raskem kui sisse saada, langetakse massiliselt välja juba enne eriala vahetamist. Põhjus võib olla nii raskes õppekavas (ja ebapiisavates algteadmistes) kui ka huvipuuduses eriala vastu.

Rakenduskõrgkoolides on seevastu probleemina välja toodud väike akadeemiline mobiilsus, mistõttu väljalangevus võib olla väiksem. Üliõpilased valivad eriala, mille nad soovivad lõpetada ning seetõttu on neil õppimiseks ning lõpetamiseks rohkem motivatsiooni.

Üliõpilaste halb majanduslik olukord ja väikesed stipendiumid viivad selleni, et töötatakse kooli kõrvalt poole või koguni täiskohaga ning seetõttu kannatab õppekvaliteet ning pikeneb tihti ka õppeaeg. Sellest tulenebki probleem, et haridusteed ei lõpetata nominaalaja jooksul ja õpingud venivad tunduvalt pikemaks. Õppeaja pikenemist on täheldatud just ülikoolide puhul.

Õppeprotsess

E-õppe puudulikkusele või vähesusele kui ühele suurimale probleemile on viidatud nii ülikoolide kui rakenduskõrgkoolide puhul. Seda võimendab ka väike arvutite arv teaduskondades. Puudulik e-õpe hõlmab vähese erialase tarkvara kasutamise õppetöös, vähese arvutipõhise õppe (*PowerPoint*-ettekanded, referaadid, projektid) ja puuduliku veebikeskkonna kasutamise. Tihti on kõik vajalikud programmid ja tarkvara olemas, kuid neid ei osata õppetöös efektiivselt rakendada.

Tõsise probleemina on välja toodud väike individuaalse töö ning seminaride osakaal õppekavas. Kuna seminare ei ole piisavalt, tehakse vähe ka uurimuslikku õppetööd, mis muuhulgas eeldab probleemülesandeid ja analüüse. Väike meeskonnatöö osakaal on probleemiks just ülikoolides, kuid seda on mainitud ka rakenduskõrgkoolide puhul.

Väike välis- ja külalislektorite osakaal on probleemiks nii ülikoolides kui rakenduskõrgkoolides.

Õppekorraldus

Valusaim probleem õppekorralduses on õppurite vähene nõustamine. Nõustamine aitaks üliõpilastel isiklikku õppeplaani kogu õppeaja jooksul paremini planeerida. Praegu ei planeeri üliõpilased tihti piisavalt õppeaja lõpuperioodi, mis omakorda võib viia õppeaja pikenemise või koguni väljalangemiseni.

Erinevaid probleeme on õppekoormusega. Enamasti on koormus liiga suur ning see tuleneb tihti puudulikest üldteadmistest, mistõttu üliõpilased peavad paralleelselt kordama gümnaasiumi materjali. Üliõpilaste koormust suurendavad ka individuaalse töö väike ja loengute suur osakaal. Kuna paljud üliõpilased töötavad, suureneb seetõttu nende koormus. Eksperdid mainivad ka ebaühtlast koormuse jaotust semestrite vahel. Rakenduskõrgkoolides on probleemiks madal õppekoormus.

Kvaliteedi kindlustamine

Tagasiside nii vilistlastelt kui tööandjatelt on oluline, kuna selle abil saab antava hariduse kvaliteeti parandada ning õppekavasid tööturu vajadustega kohandada. Ometi puudub paljudel kõrgkoolidel töötav organiseeritud tagasisidesüsteem.

Puudulikud suhted väliskõrgkoolidega on üks peamine põhjus, miks on välisõpingud Eesti kõrgkoolides ebapopulaarsed. Ülikoolidel on välissuhted sageli olemas, kuid ebapiisavalt arendatud. Ebapiisav on ka rakenduskõrgkoolide välissuhtlus.

Vähem Eesti-sisest koostööd kõrgkoolide vahel heidetakse ette rohkem ülikoolidele, vähem rakenduskõrgkoolidele.

Hariduspoliitiline töökorraldus

Puudulik õppejõudude hindamissüsteem on rohkem rakenduskõrgkoolide kui ülikoolide probleem. Rakenduskõrgkoolidele heidetakse ette ka puudulikku kursuste hindamist.

Õppepraktika

Peamine probleem rakenduskõrgkoolides on seotud praktikasoorituse hindamisega. Välja on toodud, et praktikajuhendajad on ebapädevad ega orienteeru vastavas valdkonnas. Ekspertide hinnangul vajavad praktikajuhendajad koolitust õpetamisoskuses. Puuduvat praktikakohtade leidmise süsteemi heidetakse ette nii ülikoolidele kui ka rakenduskõrgkoolidele.

Õppejõud

Ekspertarportites käsitleti õppejõududega seotud teemasid väga mitmest aspektist. Tabelis 1 on õppejõude puudutavate probleemide pingerida esitatud eraldi ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide lõikes, lähtuvalt teema käsitluse kordadest ekspertarportites. Tabeli põhjal on näha, et ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppejõude puudutavad probleemid ei lange kokku: ülikoolide õppejõudude kõige teravam probleem – pensioniealised õppejõud – on rakenduskõrgkoolide puhul alles kümnendal kohal. Rakenduskõrgkoolide puhul on suurimaks probleemiks doktorikraadiga õppejõudude vähesus, mida samas võib pidada ekspertide subjektiivseks hinnanguks, sest rakenduskõrgharidusõppe õppejõududelt ei nõuta doktorikraadi olemasolu. Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide ühiseks suureks probleemiks on aga väike enesetäiendamise osakaal, mis on otseses seoses õppejõu kvalifikatsiooniga.

Õppejõude puudutavate probleemide pingerida

Nr	Ülikool	Rakenduskõrgkool
1.	Õppejõud on pensioniealised	Vähe doktorikraadiga õppejõude
2.	Suur töökoormus	Väike enesetäiendamise osakaal
3.	Väike enesetäiendamise osakaal	Palju osalise koormusega õppejõude
4.	Vähe teadustööd	Vähe teadustööd
5.	Tasustamissüsteem ei motiveeri teadustööd tegema	Vähe oma tööde kirjastamist
6.	Vähe doktorikraadiga õppejõude	Suur töökoormus
7.	Vähe oma tööde kirjastamist	Ebatõhus värbamispoliitika
8.	Ebatõhus värbamispoliitika	Õppejõududel nõutava kvalifikatsiooni puudumine
9.	Õppejõududel nõutava kvalifikatsiooni puudumine	Tasustamissüsteem ei motiveeri teadustööd tegema
10.	Ebaühtlane tööjaotus õppejõudude vahel	Õppejõud on pensioniealised
11.	Vähe <i>native speaker</i> 'eid (õpetatavat keelt emakeelena rääkivaid õppejõude)	Ebaühtlane tööjaotus õppejõudude vahel
12.	Akadeemilise aasta ebatõhus kasutamine	Akadeemilise aasta ebatõhus kasutamine
13.	Vähe õppejõude	
14.	Palju osalise koormusega õppejõude	

Kokkuvõte

Kuigi esitatud analüüs hõlmas vaid 287 õppekava akrediteerimisel koostatud ekspertraportit, võime käsitletud tähelepanekuid üldistada ka teistele Eestis rakendatavatele õppekavadele. Suuremad kitsaskohad ja probleemid puudutavad eksperthinnangul õppekavade eesmärke ja ülesehitust, õpikeskkonda ja õppejõude. Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel on tehtud võrdlemisi sarnaseid tähelepanekuid, mille alusel on võimalik Eesti kõrgharidusmaastiku probleemidega tegeleda.

5. MUUDATUSED ÕPPEASUTUSTE HINDAMISTEGEVUSES

„Loobumine mõtteviisist “seda tehakse meie jaoks” ja üleminek mõtteviisile “teeme seda ise” on viinud ka välise toetuse rolli ümberhindamiseni. Kooli isejuhinduvust rõhutav mõtteviis ei tundu siiski olevat vähendanud vajadust välise toetuse järele. Pigem vastupidi, selle tähtsus on uurimuste järgi osutunud kooli arendamisel äärmiselt oluliseks.”

Pentti Nikkanen & Heikki K. Lyytinen “Õppiv kool ja enesehindamine”

15. juunil 2006. aastal võttis Riigikogu vastu valitsuse algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, erakooliseaduse, kutseõppeasutuse seaduse ning koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse (avaldatud RTI, 07.07.2006, 32, 246), millega õppeasutustes kehtestatakse sisehindamise kohustus, tagatakse riiklikul tasandil õppeasutuste nõustamine sisehindamise küsimustes ning muudetakse riikliku järelevalve korraldust.

Alates 1. septembrist 2006 on sisehindamine kohustuslik koolieelses lasteasutuses, üldhariduskoolis ja kutseõppeasutuses. Tegemist on pideva protsessiga, mille eesmärgiks on tagada õpilaste (laste) arengut toetavad tingimused ja õppeasutuse järjepidev areng, selgitades välja õppeasutuse tugevad küljed ja parendusvaldkonnad. Hindamiskriteeriumid on esitatud haridus- ja teadusministri 04.08.2006. a määruse nr 23 „Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord” lisas. Koostöös erinevate töörühmadega on Haridus- ja Teadusministeerium sisehindamise läbiviimiseks välja töötanud abimaterjali, mis on kättesaadav ministeeriumi veebilehel www.hm.ee. Ministeeriumi ja ESFi toel töötatakse projekti Koolikatsuja 2006+ raames välja ka metoodiline abimaterjal sisehindamise läbiviimiseks. Projektiga Koolikatsuja 2006+ on liitunud 36 õppeasutust ning info projekti kohta on samuti kättesaadav ministeeriumi veebilehel.

Õppeasutustele tagatakse riigipoolne nõustamine sisehindamise edukaks rakendamiseks. Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses (edaspidi REKK) on loodud välishindamise osakond, kus nõustamistegevust edaspidi korraldatakse ja koordineeritakse. Nõustamise eesmärgiks on suurendada hindamise objektiivsust ja süvendada õppeasutuse teadlikkust oma tegelikust seisundist; anda võrdlemise jaoks vajalikku lisateavet; toetada ja soodustada sisehindamise läbiviimist ning hindamisvalmiduse ja hindamiskultuuri arengut.

Nõuniku ülesanne on aidata õppeasutuse juhtkonnal õppeasutuse tegevust adekvaatselt analüüsida ja sellest tulenevalt õigeid otsuseid teha. Nõunike ametikohad luuakse REKKi juurde, kuid on arvestatud, et osad

ametikohad on lepingulised. See tähendab, et ka ametis olevatel õppeasutuste juhtidel ja haridusametnikel on võimalik nõunikuna töötada. Nõunike koolitus algab 2006. aasta sügisest projekti Koolikatsuja 2006+ raames.

Eesti Hariduse Infosüsteemi (ehis.hm.ee) kaudu luuakse kõigile soovijaile võimalus kooli tegevusnäitajatega tutvuda. Tegevusnäitajate eesmärk on anda õppeasutustele võimalus jälgida oma õppeasutuste näitajaid ajalises muutumises ning võrrelda neid teistega. Kuna õppeasutuste tegevusnäitajad on avalikud, annavad need õppeasutuse kohta infot ka õpilasele, lapsevanemale, õppeasutuse pidajale ja teistele huvigruppidele. Üldhariduskoolide tegevusnäitajad on osaliselt kättesaadavad juba täna, täielikult peaksid need kättesaadavaks muutuma käesoleva aasta sügisest. Koolieelsete lasteasutuste ja kutseõppeasutuste tegevusnäitajad tehakse kättesaadavaks alates 01.09.2007.

Eespool nimetatud seadusemuudatustest tulenevalt rakenduvad alates 01.09.2006 kolm uut haridus- ja teadusministri määrust:

- 1) haridus- ja teadusministri 04.08.2006. a määrus nr 22 "Õppeasutuste riikliku järelevalve prioriteedid, temaatilise riikliku järelevalve läbiviimise, selle tulemuste vormistamise ja tulemustest teavitamise kord 2006/2007. õppeaastal";
- 2) haridus- ja teadusministri 04.08.2006. a määrus nr 23 "Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes";
- 3) haridus- ja teadusministri 09.08.2006. a määrus nr 24 "Õppeasutuste riikliku järelevalve läbiviijate kvalifikatsiooninõuded".

kooli-
katsuja₂₀₀₆₊

6. MUUDATUSED RIIKLIKU JÄRELEVALVE KORRALDUSES

- Riiklikku järelevalvet kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle teostab Haridus- ja Teadusministeerium või haridus- ja teadusministri ülesandel kooli asukohajärgne maavanem.
- Järelevalvet viiakse Haridus- ja Teadusministeeriumi algatusel läbi üksikküsimustes, lähtudes eelkõige riikliku järelevalve prioriteetidest.
- Alates 01.09.2006 ei toimu koolieelses lasteasutuses ja üldhariduskoolis iga kuue aasta järel enam kompleksset järelevalvet.

Temaatiline järelevalve

Alus: haridus- ja teadusministri 04.08.2006. a määrus nr 22 "Õppeasutuste riikliku järelevalve prioriteetidid, temaatilise riikliku järelevalve läbiviimise, selle tulemuste vormistamise ja tulemustest teavitamise kord 2006/2007. õppeaastal".

Temaatilise järelevalve raames kogutakse teavet ja kontrollitakse õppeasutuse tegevust kindlas valdkonnas. Haridus- ja teadusminister kehtestab riikliku järelevalve prioriteetidid, temaatilise riikliku järelevalve läbiviimise, selle tulemuste vormistamise ning tulemustest teavitamise korra igaks õppeaastaks enne eelmise õppeaasta lõppu.

Temaatilist riiklikku järelevalvet teostab maavanem ja 2006/2007. õppeaastal viiakse see läbi järgmistel teemadel:

- 1) alusharidus: koolivalmiduse toetamine lasteasutuses;
- 2) üldharidus: õppenõukogu pädevus ja tegutsemine;
- 3) kutseharidus: tugisüsteemide rakendamine õpilaste edasijõudmise toetamiseks õppetöös.

Valimi õppeasutustest, kus järelevalvet läbi viiakse, määrab haridus- ja teadusminister. Valim koostatakse arvestades regionaalsuse printsiipi ning õpilaste (laste) ja õppeasutuste arvu piirkonnas. Samuti arvestatakse õppekeelt, omandivormi, viimase järelevalve toimumise aega jm. Valimis on vähemalt 10% õppeasutustest. Üldhariduskoolide ja koolieelsete lasteasutuste 2006/2007. õppeaasta valimisse arvestati eelkõige õppeasutused, kus riiklikku järelevalvet ei ole tehtud, ning õppeasutused, kus riiklikku järelevalvet on tehtud enne 2001/2002. õppeaastat. Arvestatud on ka maavalitsuste esitatud ettepanekutega. Kutseõppeasutuste puhul on valimis õppeasutused, kust HTM on tellinud koolituskohti erivajadustega õpilastele.

Järelevalve kestab õppeasutuses kohapeal kuni viis tööpäeva ning järelevalve läbiviimise ajast teavitab maavanem õppeasutust ja tema pidajat ning HTMi 15. septembriks.

Määruse tasandil on ka sätestatud, et õppe- ja kasvatustegevuse vaatlemine järelevalve käigus toimub õppeasutuse juhi või tema määratud isiku juuresolekul. Nimetatud muudatus suurendab õppeasutuse juhi otsustusõigust ja vastutust: eelkõige õppeasutuse juht vastutab õppeasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korralduse ja selle tulemuslikkuse eest.

Järelevalve muudes üksikküsimustes

Alus: koolieelse lasteasutuse seadus, põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, kutseõppeasutuse seadus.

Kui õppeasutuses on vaja väljaspool temaatilist järelevalvet läbi viia järelevalvet üksikküsimuses, näiteks järelkontrolli, otsustab järelevalve läbiviimise vajaduse haridus- ja teadusminister, määratledes järelevalve läbiviija, kelleks on Haridus- ja Teadusministeerium või maavanem.

Maavanemale esitatud avalduse puhul tuleb vastavalt haldusmenetluse seadusele kasutada kaalutusõigust. Kui probleemsituatsiooni ei saa lahendada nõustamise käigus ning lahendus nõuab järelevalvetoimingute läbiviimist, tuleb avaldus edastada haridus- ja teadusministrile, kes otsustab, kas järelevalve läbiviimine on otstarbekas ning määrab järelevalve läbiviijaks kas Haridus- ja Teadusministeeriumi ametniku või teeb selle ülesandeks maavanemale. Teenistusliku järelevalve valdkonda (eelkõige juhtimine ja majandustegevus) kuuluvate juhtumite puhul võidakse edastada taotlus teenistusliku järelevalve läbiviimiseks munitsipaal- või riigiõppeasutuse pidajale.

Üksikküsimustes võidakse viia läbi ka õppeasutuse terviklikku (kompleksset) järelevalvet, kui selleks on põhjendatud vajadus. Järelevalve läbiviimise otsustab haridus- ja teadusminister, määratledes ka kontrollitavad valdkonnad. Terviklikku järelevalvet on otstarbekas läbi viia eraõppeasutustes, et veenduda koolitusloataotluses esitatud dokumentide õigsuses, ning arvestades, et eraõppeasutustes puudub pidajapoolne teenistuslik järelevalve. Kuna riikliku järelevalve läbiviija ülesandeks on kontrollida õppe- ja kasvatustegevust reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmist ning analüüsida probleeme õppe- ja kasvatustegevust reguleerivate õigusaktide rakendamisel, tuleb ka tervikliku järelevalve puhul lähtuda õigusaktides sätestatust.

Seadusega on laiendatud ka ettepanekute ja ettekirjutuste tegemise võimalusi. Järelevalve läbiviimisel on õigus teha ettepanekuid ning ettekirjutusi õppeasutuse direktorile (juhatajale) ja õppeasutuse pidajale õppeasutuse tegevuse parendamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuses esinevate puuduste kõrvaldamiseks; teha ettekirjutusi õppeasutuse direktorile (juhatajale), õppenõukogule (pedagoogilisele nõukogule), hoolekogule (nõukogule) ning õppeasutuse pidajale.

Koolitusluba

Lisaks eelnevale on seadusemuudatustega kehtestatud, et kõik tegutsevad õppeasutused peavad hiljemalt 31.08.2007 omama koolitusluba. Siiani oli seadusega sätestatud, et tegutsevad õppeasutused peavad taotlema koolitusloa, kuid tähtaeg oli määratlemata. Tegutsevad koolid, kellel puudub koolitusluba, võrdsustatakse koolitusluba omavate koolidega 2007. aasta 31. augustini. Kuni nimetatud tähtpäevani võib tegutseva kooli pidaja koolitusloa väljastamiseks esitatavale taotlusele põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (edaspidi *PGS*) § 12¹ lõikes 3 nimetatud dokumentide asemel lisada riikliku järelevalve tulemusi kajastavad kontrollaktid, mis on koostatud kuue aasta jooksul enne taotluse esitamist. Kui riiklik järelevalveorgan ei ole tegutsevale koolile kuue aasta jooksul enne taotluse esitamist kontrollakti koostanud, tuleb koolitusloa taotlusele lisada *PGS* § 12¹ lõikes 3 nimetatud dokumendid.

Seaduse jõustumise hetkel tegutsenud lasteasutused, kellel puudub koolitusluba, võrdsustatakse koolitusluba omavate lasteasutustega 2007. aasta 31. augustini. Kuni nimetatud tähtajani võib tegutseva lasteasutuse pidaja koolitusloa väljastamiseks esitatavale taotlusele koolieelse lasteasutuse seaduse (edaspidi *KLS*) § 12 lõikes 4 nimetatud dokumentide asemel lisada riikliku järelevalve läbiviimise tulemusi kajastavad kontrollaktid, mis on koostatud kuue aasta jooksul enne taotluse esitamist. Kui riiklik järelevalveorgan ei ole tegutsevale lasteasutusele kuue aasta jooksul enne taotluse esitamist kontrollakti koostanud, tuleb koolitusloa taotlusele lisada *KLS* § 12 lõikes 4 nimetatud dokumendid.

7. LISAD

Lisa 1

Järelevalve tulemused erakutseõppeasutustes

Valdkond	Eksimus	Õiguslik alus
Kutseõppeasutuse dokumentatsioon	Kool ei ole taganud EHISs õpetajate ja õpilaste registrisse kantavate andmete õigsust	Vabariigi Valitsuse 05.08.2004. a määrus nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus” § 21 lg 1 ja § 22 lg 2
Õppekorraldus	Õpilastele ei ole tagatud õppekavades kinnitatud õppeainete õpetamine ettenähtud mahus	Erakooliseadus § 17 lg 1
Õppekorralduseeskiri	Kooli õppekorralduseeskirjas sätestatu kohaselt puuduvad kooli tunniplaanis viited õpperuumidele ja ainet õpetavate pedagoogide nimed	Õppekorralduseeskiri Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord“ § 7 lg 2 p 2 ja p 7
	Õppekorralduseeskiri ei vasta kehtestatud nõuetele Õppekorralduseeskirjas kirjeldatud punktid ja alapunktid ei ole numereeritud loogilises järjekorras	Vabariigi Valitsuse 26.02.2001. a määrus nr 80 „Asjaajamiskorra ühtsed alused” § 33 lg 1 Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuste alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord“ § 7 lg 2 p 2 ja p 7
	Õppekorralduseeskirjas kasutatud sõnastus ei vasta eesti keele ametlikule kirjakeele normile	Keeleseadus § 1 lg 2
	Õppekorralduseeskirjas ei ole õpilaste hindamise aluseks võetud kehtivat põhikooli ja gümnaasiumi hindamisskaalat	Kutseõppeasutuse seadus § 21 Haridus- ja teadusministri 10.08.2005. a määrus nr 24 „Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” § 6 p 1–5
Õppetöö päevik	Õppetöö päevikute täitmisel ei ole lähtutud päeviku täitmise juhendist	Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11
	Õppetöö päevikutesse sissekantud õppetundide maht erineb õppekavas esitatud õppetundide mahust	Kooli õppekava Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11 lg 5

	Osa õppekavas määratud õppeaineid ei ole õpilastele õpetatud või on tehtud seda oluliselt väiksemas mahus	Kutseõppeasutuse seadus § 13 lg 3 Kooli õppekava
	I kursusele määratud õppeaineid õpetatakse II kursusel ja vastupidi	Kooli õppekava
	Õppetöö päevikutes puuduvad mitmetes õppeainetes hinded	Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11 ja § 12
	Õppekeskkonnas toimuva praktika tunnid on osaliselt päevikusse märkimata	Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11 lg 5 Õppetöö päevikute täitmise juhend
Vastuvõtukomisjon	Kooli vastuvõtueeskiri ei ole koostatud vastavalt eesti keele ametlikule kirjakeele normile	Keeleseadus § 1 lg 2
Pedagoogide kvalifikatsioon	Pedagoogide kvalifikatsioon ei vasta kehtestatud nõuetele	Haridusministri 02.10.2002. a määrus nr 69 „Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord” § 10 p 2 Haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded” § 26
	Üldharidusainete pedagoogidel puudub kõrg- või keskeriharidus õpetatavas ainevaldkonnas	Haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded” § 26
	Osal pedagoogidest puudub 320tunnine kutsepedagoogiline koolitus	Haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded” § 36 lg 2
	Direktori asetäitjal puudub vähemalt kolmeaastane pedagoogilise töö staaž	Haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 „Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded” § 16
Õpilase ja erakooli pidaja vahelised lepingud	Õpilase ja erakooli pidaja vaheliste lepingute muutmisel ei ole aluseks võetud erakooliseaduses sätestatud nõudeid	Erakooliseadus § 17 lg 4 p 9
Õppepraktika korraldus	Praktikalepingu lisana ei ole vormistatud individuaalsete praktikaülesannete loetelu lähtuvalt kooli õppekavast	Kutseõppeasutuse seadus § 17 lg 4
	Õppepraktika läbiviimisel praktikaettevõttes või asutuses ei ole õpilastele tagatud praktika toimumine täies mahus	Kutseõppeasutuse seadus § 17 lg 2
	Individuaalse õppekava alusel õppiva õpilase kohta ei olnud kontrollimisel kooli poolt esitada individuaalset õppekava	Õppekorralduseeskiri Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 7 lg 2 p 2

Järelevalve tulemused HTMi hallatavates kutseõppeasutustes

Valdkond	Eksimused	Õiguslik alus
Õppekava	Õppekavades tehtavad muudatused ei ole kinnitatud kooli nõukogu, õppenõukogu ja kooli direktori poolt	Kutseõppeasutuse seadus § 13 lg 3
	Erivajadustega õpilastele koostatud õppekava ainete (moodulite) nimetused ei ole vastavuses põhiõppekava ainete (moodulite) nimetustega	Õppekava
	Sissekanded õppetöö päevikutes ei ole vastavuses õppekavade nimetuste, sisu ja mahtudega	Haridus- ja teadusministri 18.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 11; Õppetööpäevik; Õppekava
Kooli dokumentatsioon	Kooli nõukogu protokollid, õppenõukogu protokollid ja direktori käskkirjad ei ole vormistatud vastavalt asjaajamise korras sätestatule	Vabariigi Valitsuse 26.02.2001. a määrus nr 80 „Asjaajamiskorra ühtsed alused” § 11 p 1 ja 2; § 33 p 1; § 40 p 1
	Direktori käskkirjadel (õpilaste karistamine, kiitmine, koolist väljaarvamine, õppetoetuste määramine jne) puuduvad viited käskkirjade andmise faktilise ja õigusliku aluse kohta	Haldusmenetluse seadus § 55 p 4 ja § 56 p 2
Õppekorralduseeskiri	Kooli õppekorralduseeskiri ei ole koostatud vastavalt kehtivatele nõuetele	Haridus- ja teadusministri 16.05.2005. a määrus nr 16 „Kutseõppeasutuses peetavate õppetegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu, nende vormid ja täitmise kord” § 7 lg 2 p 2 ja 3
Õpilaste vastuvõtmine kutseõppeasutusse	Kooli vastuvõtukomisjonis ei ole kontrollitud õpilaste lõputunnistuste vastuvõtmisel eelneva haridustaseme omandatust tõendava dokumendi olemasolu	Haridusministri 11.04.2002. a määrus nr 33 „Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord” § 4 lg 3 ja 4 Kutseõppeasutuse seadus § 14 lg 1
Erivajadustega õpilaste vastuvõtt	Kool ei ole õpilaste vastuvõtmisel ja erivajadustega õpilaste gruppidesse määramisel lähtunud erivajadust tõendava dokumendi nõudest	Vabariigi Valitsuse 25.11.1998. a määrusega nr 265 kinnitatud „Puudega inimeste kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord” p 8
	Kool ei ole erivajadustega õpilaste õppegruppides lähtunud eriala lisakoeffitsiendi taotlemisel õpilaste dokumenteeritud erivajadusest	Vabariigi Valitsuse 28.01.2003. a määrus nr 30 „Kutseõppeasutuse õppevaldkondade ja õppevormide ning erivajadustega õpilastele õppe läbiviimise koeffitsiendid” § 3 lg 1
Kutseõpetajate stažeerimine	Kutseõpetajad ei ole stažeerinud praktikabaasides	Vabariigi Valitsuse 22.11.2000. a määrus nr 381 „Õpetajate koolituse raamnõuded” § 17 lg 2
Õpilasmavalitsus	Koolis puudub õpilasmavalitsus	Kutseõppeasutuse seadus § 32 lg 8